

החרם האקדמי על ישראל

דוח ביניים

פרופ' בועז גולני
פרופ' רבקה כרמי
ד"ר ציפי בוכניק
אלה ברזני
אשרת כץ שחם
גולן תמיר
פרופ' יאיר גולדברג

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

החרם האקדמי | 12/24

החרם האקדמי על ישראל

דו"ח ביניים בנושא

המאבק בחרם על האקדמיה בישראל

פרופ' בועז גולני

פרופ' רבקה כרמי

ד"ר ציפי בוכניק

אלה ברזני

אשרת כץ שחם

גולן תמיר

פרופ' יאיר גולדברג

<https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield/>

דצמבר 2024

אין לשכפל כל חלק מפרסום זה ללא רשות מראש ובכתב ממוסד שמואל נאמן מלבד לצורך ציטוט של קטעים קצרים במאמרי סקירה ופרסומים דומים תוך ציון מפורש של המקור.

הדעות והמסקנות המובאות בפרסום זה הן על דעת המחברים ואינן משקפות בהכרח את דעת מוסד שמואל נאמן

תוכן העניינים

1.	תקציר מנהלים	6
2.	הקדמה	9
2.1	מעמדה של האקדמיה הישראלית בעולם ושיתופי פעולה איתה	9
2.2	רקע על תנועת ה-BDS	14
2.3	פעילות BDS במישור האקדמי עד ה-6.10.23	18
2.4	פעילות כנגד ה-BDS האקדמי עד ה-6.10.23	21
2.5	פעילויות BDS במישור האקדמי מאז 7.10.23	27
2.6	פעילות כנגד ה-BDS האקדמי מאז 7.10.23	34
2.7	סקירה של הארגונים הפעילים במסגרת ה-BDS ובפרט במישור האקדמי	40
3.	מתודולוגיה	47
3.1	שיטת העבודה של צוות הפרויקט	47
3.2	איסוף נתונים	47
3.3	שיטות מחקר	53
4.	ממצאים	53
4.1	ממצאים מראיונות עם סגני נשיא הבינלאומיות ולמחקר באוניברסיטאות	53
4.2	ממצאים מטופס הדיווח על מקרי חרם אקדמי	57
5.	המלצות למקבלי החלטות	72
5.1	שיפור מערך יחסי הציבור (הסברה)	72
5.2	חיזוק שיתופי פעולה במחקר ובחילופי סטודנטים	72
5.3	הזמנת מנהיגים בעלי שם אקדמיים לישראל	73
5.4	הרחבת מעגלי שיתופי הפעולה הבינלאומיים	73

73	5.5	שיתוף פעולה עם ארגונים הפועלים נגד ה-BDS והאנטישמיות
73	5.6	עידוד ארגונים יהודיים לפעילות פרו-ישראלית בקמפוסים
74	5.7	יצירת מקורות והזדמנויות חילופיות למשאבי מחקר והכשרות מדעיות
74	5.8	הקמת תשתית דינמית למתן מענים בזמן אמת
74	5.9	בניית רשתות מאבק בחרם אקדמי
75	5.10	היערכות לתרחישי החרם האקדמי
76	6	תוצרי המחקר - יצירת כלים לסיוע
76	7	סיכום
76	7.1	משמעות הממצאים
78	7.2	מגבלות המחקר
80	8	מקורות
85	9	נספחים
85	9.1	צוות הפרויקט
85	9.2	רשימת מרואיינים
87	9.3	טופס דיווח על מקרה חרם אקדמי
92	9.4	נספח טכני

רשימת איורים

21	איור 1: השפעה מוגבלת של החרם האקדמי עד 7.10.2023
28	איור 2: אירועים אנטי ישראלים במכללות ואוניברסיטאות בארה"ב 2022-2023
29	איור 3: הפגנות אנטי ישראליות באוניברסיטאות ומכללות ארה"ב / 2024Q3/2023-Q3
31	איור 4: דיווחים על פגיעה קיימת ועל פגיעה צפוי בפרמטרים שונים
41	איור 5: הפיזור הגיאוגרפי של ארגונים אנטי-ציוניים שפועלים בקמפוסים בארה"ב
42	איור 6: התפלגות הארגונים בקמפוסים האמריקאים לפי סיווג ADL
44	איור 7: הפעילות של ארגוני FJP בקמפוסים נבחרים* בארה"ב
50	איור 8: הפיזור הגיאוגרפי של ידיעות בנושאי החרם האקדמי
51	איור 9: התפלגות הידיעות לפי סוג האירוע
52	איור 10: הארגונים איתם נערכו שיחות במהלך המחקר
56	איור 11: סיכום השפעות החרם האקדמי על האוניברסיטאות בישראל לאחר ה-7.10 לפי סגנים למחקר וסגנים לבינלאומיות
57	איור 12: דיווח מקרי חרם לפי אוניברסיטאות
58	איור 13: דיווח מקרי חרם לפי תחומים אקדמיים
59	איור 14: דיווח מקרי חרם לפי מידת הפגיעה בקידום האקדמי או במחקר בערכים מוחלטים ובאחוזים
60	איור 15: דיווח מיקרי חרם לפי זירת האירוע בערכים מוחלטים ובאחוזים
61	איור 16: דיווח מיקרי חרם בזירת קשרים ושיתופי פעולה במחקר לפי קטגוריות עיקריות באחוזים מהקטגוריה
61	
61	איור 17: דיווח מיקרי חרם בזירת מאמרים ופרסומים אקדמיים לפי קטגוריות עיקריות באחוזים מהקטגוריה
61	
62	איור 18: דיווח מיקרי חרם בזירת כינוסים לפי קטגוריות עיקריות באחוזים מהקטגוריה
62	איור 19: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי תחומים וזירות אירוע באחוזים מתוך כלל המדווחים
63	איור 20: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי יבשות בערכים מוחלטים ובאחוזים

- איור 21: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי יבשות ומדינות עיקריות 64
- איור 22: חמש הזירות שבהן דווחו מרבית הדיווחים על חרם אקדמי לפי יבשת באחוזים מתוך כלל המדווחים על אירוע חרם ביבשת 65
- איור 23: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי חרם גלוי וסמוי בערכים מוחלטים ובאחוזים 66
- איור 24: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי חרם סמוי וגלוי וזירות עיקריות 67
- איור 25: דיווח מיקרי חרם אקדמי בחלוקה למקרים שבהם ניתן לזהות מוביל/ים ספציפיים לחרם ומקרים שלא ניתן לזהות מוביל/ים כאלה בערכים מוחלטים ובאחוזים 68

רשימת טבלאות

- טבלה 1: מספר האוניברסיטאות המדורגות בין מאה האוניברסיטאות המובילות לפי מדינה, 2019-2024 11
- טבלה 2: דירוג האוניברסיטאות הישראליות במדד, 2019-2024 11
- טבלה 3: דירוג ישראל במדד, 2025 12
- טבלה 4: דוגמאות לאירועים אנטי ישראלים משמעותיים בקמפוסים בארה"ב בחודשים אפריל ומאי 2024 28
- טבלה 5: דוגמאות לאירועים אנטי ישראלים בקמפוסים במדינות שונות בעולם בחודשים הראשונים של מלחמת "חרבות ברזל" 30
- טבלה 6: דוגמאות לחרם כנגד ישראל של אוניברסיטאות ואגודות בעולם בעקבות מאורעות השבעה באוקטובר 32
- טבלה 7: ריכוז הצעות להתמודדות עם חרם מתוך טפסי הדיווח על מקרי חרם (N=25) 70
- טבלה 8: צוות הפרויקט 85
- טבלה 9: סגני נשיא לבינלאומיות שרואיינו 85
- טבלה 10: סגני נשיא למחקר שרואיינו 86

1. תקציר מנהלים

מדינת ישראל, כמרכז של חדשנות טכנולוגית ומדעית, נדרשת לשמר את חוסנה הכלכלי, החברתי והביטחוני על-ידי חיזוק התשתית האקדמית והמחקרית שלה. לאורך 76 שנות קיומה, הצליחה ישראל להפוך אתגרי קיום להזדמנויות פורצות דרך, ובכך מיצבה את עצמה כמעצמת הייטק עולמית.

האקדמיה הישראלית מילאה תפקיד מכריע ביצירת התשתית האנושית והמדעית שמיצבה את ישראל לא רק כמעצמת הייטק אלא גם כמדינה מפותחת בעלת מערכות מתקדמות בשורה ארוכה של תחומים ובהם ביטחון, בריאות, חינוך, רווחה ועוד.

עם זאת, אירועי ה-7 באוקטובר 2023 והמלחמה שפרצה בעקבותיהם הביאו לשינויים מורכבים בדעת הקהל העולמית וחשפו את ישראל לאיומים חדשים, ובכלל זה ניסיונות חוזרים ונשנים להטיל חרם אקדמי על מוסדות וחוקרים ישראלים. דו"ח ביניים זה, פרי עבודתו של מוסד שמואל נאמן, בוחן את היקף החרם האקדמי על ישראל, השפעותיו הקיימות והפוטנציאליות, ואת הדרכים האפשריות להתמודד עמו בצורה יעילה ואפקטיבית.

ממצאים עיקריים

- **מעמדה של האקדמיה הישראלית בעולם:** האקדמיה בישראל נהנית ממוניטין גבוה בעולם, ומדורגת במקומות מכובדים במדדים בינלאומיים מובילים כמו דירוג שנחאי ודירוג QS, המבוססים על מצוינות מדעית ופרסומים. אוניברסיטאות ישראליות רבות משתפות פעולה עם מוסדות מחקר בעולם וכמעט כל החוקרים בישראל מקיימים שת"פים ברמה האישית עם עמיתיהם בחו"ל, דבר המעיד על אמון הקהילה המדעית העולמית בעשייה האקדמית הישראלית.
- **תנועת ה-BDS והחרם האקדמי:** תנועת החרם האקדמי (BDS) רואה באקדמיה הישראלית יעד מרכזי במאבקה כנגד מדינת ישראל, אותה היא קוראת למעשה להחליף בישות מדינית אחרת שתיקרא פלסטין שגבולותיה יהיו מנהר הירדן ועד לים התיכון. התנועה הגבירה את פעילותה באופן משמעותי מאז אירועי 7 באוקטובר 2023. התנועה משתמשת ברטוריקה אנטי-ישראלית, המכילה לעיתים קרובות גם רטוריקה אנטישמית, ומנסה להפעיל לחץ על מוסדות אקדמיים וחוקרים ברחבי העולם להימנע משיתוף פעולה עם עמיתיהם הישראלים, לעצור השקעות בישראל ועוד.
- **השפעות החרם על האקדמיה הישראלית:** אף שהמחקר מצא שהחרם האקדמי טרם השפיע באופן מהותי על יכולת המוסדות הישראליים לקיים מחקר איכותי ולשתף פעולה ברמה הגלובלית, החשש הוא מיצירת תהליך שיוביל בסופו של דבר להשפעות שליליות משמעותיות ברמת הפרט. חוקרים רבים מדווחים על סירוב לפרסם מאמרים, הזמנות שהתבטלו לכנסים, עיכוב בהליכי קידום, וכן חשש לפגיעה במוניטין האקדמי ובקשרים עם עמיתים בחו"ל. ישנו גם קושי הולך וגובר על יכולתם של מוסדות להשכלה גבוהה בישראל למשוך סטודנטים בינלאומיים וכן על השתתפותם של חוקרים וסטודנטים בכנסים או השתלמויות בחו"ל.
- **פעילות בקמפוסים ברחבי העולם:** ארגונים פרו-פלסטיניים הפועלים בקמפוסים אוניברסיטאיים ברחבי העולם, במיוחד בארה"ב ובאירופה, ממלאים תפקיד מרכזי בקידום החרם האקדמי. ארגונים אלה פועלים

באמצעות מחאות, הפגנות, קריאה להשקעות נגדיות ולחרם על ישראל, וגם פועלים לקידום תודעה אנטי-ישראלית בקרב הסטודנטים וחברי הסגל.

- **תגובות נגד ופעולות נגד החרם:** גורמים רבים בישראל ומחוצה לה הגיבו במגוון דרכים כנגד החרם, כולל מאמצים דיפלומטיים, משפטיים וציבוריים. המוסדות האקדמיים בישראל עצמם נוקטים פעולות למניעת החרם האקדמי, כולל יצירת שיתופי פעולה חדשים וחיזוק הקשרים הקיימים, והעלאת המודעות להשלכות השליליות של החרם על חופש המחקר האקדמי ועל שיתוף הפעולה הבינלאומי.
- **החרם הגלוי והסמוי:** כמעט מחצית ממקרי החרם האקדמי המדווחים מתבצעים באופן סמוי, דבר המקשה עוד יותר על זיהוי התופעה ומציאת פתרונות מעשיים. פעמים רבות מתבטא החרם הסמוי בכך שהגורם שנוקט בחרם לא מציין באופן מפורש את הסיבה לסירובו לשתף פעולה, אלא מנסה להסוות את מניעיו האמיתיים.
- **הגברת המודעות והתגובה לחרם:** עלייה במודעות הציבורית לחרם האקדמי, בעיקר בעקבות אירועי 7 באוקטובר, ומאמצי ההסברה, גרמו גם לכך שיותר אנשי אקדמיה התארגנו באופנים שונים כדי למצוא פתרונות אפקטיביים להתמודד עם סוגיות החרם.

המלצות עיקריות למקבלי החלטות

- **שיפור מערך ההסברה:** יש לפתח אסטרטגיית הסברה מקיפה ואפקטיבית, הפועלת במספר מישורים ובמספר שפות. אסטרטגיה זו צריכה להתמקד בהצגת התרומה הייחודית של האקדמיה הישראלית למדע ולמחקר הגלובלי, וכן בהדגשת החשיבות של שיתוף פעולה בינלאומי בין חוקרים ומוסדות.
- **חיזוק שיתופי פעולה:** יש להגביר את מאמצי הממשלה וגורמים אקדמיים לחיזוק שיתופי הפעולה הבינלאומיים, תוך דגש על יצירת קשרים חדשים עם מוסדות מחקר ואוניברסיטאות מובילות בעולם. יש לשים דגש על מדינות בהן אין השפעה משמעותית לפעילות ה-BDS.
- **הקצאת משאבים לתשתיות מחקר קריטיות:** על מנת למנוע מצב בו הצלחה עתידית של תנועת החרם בחסימת האפשרות של חוקרים ישראלים להשתמש בתשתיות מחקר קריטיות הנמצאות בחו"ל, יש לתעדף כמה תשתיות כאלו, להעריך מהם הסיכויים לתרחיש שלילי של חסימה ולהקצות משאבים סבירים כדי להבטיח רציפות של המחקר "כחול לבן" באותם תחומים.
- **הקמת "חדר מצב" וירטואלי:** הקמת מוקד מרכזי לניטור ומעקב אחר פעולות החרם האקדמי, שישימש כפלטפורמה להחלפת מידע, לייעוץ לחוקרים, ולסיוע בגיבוש פתרונות.
- **רתימת מנהיגות אקדמית גלובלית לתמיכה באקדמיה הישראלית:** יש לעודד מנהיגים אקדמיים בעלי שם עולמי לבקר בישראל ולקיים הרצאות או שיתופי פעולה.
- **טיפוח "שגרירים" מקרב האקדמיה:** יש לפתח תוכניות הכשרה לחוקרים וסטודנטים ישראלים כדי שיוכלו לייצג את ישראל בכבוד בעולם, להעביר מסרים פרו-ישראלים, ולבנות קשרים עם עמיתים בחו"ל.
- **הגברת המעורבות של עמותות וארגוני מגזר שלישי:** יש לעודד ארגונים יהודיים ולא יהודיים בעלי אג'נדה חיובית כלפי מדינת ישראל והעם היהודי להגביר את פעילותם למען ישראל בקמפוסים ברחבי העולם, תוך שיתוף פעולה עם סטודנטים וחברי סגל.
- **סיוע משפטי:** יש לספק סיוע משפטי למוסדות אקדמיים בישראל ולאנשי אקדמיה ישראלים שחוו פגיעה בשל חרם.

▪ **מעקב שוטף:** יש להמשיך לעקוב אחר התפתחויות בתחום החרם האקדמי, לבחון את יעילות המאמצים השונים הננקטים ולהתאים את האסטרטגיה בהתאם לצרכים המשתנים.

מוסד נאמן מחויב להמשיך לתחזק את מסד הנתונים שנבנה במסגרת הפרויקט הנוכחי, לוודא שהוא מעודכן, נוח ונגיש לכל מקבלי החלטות הרלבנטיים. צוות המוסד ימשיך לפתח כלים שיעזרו למוסדות ואנשי אקדמיה ישראלים להתמודד עם תופעות החרם, תוך שיתוף פעולה מתמשך עם עמותות וארגונים אחרים בארץ ובעולם הפועלים אף הם כנגד מהלכי החרם האקדמי נגד ישראל.

אתר הפרויקט בו מוצגים נתונים שונים ושנאספו עד כה, אנליזות של הנתונים וכלים שכבר פותחו זמין בקישור <https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield/>

מסקנה

החרם האקדמי על ישראל מהווה זירת לחימה משמעותית הנוספת לזירות הצבאיות, המדיניות, הכלכליות, המשפטיות והאחרות איתן מתמודדת המדינה מאז ה-7.10. מדובר באתגר רב-מימדי הדורש מענה מקיף ומתמשך. דו"ח הביניים מציג תמונה מפורטת ומבוססת נתונים של התופעה, ומספק המלצות מעשיות וישימות למקבלי החלטות. עם זאת, על מנת להבטיח את עתידה המדעי של ישראל יש להמשיך לעקוב אחר התפתחויות, לנתח את הממצאים, לשפר ולעדכן ללא הרף את הכלים והאסטרטגיות להתמודדות עם החרם.

2. הקדמה

2.1 מעמדה של האקדמיה הישראלית בעולם ושיתופי פעולה איתה

מדינת ישראל, בשל מיקומה הגיאופוליטי הייחודי ואתגריה המתמשכים, נדרשת לבסס את חוסנה הכלכלי, החברתי והביטחוני על יסודות איתנים של חדשנות מדעית וטכנולוגית. לאורך 76 שנות קיומה, הוכיחה ישראל את יכולתה להפוך אתגרים להזדמנויות, תוך השגת הישגים מרשימים ומיצוב עצמה כמעצמת הייטק עולמית. יכולתה של ישראל לצלוח משברים כלכליים וביטחוניים מורכבים בעשורים האחרונים מדגישה לא רק את היתרונות הטמונים בכלכלה מבוססת ידע, אלא גם את החשיבות הקריטית של מדיניות לאומית התומכת ביצירתיות מדעית-טכנולוגית ובטיפוח הון אנושי איכותי. תשתית זו הוכחה כחיונית לחוסנה ולשגשוגה של המדינה.

עם זאת, האתגרים העכשוויים, ובפרט אירועי ה-7 באוקטובר 2023 והמלחמה שפרצה בעקבותיהם, מציבים את ישראל בפני מציאות מורכבת חדשה. השינויים בדעת הקהל העולמית, המושפעת מתעמולה אנטי-ישראלית חריפה המשולבת לעיתים רבות עם תעמולה אנטישמית ומפעילות תנועת ה-BDS, יחד עם ניסיונות להטיל חרם אקדמי על מוסדות וחוקרים ישראליים, מעלים חששות לגבי יכולתה של ישראל לשמר את מעמדה המוביל בזירה המדעית והטכנולוגית העולמית.

אתגרים אלו מדגישים את הצורך הדחוף בגיבוש אסטרטגיה לאומית מקיפה, שתבטיח את המשך צמיחתה של ישראל כמובילה עולמית בחדשנות ובפיתוח טכנולוגי, תוך התמודדות עם המכשולים הגיאופוליטיים והתדמיתיים הניצבים בפניה. יכולתה של ישראל להתאים את עצמה למציאות המשתנה ולהמשיך לקדם מציאות מדעית וטכנולוגית תהיה מכרעת בשמירה על עוצמתה הכלכלית, החברתית והביטחונית בשנים הבאות.

מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל אחראית ליצור ההון האנושי והידע העומד לרשות העשייה המדעית טכנולוגית בכל מגזרי המשק. מערכת זו עברה התפתחות מרשימה במהלך השנים, כשהאוניברסיטאות והקמפוסים שהוקמו לפני ואחרי קום המדינה היוו את הבסיס להתקדמות מדעית וטכנולוגית מרשימה.

האוניברסיטאות הראשונות בישראל הוקמו עוד לפני קום המדינה, כאשר הטכניון החל את פעילותו ב-1924, האוניברסיטה העברית ב-1925 ומכון ויצמן (שנקרא בתחילת דרכו מכון זיו) ב-1934. לאחר קום המדינה, הוקמו מוסדות נוספים -- אוניברסיטת בר-אילן (1955), אוניברסיטת תל אביב (1956), אוניברסיטת חיפה (1963) ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב (1969).

כיום פועלות בישראל 10 אוניברסיטאות, 29 מכללות אקדמיות ו-22 מכללות לחינוך. בעשור האחרון מכללת אריאל (2012) והמרכז הבינתחומי (2021) הוכרו כאוניברסיטאות ובמאי 2024 המועצה להשכלה גבוהה אישרה הקמת ועדת היגוי למהלך של הפיכת מכללת תל חי לאוניברסיטה.

על פי נתוני הלמ"ס בשנת תשפ"ג (2022/23) למדו לתואר אקדמי **345.3 אלף סטודנטים** (כולל 46.3 אלף סטודנטים שלמדו לתואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה). מתוך כ-300 אלף סטודנטים שלמדו לתואר אקדמי בשנת תשפ"ג במוסדות להשכלה גבוהה בישראל (לא כולל תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה): 72% למדו לקראת תואר ראשון; 22% (65.5 אלף) למדו לקראת תואר שני; ו-כ-4% למדו לקראת תואר שלישי.

ניתן לבחון את מעמדה של האקדמיה הישראלית בעולם בעזרת מדדים שונים הבוחנים ומשווים בין האוניברסיטאות בעולם. בהמשך נציג את מעמדה של האקדמיה הישראלית בעולם ושיתופי הפעולה איתה בעולם, באמצעות מדדים שונים המקובלים בספרות.

דירוג שנחאי / ARWU / Shanghai Ranking

מדד זה פורסם לראשונה בשנת 2003 כמיזם פנימי להשוואת הישגי המחקר של אוניברסיטאות סין עם אוניברסיטאות אחרות. הדירוג מתפרסם אחת לשנה ונחשב לאחד הדירוגים המובילים בעולם. בשנותיו הראשונות ערכה את הדירוג אוניברסיטת ג'ואו טונג שנחאי, ומאז 2009 נערך הדירוג בידי ארגון עצמאי, Shanghai Ranking Consultancy. הדירוג משווה בין 1,800 מוסדות להשכלה גבוהה ברחבי העולם ומדרג את 1,000 המובילים שבהם¹.

דירוג זה מתמקד בנתונים של מדענים מובילים² (חתני פרס נובל וחוקרים מצוטטים ביותר - Highly Cited Researchers³) ופרסומים מדעיים. ששת האינדיקטורים כוללים: מספר בוגרים ואנשי סגל שזכו בפרסי נובל ופרסים נבחרים אחרים בתחומי מחקר שונים (30%); מספר חוקרים מצוטטים ביותר (20%); מספר המאמרים שפורסמו בכתבי-העת Science ו-Nature (20%); מספר המאמרים שנכללים במאגרים SCIE ו-SSCI (20%); ביצוע אקדמי פר חוקר המחושב באמצעות נרמול 5 המדדים הראשונים לפי מספר החוקרים באוניברסיטה (10%).

הטבלה הבאה מציגה את מספר האוניברסיטאות המדרגות בין מאה האוניברסיטאות המובילות לפי מדד שנחאי לשנים 2019-2024. מהנתונים עולה כי לישראל הייתה קפיצה משמעותית בין 2020 ל-2021: ישראל הכפילה את מספר האוניברסיטאות במאה המובילות מ-1 ל-3⁴. משנת 2021 ישראל שומרת על יציבות של 3 אוניברסיטאות ברשימה (מכון ויצמן למדע, האוניברסיטה העברית, הטכניון). בהתחשב בגודל המדינה, נוכחות של 3 אוניברסיטאות במאה המובילות היא הישג משמעותי. ישראל מובילה בהשוואה למדינות בגודל דומה כמו דנמרק (2), בלגיה (2), סינגפור (2). ומשתווה או עולה על מדינות גדולות יותר כמו הולנד (2) ושוודיה (2). ברמה אזורית, עד 2024 ישראל היתה המדינה היחידה מהמזרח התיכון שמופיעה ברשימה. בשנת 2024 אוניברסיטה מערב הסעודית נכנסה למאה הראשונה.

¹ <https://www.shanghairanking.com/index.html>

² הדירוג ספג ביקורת על המשקל הגבוה (30%) המיוחס לפרס נובל ולמדליית פילדס, חרף העובדה שהזוכים בהם מייצגים רק מקטע מצומצם מפעילות המוסד האקדמי. חולשה נוספת שזוהתה היא ההתעלמות מפקולטות שאינן מועמדות לפרסים אלו, דוגמת מדעי הרוח, משפטים ורוב תחומי מדעי החברה.

³ Highly Cited Researchers ([website](#))

⁴ יש לציין כי המתודולוגיה של דירוג שנחאי עברה שינויים בתקופה זו

טבלה 1: מספר האוניברסיטאות המדורגות בין מאה האוניברסיטאות המובילות לפי מדינה, 2019-2024

2024	2023	2022	2021	2020	2019	
38	38	39	41	43	44	ארצות הברית
13	11	8	7	6	5	סין
8	8	8	8	8	8	בריטניה
5	6	7	7	6	7	אוסטרליה
6	5	4	5	6	4	צרפת
5	5	4	5	5	5	שווייץ
3	5	5	4	4	4	קנדה
4	4	4	4	4	4	גרמניה
2	4	4	3	4	4	הולנד
2	3	3	3	3	3	שוודיה
2	3	3	3	3	3	יפן
3	3	3	3	1	1	ישראל
2	2	2	2	2	2	דנמרק
2	2	2	2	2	2	בלגיה
2	2	2	2	2	2	סינגפור
1	1	1	1	1	1	נורווגיה
1		1	1	1	1	פינלנד
1	1	1				הונג קונג
1						ערב הסעודית

התחרות בין המוסדות האקדמיים בעולם הופכת יותר ויותר אינטנסיבית. שמירה על דירוג גבוה מחייבת חשיבה מערכתית ואסטרטגית ארוכת טווח, תוך התייחסות לחוזקות הייחודיות של כל מוסד. בייחוד אחרי אוקטובר 2023 ועליית היקף היוזמות להטלת חרם אקדמי על החוקרים והמוסדות הישראליים.

טבלה 2: דירוג האוניברסיטאות הישראליות במדד, 2019-2024

2024	2023	2022	2021	2020	2019	שם המוסד
69	68	83	92	93	101-150	מכון ויצמן למדע
81	86	77	90	101-150	101-150	האוניברסיטה העברית
85	79	83	94	101-150	85	הטכניון
201-300	201-300	151-200	151-200	151-200	151-200	אוניברסיטת תל אביב
301-400	501-600	401-500	401-500	401-500	401-500	אוניברסיטת בן-גוריון
401-500	401-500	301-400	401-500	401-500	401-500	אוניברסיטת בר-אילן
601-700	601-700	501-600	501-600	601-700	601-700	אוניברסיטת חיפה

דירוג QS /Quacquarelli Symonds

QS World University Rankings⁵ הוא אחד המדדים המובילים בעולם להערכת איכות האוניברסיטאות וההשכלה הגבוהה. הדירוג החל בשנת 2004 והוא פותח על ידי חברת (QS) Quacquarelli Symonds, המתמחה בנייתוח מגזר ההשכלה הגבוהה. מדד QS משלב מרכיבים אקדמיים, תעסוקתיים, בינלאומיים, ותפעוליים כדי לספק תמונה כוללת על הביצועים והתרומה של המוסדות להשכלה גבוהה. בשנת 2025 המדד התבסס על חמישה מדדים מרכזיים. מחקר ותגליות (50%); תעסוקה ותפוקות (20%); מעורבות גלובלית (15%); חוויית למידה (10%); קיימות (5%).

השנה (2025) המדד כלל 1,503 אוניברסיטאות מ-107 מדינות שונות. ארצות הברית מובילה עם 197 מוסדות מדורגים, ואחריה בריטניה עם 90 מוסדות, סין עם 71, יפן עם 49 וגרמניה עם 48. שש אוניברסיטאות מישראל נכנסו למדד (טבלה 3). המכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס (MIT) שומר על מעמדו כמדורג ראשון זו השנה ה-13 ברציפות. אימפריאל קולג' בלונדון התקדם ארבעה מקומות ותפס את המקום השני, כאשר אוניברסיטת אוקספורד ואוניברסיטת הרווארד ממוקמות במקומות השלישי והרביעי בהתאמה. אוניברסיטת קיימברידג' משלימה את חמשת הגדולים.

אך בניגוד לדירוג שנחאי, אף אחת מהאוניברסיטאות הישראליות לא במאה האוניברסיטאות המובילות. בין האוניברסיטאות הישראליות, אוניברסיטת תל אביב מובילה בדירוג במקום 209.

טבלה 3: דירוג ישראל במדד, 2025

דירוג	אוניברסיטה
209	אוניברסיטת תל אביב
281	האוניברסיטה העברית
416	הטכניון
471	אוניברסיטת בן-גוריון
671-680	אוניברסיטת בר-אילן
671-680	אוניברסיטת חיפה

דירוגים נוספים (THE ו-ליידן)

דירוגי האוניברסיטאות של THE (Times Higher Education) וליידן מוסיפים נדבך נוסף להערכת המוסדות האקדמיים. בדירוג THE, שמתמקד בהוראה, מחקר, ציטוטים, הכנסות מתעשייה ובינלאומיות, ישראל ממוקמת במקום מכובד, אם כי בדומה ל-QS היא אינה מיוצגת בעשיריה או המאה המובילה. מכון ויצמן והאוניברסיטה העברית הם המוסדות הישראליים שמובילים בדירוג זה, במיוחד בזכות איכות המחקר והציטוטים הגבוהים של החוקרים.

דירוג ליידן, המתמקד אך ורק במדדי פרסומים מדעיים ונתוני ציטוטים, שם דגש על פרמטרים כמותיים כמו מספר הפרסומים המשותפים עם חוקרים בינלאומיים ושיעור המאמרים המצוטטים ביותר. מתוך הנתונים הביבליומטריים מופקים כמה מדדים הנכללים בדירוג. בשונה מהדירוגים האחרים, בדירוג ליידן לא מוצע מדד אחד משוקלל, אלא כל מדד נבחן כשלעצמו. האוניברסיטאות הישראליות אינם במאה המובילות.

⁵ <https://www.topuniversities.com/world-university-rankings>

בדירוג לייזן, המבוסס על מדד המאמרים המצוטטים (P-top 10%) לשנים 2016–2020, רק אוניברסיטת תל אביב מצליחה להתברג בין 200 המוסדות הראשונים (מרכז המידע והמחקר של הכנסת⁶).

סיכום

דירוגי האוניברסיטאות השונים, כמו דירוג שנחאי, QS ו-THES (Times Higher Education) מהווים כלי מרכזי להערכת מעמדם של מוסדות אקדמיים ברחבי העולם, ותת פרק זה בא להציג את מעמדה של ישראל בדירוגים אלה ולבחון בהמשך האם לחרם האקדמי בעקבות אירועי ה-7 לאוקטובר הייתה השפעה על הנתונים. דירוגי האוניברסיטאות מתבססים על מגוון רחב של מדדים, הכוללים פרסומים מדעיים, מדדי ציטוטים, הישגים של בוגרים ואנשי סגל, ושיקולים נוספים כגון קיימות ותעסוקה. בסביבה הגלובלית שבה התחרות על משאבים וכוח אדם איכותי מתעצמת, האוניברסיטאות הישראליות נדרשות לא רק להתמודד עם הדרישות המשתנות של הדירוגים, אלא גם לשמר את ייחודן במדע, טכנולוגיה וחדשנות.

ההישגים של האוניברסיטאות הישראליות בדירוגים הבינלאומיים מרשימים במיוחד - בהתחשב בגודלה של המדינה ובאתגרים האזוריים והפוליטיים. לפי דירוג שנחאי 2024, ישראל מחזיקה ב-3 אוניברסיטאות ברשימת מאה המובילות בעולם - מכון ויצמן, האוניברסיטה העברית, והטכניון. הישג זה מציב את ישראל בעמדה מובילה בהשוואה למדינות בגודל דומה, ואף עולה על תוצאות של מדינות מערביות גדולות יותר. עם זאת, בדירוג QS המשקלל מדדים כמו תעסוקה ושת"פ בינלאומי, המוסדות הישראליים נמצאים במיקום נמוך יותר, אוניברסיטת תל אביב במקום 209 מדורגת במקום הגבוה ביותר מבין האוניברסיטאות הישראליות.

יש לציין שהביקורת על הדירוגים האוניברסיטאיים מתייחסת להטיות לטובת אוניברסיטאות גדולות ומבוססות במדינות מערביות, וכן להתמקדות המתודולוגיות של הדירוגים במדדי פרסומים וציטוטים, מבלי לתת משקל מספק למעורבות חברתית, חדשנות, ואימפקט מקומי של האוניברסיטאות.

פרסומים ושיתופי פעולה

כל האוניברסיטאות בישראל מאופיינות באחוז גבוה למדי של פרסומים עליהם חתומים מחברים מישראל וממדינות אחרות. האחוז הזה משתנה מאוניברסיטה לאוניברסיטה וכמובן גם בהתאם לתחומי הדעת השונים (למשל, הוא נוטה להיות גבוה יותר בהנדסה ומדעים מדויקים מאשר במדעי החברה והרוח). עובדה זו נובעת בין השאר מכך שחלק גדול של חברי הסגל במוסדות להשכלה גבוהה בישראל עשו את לימודי הדוקטורט או השתלמות הפוסטדוקטורט שלהם בחו"ל. כמעט כל חברי הסגל בישראל מעדיפים לעשות את השבתונים שלהם בחו"ל ואחוז גבוה מאוד מאותם חוקרים משתתפים באחד או כמה כנסים מקצועיים בחו"ל מדי שנה. כל אלו יוצרים עבורם רשת ענפה של עמיתים איתם נוח יחסית לשתף פעולה. תמונת מצב זו מעידה על החשיבות העצומה של שת"פ בינלאומי לעתידו של המחקר בישראל. תרחיש בו חוקרים זרים מסרבים לשתף פעולה עם ישראלים ינחית מכה קשה על היקף ואיכות המחקר בישראל.

⁶ דירוגים בין-לאומיים של מוסדות אקדמיים, ד"ר אליזבט זרד ויובל וורגן (2021), מרכז המידע והמחקר של הכנסת

לכל אוניברסיטה בישראל יש רשימה מכובדת של הסכמים עליהם היא חתמה עם אוניברסיטאות ומוסדות מחקר בחו"ל. בחלק מן המקרים מדובר בהסכמים ארוכי טווח הנפרשים על פני שנים ארוכות, במקרים אחרים מדובר על הסכמים עם אופק קצוב של מספר שנים בודדות ובמקצת המקרים מדובר על הסכמים קצרי טווח שנועדו להשגת מטרה ספציפית. ההילה שנקשרה לישראל כ"אומת הסטארטאפ" הביאה לכן משלחות רבות של נציגים מאוניברסיטאות ברחבי העולם שביקשו ללמוד מהו "המתכון הסודי" העומד מאחורי תופעת החדשנות והיזמות בישראל ומהו חלקן של האוניברסיטאות ביצירת המתכון הזה. תופעה זו הביאה למאות רבות של הסכמי שת"פ בינלאומי אלא שברוב המקרים האלו היה מדובר על ניירות שהונחו על המדף ולא באמת תרמו לשת"פ של ממש. שת"פים משמעותיים ויציבים מלווים בדרך כלל גם במשאבים תומכים ואלו מגיעים מכספי תורמים או מתמיכה ממשלתית או מוסדית במדינות שונות.

הטכניון יצר רף חדש של שת"פים ע"י הקמת שלוחות בחו"ל. הראשונה היא תולדה של שת"פ עם אוניברסיטה קורנל להקמת קורנל טק באי רוזוולד בניו יורק בשנת 2013 והשנייה היא המיזם המשותף עם אוניברסיטה שאנטו במחוז גוואנגדונג בסין שהושק ב-2017. כל אחד משני המיזמים לווה בתמיכה כספית של מעל למאה מיליון דולר מתרומות של נדבנים בארה"ב ובסין.

בהקשר לנושא הדו"ח הנוכחי, ראוי לציין כי הניסיונות לפגוע במיזם המשותף של הטכניון ואוני' קורנל בניו יורק החלו מיד עם השקתו. בתחילת דרכו של המיזם הוא קבל מעון זמני בבניין גוגל בניו יורק. מדי יום שלישי אחה"צ הייתה מתייצבת על המדרכה ממול לבניין גוגל משמרת מחאה של נשים (רובן יהודיות) עם שלטים בגנות השת"פ הזה וקריאה לאוניברסיטת קורנל להתנער מן המיזם.

2.2 רקע על תנועת ה-BDS

בסקירת ספרות זו נעשה בין השאר שימוש בכלי בינה מלאכותית יעודי ScySpace ו-Chat GPT 4o. לאחר קבלת התוצאות, נעשה תהליך אימות ובדיקה ידני.

כללי

תנועת ה-BDS (Boycott, Divestment, and Sanctions) היא קמפיין בינלאומי שמטרתו הגברת הלחץ הפוליטי והכלכלי על ישראל. התנועה מוגדרת על ידי מוביליה כ'תנועת מחאה או התנגדות למדיניות מדינת ישראל בנושא הפלסטיני' (Bakan & Abu-Laban, 2009). את שורשיה של התנועה ניתן לייחס לוועידת דרבן של האו"ם ב-2001 (UN Durban Conference on Racism) שבה הצהירה רשת של ארגונים לא ממשלתיים (NGOs) על תמיכה בחרמות נגד ישראל במסווה של הגנה על זכויות אדם ומשפט בינלאומי. הקריאה העולמית הרשמית ל-BDS פורסמה ב-7 ביולי 2005, ואושרה על ידי למעלה מ-170 עמותות וארגונים פלסטיניים ופרו-פלסטיניים. (Morrison, 2015), (2016, Munayyer).

תנועת ה-BDS מנסה לרתום את החברה האזרחית להפעלת לחץ תוך עקיפת הדיפלומטיה המדינית שנתפסת על ידי מובילי התנועה כמוטה, וזאת בהשראת תנועות האנטי-אפרטהייד בתקופת שלטון האפרטהייד בדרום אפריקה (Bakan & Abu-Laban, 2009), (Yi & Phillips, 2015).

התנועה צברה אחיזה משמעותית במקומות שונים בעולם, במיוחד באירופה ובצפון אמריקה, שם היא זוכה לסולידריות רעיונית על ידי מוסדות אקדמיים, איגודי עובדים וארגוני זכויות אדם. תמיכה זו ממוסגרת לעתים

קרובות בתוך שיח רחב יותר של זכויות אדם וצדק חברתי, הפונה לתנועות פרוגרסיביות הדוגלות בשוויון ובאנטי גזענות (Steinberg, 2023) (Monterescu & Kaddar). למרבה הצער, גם בישראל ישנם תומכים במטרות תנועת ה-BDS, בעיקר פעילים חברתיים מתחומי האומנות והאקדמיה. אחד הבולטים בהם הוא ההיסטוריון פרופ' אילן פפה, לשעבר מרצה באוניברסיטת חיפה והיום מרצה באוניברסיטת אקסטר בבריטניה. לפי פפה האקדמיה הישראלית שותפה במישרין או בעקיפין למה שנתפס בעיניו כפשעים שמבצעת מדינת ישראל בעם הפלסטיני (ראו למשל Cassen & Pappé, 2024).

במקביל קיימת ברחבי העולם התנגדות לתנועת ה-BDS בעיקר מארגונים וממשלות פרו-ישראליות הטוענות כי היא אנטישמית מטבעה ומערערת את הלגיטימיות של מדינת ישראל וכן כי היא מסמנת את ישראל בלבד תוך התעלמות מהפרות בוטות של זכויות אדם במדינות אחרות (Fishman, (Sheskin & Felson, 2016), (Chaitin, Steinberg & Steinberg, 2017), 2012).

פרופ' קרי נלסון מציג את תנועת ה-BDS כתנועה שמטרתה אינה רק להפעיל לחץ על מדיניות ישראל אלא לערער את עצם הלגיטימציה של המדינה היהודית. בספרו Israel Denial: Anti-Zionism, Anti-Semitism, & The Faculty Campaign Against the Jewish State, נלסון טוען כי תומכי BDS נוקטים בדרכים של "שלילת ישראל" – תהליך שמטרתו לייצר הכפשה מגמתית של ישראל ולעוות את העובדות ההיסטוריות על מנת ליצור תדמית עוינת כלפי המדינה. הוא משווה את שלילת הלגיטימציה של ישראל להכחשת השואה, בשל השימוש בעיוותי עובדות מתוך כוונה לפגוע במדינה היהודית (Nelson, 2019). בספרו The Case Against Academic Boycotts of Israel, מדגיש נלסון בהקשר של ה-BDS האקדמי והתרבותי כי מטרות התנועה חורגות בהרבה מביקורת כלפי מדיניות ספציפית של ישראל, ומתמקדות בניסיונות לערער את הלגיטימיות הפוליטית והתרבותית של המדינה (Nelson, 2015).

השפעת תנועת ה-BDS

במהלך השנים היו לתנועת ה-BDS השפעות שונות הן בתוך ישראל והן מחוץ לה:

מבחינה **חברתית-פוליטית** התנועה הצליחה לעורר מודעות בינלאומית לסכסוך הישראלי-פלסטיני בעיקר סביב הנושא של זכויות אדם, דבר שהגדיל את הקיטוב בשיח הבינלאומי בין תומכי למתנגדי ישראל (Morrison, 2020). התנועה השפיעה גם על השיח הפנים ישראלי בו היא נתפסת לעיתים כאיום פוטנציאלי על היציבות הכלכלית של ישראל (Topor, 2021).

ההשפעה בפועל של תנועת ה-BDS מהבחינה **הכלכלית** היא מעורבת. ישנם מחקרים הטוענים שלתנועה כמעט ואין השפעה על הכלכלה הישראלית בכללותה ובפרט על היציבות וקשרי המסחר החזקים והענפים עם מעצמות עולמיות. קיימת השפעה על סקטורים ספציפיים, למשל ביטול אירועי תרבות כאשר לרוב הנזק אינו משמעותי מהבחינה הכלכלית, אך לעיתים יש לו חשיבות ברמה הסמלית. (Barkay & Shamir, 2020), (Katz, 2014).

לפעילות ה-BDS הייתה הצלחה מסוימת **באקדמיה** בעולם המערבי, שם נרשמו אירועים של סירוב של חוקרים בכירים לקיים קשרים עם ישראל, של אגודות סטודנטים שהצביעו בעד הדרישה למשוך כספים שכבר הושקעו בחברות ישראליות וכן של אגודות מקצועיות ומחלקות אוניברסיטאות, במיוחד במדעי הרוח, ובמידה פחותה במדעי החברה, שהצהירו על מדיניות של החרמת אגודות או מחלקות ישראליות מקבילות (הלר, 2017) (ראו פירוט בהמשך).

ישנם חוקרים הטוענים שמטרת תנועת ה-BDS, בעיקר ברובד הסמוי שלה, איננה פגיעה כלכלית ישירה ומיידית אלא ביצוע דה-לגיטימציה בזירה הבינלאומית ויצירת לחץ על ישראל (ראו למשל Hutchison, 2017, Fahlevi, Jones, 2023, 2018). תמיכה פאסיבית או סמויה של אינדיבידואלים או מוסדות במטרות ה-BDS יכולה לבוא לידי ביטוי במספר אופנים ובהם:

- הימנעות משיתופי פעולה (תרבותיים, אקדמיים ואף מסחריים)
- שתיקה בנוגע לפעולות החרם
- מעורבות סלקטיבית (שיתוף פעולה עם יחידים אך לא עם מוסדות, אחת מהאסטרטגיות הבולטות של ה-BDS (Garasic & Keinan, 2015)).

ראוי להבחין בין השתתפות גלויה בחרם להשתתפות סמויה בו. חברי תנועת ה-BDS או אנשים התומכים במטרותיה עשויים להשתתף בפעילות חרם והם יכולים לבחור האם להצהיר או לא להצהיר על תמיכתם בחרם על ישראל. תתכן גם פעילות חרם שאיננה נובעת מתמיכה במטרות החרם. Hale (2008), למשל, מציע שאנשי אקדמיה עלולים לחשוש מההשלכות מקצועיות כמו נידוי על ידי עמיתים או התמודדות עם תגובה מוסדית ומעדיפים לעיתים לנקוט בדרך פעולה פרגמטית שאין מאחוריה מניעים פוליטיים במטרה להימנע ממחלוקת. המשמעות היא שאנשי אקדמיה עלולים להפסיק קשרים עם מוסדות ואישים ישראלים גם אם אינם תומכים במטרות ה-BDS (Gould, 2013).

תמיכה סמויה, בין אם איננה מוצהרת או שהיא נובעת ממניעים פרגמטיים שאינם פוליטיים מהווה אתגר משמעותי לפעילות כנגד החרם (Gerstenfeld, 2003).

ביקורת על תנועת ה-BDS

ביקורת כללית

תנועת ה-BDS נגד ישראל עוררה ביקורת רבה סביב המניעים וההשלכות האפשרויות שלה. להלן מספר טענות העולות בהקשר זה:

« אנטי-ציונות ואנטישמיות

הביקורת הנוקבת ביותר על תנועת ה-BDS היא על אנטישמיות במסווה של אנטי-ציונות. הרטוריקה בה משתמשת התנועה, כולל קריאות לבידוד והשמדת המדינה היהודית, הן קריאות אנטישמיות מטבען. קריאות אלו אינן קשורות למדיניות זו או אחרת של ממשלת ישראל אלא לעצם קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית וערעור על זכותם של יהודים למדינה (Fishman, 2012). התנועה משתמשת בשפה ופעולות שהן המשך ישיר של נרטיבים אנטישמיים היסטוריים, מה שמצביע על תנועה שאיננה פוליטית אלא אנטי יהודית (Nelson, 2015), (Nelson, 2019), (Fishman, 2012), (Sheskin & Felson, 2016), (Murciano, 2020).

« הטיית אידאולוגיות

המבקרים טוענים שההתמקדות הבלעדית של התנועה בישראל מתעלמת מעוולות גלובליות אחרות, כמו אלה במשטרים אוטוריטריים או מדינות עם הפרות חמורות של זכויות אדם. מיקוד סלקטיבי זה מעלה שאלות לגבי המניעים והעדיפויות של התנועה (De Shalit, 2016), (Sheskin & Felson 2016).

« פגיעה במטרות של שלום ובטחון אזורי

המבקרים טוענים שה-BDS היא תנועה שפועלת כנגד המטרה של השגת שלום ובטחון באזור. האסטרטגיות בהן היא משתמשת כמו קריאות לחרם על האקדמיה פוגעות בחופש ובדיאלוג שהוא חיוני לפתרון קונפליקטים (Yi & Phillips, 2015).

« פירוש שגוי של תהליכים היסטוריים

התמיכה ב-BDS והקריאה באקדמיה ל-divestment נובעת במידה רבה מנרטיבים הנפוצים במחקרים אמריקאים ומחקר התרבות הילידית-אמריקאית. נרטיבים אלו של אנטי-קולוניאליזם ואנטי-אימפריאליזם מעידים על כך שהתנועה ותומכיה שוגים בהבנת הקשר ומורכבות היסטורית. הבנה חלקית או מוטה של הנושאים משפיעה על גישת התנועה להשגת מטרותיה (J. Pegues, 2016).

השוואת ישראל לדרום אפריקה בתקופת האפרטהייד נתפסת אצל המבקרים את תנועת ה-BDS גם היא כקריאה לא נכונה של תהליכים היסטוריים. הסנקציות שסייעו לסיים את משטר האפרטהייד יעילות רק כאשר קיים אמון הדדי בין הצדדים, אך הקונפליקט הישראלי-פלסטיני מאופיין על ידי חוסר אמון בסיסי ועמוק, ולכן הקריאה לחרם איננה מקרבת את האפשרות לפתרון הקונפליקט (Topor, 2021).

« שימוש כמרכיב במאבק של תנועות קיצון

תנועת ה-BDS נתפסת כיוזמת חרם טרנס-לאומית המיישרת קו עם האידיאולוגיות האנטי-אימפריאליסטיות והאנטי-קולוניאליטיות של השמאל הקיצוני. יישור קו זה בולט במיוחד בארצות הברית ובאירופה, שם התנועה צברה אחיזה משמעותית בקרב קבוצות שמאל הרואות בישראל סמל של אימפריאליזם ודיכוי מערבי (Lustick & Shils 2022). מסגורה ישראל כמבחן לקמוס לזכויות אדם וצדק מצטלב עם הביקורת הרחבה יותר של השמאל הקיצוני על מבני הכוח העולמיים. חוגים אקדמיים ואקטיביסטיים אימצו את ה-BDS ככלי לפעולה פוליטית ומציגים אותו לעתים קרובות כחלק ממאבק גדול יותר נגד עוולות מערכתיות (Divine, 2023).

« ביקורת על פגיעה בעקרונות האקדמיה

גם בקרב הרואים ב-BDS תנועה הנלחמת במה שהיא תופסת כחוסר צדק ישנה ביקורת על הבחירה לעשות זאת בדרך החותרת תחת עקרונות האקדמיה. להלן מספר טענות בנושא:

« שלילת חופש אקדמי כנשק להשגת מטרות

פעילות תנועת ה-BDS משתיקה קולות שלא מסכימים איתה. המשמעות היא שבנושא הפלסטיני יש ניסיון ליצור חריגה מעקרון החופש האקדמי ("Palestine exception to academic freedom") הנתפסת כמנגנון לחניקת התנגדות וביקורת על התנועה עצמה, במחיר של נזק לשיח האקדמי הפתוח (Fúnez-Flores, 2024). הניסיון לבודד וליצור סטיגמה שלילית זולג עם הזמן לכלל החוקרים היהודים, בעיקר בארה"ב, ונתפס כטקטיקה לדחיקת קולות יהודים באקדמיה (Kramer, 2021). התעקשות תנועת ה-BDS שתומכיה ימנעו מקשר עם חוקרים שלהם דעות שונות מחלישה את המסורת האקדמית של דיון פתוח, חילופי רעיונות וביטוי חופשי (Elman, 2023) ומהווה הפועל צנזורה על הפעילות האקדמית (Wattad, 2011), (De Shalit, 2016)).

« התערבות פוליטית בחופש האקדמי

תנועת ה-BDS נתפסת כחלק מדפוס רחב יותר של התערבות פוליטית במוסדות להשכלה הגבוהה המהווה איום על החופש האקדמי. התערבות פוליטית יכולה להתבטא כלחץ מצד גורמים פוליטיים על תורמים מה שיכול להוביל לדיכוי של נקודות מבט אקדמיות מסוימות או אג'נדות מחקריות מסוימות (Kagee, 2022), (Jecker, Verweij, Ravitsky, Wangmo, Ghaly, 2023). קטיעת קשרים עם חוקרים ישראלים בהשראת תנועת ה-BDS משמעותה תיעדוף של אג'נדה פוליטית על פני שיתוף פעולה מחקרי (Wattad, 2015).

« יצירת אווירה מתוחה בקמפוסים

תנועת ה-BDS יוצרת אקלים רעיל בקמפוסים של אוניברסיטאות, במיוחד בארצות הברית. פעילי BDS מנדים סטודנטים יהודים-ציונים ומונעים מהם להשתתף באופן מלא בחיי הקמפוס (Elman, 2023). התנהגות תוקפנית של פעילים אנטי-ישראלים, כמו שיבוש פגישות ושימוש בשפה מתלהמת תורמת לקיטוב בין הסטודנטים ואיננה מאפשרת דיאלוג (Nelson & Brahm 2014).

« השפעה על חדשנות והתקדמות חברתית

כפי שנאמר בסעיף הקודם, עד כה לא הייתה השפעה משמעותית לקריאה לחרם והסטת השקעות על תחומי המדעים וההנדסה או על החדשנות הישראלית. חלק ניכר מהקריאות להסטת השקעות התקבלו בגופי סטודנטים ולא על ידי הגופים באוניברסיטאות המוסמכים להחליט על השקעות. אם היו הצלחות הן היו במישור הסמלי ולא הפרקטי עם מיקוד בדה-לגיטימציה ולא בפגיעה פעילה בחדשנות. עם זאת, פוטנציאל הפגיעה קיים אם בשיבוש שיתופי פעולה בינלאומיים ואם במניעת מימון או מניעת גישה לתשתיות מחקר (Nelson, 2015B).

2.3 פעילות BDS במישור האקדמי עד ה-6.10.23

בשנים 2005-2023 פעלה תנועת ה-BDS במספר מישורים בתוך הקהילה האקדמית. פעולותיה זכו לתמיכה מסוימת של אנשי אקדמיה ומוסדות בעולם אשר ראו בה תנועה המקדמת זכויות אדם וצדק בדרכים לא-אלימות (Darweish & Rigby, 2018) (Handmaker, 2014).

נלסון (Nelson, 2015A) מדגיש כי פעולות BDS באקדמיה לא מסתכמות בביקורת כלפי מדיניות ספציפית של ישראל אלא מכוונות למנוע לגיטימציה תרבותית ופוליטית. הוא מציין כי תומכי BDS באקדמיה נוטים לערב בין התנגדות למדיניות ממשלת ישראל לבין התנגדות לציונות באופן כללי.

אחת האסטרטגיות העיקריות של התנועה היא קריאה לאנשי אקדמיה ומוסדות אקדמיים ברחבי העולם **להימנע משיתוף פעולה עם מוסדות אקדמיים ישראלים**. רשימות חלקיות של מוסדות בעולם אשר נענו לקריאה זו אפשר למצוא בויקיפדיה⁷, באתר Amcha Initiatives⁸ ובאתרי ה-BDS דוגמת US Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel⁹.

Keinan ו-Garasic (2015) מביאים דוגמא מאוסטרליה, שבה פרופסור מאוניברסיטת סידני (גי' לינץ) דחה בקשה של אקדמאי ישראלי למשרת פרופסור אורח כחלק מקמפיין ה-BDS. לינץ' הואשם בהפרת חוק איסור האפליה הגזעית באוסטרליה אף כי לטענתו החלטתו נבעה לא מזהותו היהודית של המועמד והוא ראה בה פעולה לא כלפי היחיד אלא כלפי מוסד ישראלי כמחאה על מדיניות ממשלת ישראל. בסופו של דבר הצד הנתבע בחר שלא להגיש תביעה או להיות מעורב בתהליך מה שהוביל לדחיית המקרה על ידי בית המשפט¹⁰.

אחת הטענות המרכזיות המועלות ע"י אנשי ה-BDS כנגד האוניברסיטאות בישראל היא שהן משתפות פעולה עם מערכת הבטחון הישראלית בפיתוח אמצעי לחימה והכשרה טכנולוגית ואחרת של חיילים וקצינים. אכן, יש לא מעט פרויקטי מחקר המתבצעים באוניברסיטאות בישראל במימון מערכת הביטחון אבל הטענה כי בפרויקטים אלו מפותחים אמצעי לחימה היא כוזבת לחלוטין. אלו הם פרויקטים בהם מפותח ידע, שיטות מחקר וכיו"ב העשויים לשמש אח"כ את התעשייה הביטחונית בישראל או בארצות אחרות. מבחינה זו אין כל הבדל בין האוניברסיטאות בישראל לאחיותיהן במדינות המערב - MIT, קאל-טק ואוניברסיטאות אמריקאיות רבות אחרות מקבלות מדי שנה עשרות מיליוני דולרים מסוכנויות בטחון אמריקאיות וזהו גם המצב באנגליה, גרמניה ומדינות אחרות. חיילים וקצינים ישראלים אכן לומדים באוניברסיטאות בישראל במסגרת תוכניות עתודה או תוכניות הכשרה אחרות. גם בהקשר זה, איננו שונים מאוניברסיטאות בחו"ל ובמיוחד ממספר גדול של אוניברסיטאות בארה"ב בהן מתקיימת תוכנית ROTC (מקבילה לעתודה בישראל). מיותר לציין שאיש מבין המוחים נגד האוניברסיטאות בישראל בהקשר זה לא פוצה פה ומצפץ על המחקרים הביטחוניים ותוכניות ההכשרה הצבאיות באוניברסיטאות במדינה בה הוא נמצא.

ואסטרטגיה מרכזית נוספת היא **קמפיין למשיכת השקעות (divestments)** המעודד אוניברסיטאות ומוסדות אקדמיים למשוך השקעות מחברות המשתפות פעולה עם ישראל (ראו למשל Kolhatkar, 2024). לאוניברסיטאות רבות בעולם המערבי ישנן קרנות צמיתות בהן נצברים כספי תרומות אשר משמשים לתמיכה במינויים אקדמיים, מחקר, והגדלת ההכנסות התפעוליות. לפי ההערכה קרנות אלו (בארה"ב בלבד) ניהלו בשנת 2023 כ-849 מיליארד דולר¹¹. חלק ניכר מהקרנות מנוהלות על ידי צוותי מומחים פיננסיים ומושקעות בשוק ההון באמצעות תיקי השקעות. קרנות צמיתות אקדמיות בגובה מיליארד דולר ומעלה מנוהלות בארה"ב על ידי משרדי ההשקעות של האוניברסיטה, בראשות מנהל ההשקעות הראשי (CIO), שאחראי

⁷ Wikipedia: [Academic boycott of Israel](#)

⁸ Amcha Initiatives: [Academic Associations Boycotting Israel](#)

⁹ US Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel: [Academic Associations Endorsing Boycott and Resolutions](#)

¹⁰ ראו גם כתבה בנושא באתר ערוץ 7: "שורת הדין" [במתקפה על החרם האקדמי | ערוץ 7](#) (בן פורת, 2013)

¹¹ לפי נתוני The National Association of College and University Business Officers (NACUBO) [Historic Endowment Study Data](#)

לניהול הנכסים, לפעילות היומיומית ולקשר עם הוועד המנהל של האוניברסיטה בנוגע לניהול סיכונים ואסטרטגיית ההשקעות (Malinova, 2022).

ההערכה היא כי רק אחוז קטן מכלל כספי הקרנות מושקע באופן ישיר בישראל, אך הן אחראיות על בין 2%-3% מסך ההון הזר שזורם להייטק הישראלי. החלטות של אוניברסיטאות להימנע מהשקעה בחברות ישראליות עלולה גם להשפיע על כל השוק לגרום נזק משמעותי בגלל תפיסת השוק את האוניברסיטאות כמצפן מוסרי (גלעד, 2024).

השפעה מוגבלת של ה-BDS האקדמי

על אף הנטייה של תנועת ה-BDS להכריז על הצלחות מרובות ישנן עדויות רבות דווקא **לחוסר ההצלחה של ה-BDS האקדמי** להביא לבידוד האקדמיה הישראלית וללחוץ על ישראל לשנות את מדיניותה. להלן מספר דוגמאות:

Newman (2016) מצגי את העובדה שלמרות ה-BDS ישראל המשיכה להיות שחקנית מרכזית בקהילה המדעית הבינלאומית, משכה אליה השקעות במחקר ומשתתפים לכנסים המתקיימים בישראל. במקרים רבים ממשלות זרות ומוסדות אוניברסיטאיים גדולים סירבו לשתף פעולה עם תנועת ה-BDS בשם החופש האקדמי בשילוב עם הרמה הגבוהה והמצוינות המדעית שמציגה הקהילה האקדמית הישראלית. לפי ניומן הערך של ה-BDS האקדמי הוא בעיקר סימלי, ועל אף שהוא זוכה לתשומת לב מרובה בתקשורת בפועל השפעת הקריאה ל-BDS על שיתופי הפעולה האקדמיים עם ישראל היא מוגבלת ולא שיבשה בצורה משמעותית את פעילות המוסדות האקדמיים בישראל.

Rose & Rose (2009), (Rose & Rose, 2008) מסכימים עם מסקנה זו ומציעים שהצלחתה העיקרית של התנועה טמונה ביכולתה להשאיר את הנושא על סדר היום האקדמי הבינלאומי, ולא בגרימת שיבושים מוחשיים לפעילות האקדמית.

Berlin (2010) תומך בגישה זו וטוען שה-BDS לא השפיעה כמעט בצורה ישירה על תפוקות המחקר של האוניברסיטאות הישראליות ועל הדירוג הבינלאומי שלהן. עם זאת הוא מכיר בכך שה-BDS הגביר את הקיטוב בתוך האקדמיה.

Ben-Tsur (2009) מסכימה שההשפעה הישירה על תפוקות המחקר של האקדמיה הישראלית היא אכן מינימלית, אבל מדגישה שתנועת ה-BDS יוצרת השפעה אחרת, סמויה, המתבטאת באווירה של מתח וחוסר וודאות שיש לה השפעה פוטנציאלית על הנכונות של חוקרים מסוימים להשתתף בפעילות עם מוסדות ישראליים.

Barkay & Shamir (2020) חקרו את ההשלכות הרחבות של ה-BDS וטענו שהשפעת התנועה היא מעבר למטריקה האקדמית המיידית. לטענתם התנועה משפיעה על השיח בנושא חופש אקדמי ותפקיד האקדמיה באקטיביזם פוליטי. השפעה זו הגבירה את הדיון בחוגים אקדמיים אודות נושאים כמו אחריות אתית של חוקרים ומוסדות בנושאים טעונים פוליטית.

ניתן לסכם ולומר שהאימפקט של ה-BDS האקדמי כנגד ישראל בא לידי ביטוי בעיקר במישורים הבאים:

- **השפעה על השיח האקדמי:** הרבה מהשפעה זו מגיע "מלמטה למעלה" מסטודנטים וחברי סגל המעורבים בפעילות פוליטית ומשנים את הדינמיקה של שיח האקדמי (Nelson, 2015B), (Riemer,) (2022)
- **הגברת מעורבות בפוליטיקה פרוגרסיבית:** תנועת ה-BDS האקדמית עוסקת בנושאים פוליטיים פרוגרסיביים רחבים יותר, כגון עליית הימין הקיצוני. מעורבות זו משפיעה על השיח האקדמי על ידי עידוד חוקרים לשלב אקטיביזם פוליטי והסברה בעבודתם האקדמית, ובכך לעצב מחדש את הגבולות המסורתיים של חקירה אקדמית (Riemer, 2022)
- **פגיעה אפשרית בקריירות של חוקרים אינדיבידואלים,** בעיקר חוקרים צעירים שאין להם את המשאבים או המוניטין לעמוד בפני השפעות החרם, למרות הצהרות מובילי ה-BDS כי הם פוגעים במוסדות בלבד ולא באופן אישי בחוקרים (Nussbaum, 2007) (Nelson, 2015A).

איור 1: השפעה מוגבלת של החרם האקדמי עד 7.10.2023

2.4 פעילות כנגד ה-BDS האקדמי עד ה-6.10.23

בישראל

פעולות ברמת המדינה

« אחריות מיניסטריאלית

באופן מסורתי הטיפול במאבק באנטישמיות ובחרמות מסוגים שונים נפל בתחום סמכותו של משרד החוץ. בשנת 2009 העבירה הממשלה את הסמכות לטיפול בניסיונות הדה-לגיטימציה של ישראל בחו"ל למשרד לנושאים אסטרטגיים וזאת מבלי לגרוע מסמכויות משרד החוץ בנושא, מהלך שגרם לכפילות ועורר ביקורת (משרד מבקר המדינה, 2016). באוקטובר 2015 החליטה ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי (הקבינט המדיני-ביטחוני) להטיל על המשרד לנושאים אסטרטגיים והסברה את האחריות להובלת המערכה נגד

תופעת הדה-לגיטימציה והחרמות נגד ישראל באמצעות מערכת בין-משרדית כוללת למאבק בתופעת החרמות. עם פירוק משרד זה ב-2021 חזרו הסמכויות אל משרד החוץ (אזולאי, 2021). בפברואר 2023 הוחלט להעביר ממשרד החוץ למשרד התפוצות את הובלת המערכה נגד תופעת הדה-לגיטימציה והחרמות נגד ישראל ולשנות את שם המשרד למשרד התפוצות והמאבק באנטישמיות (ממשלת ישראל, 2023).

דיפלומטיה ציבורית: עם השנים זיהתה מדינת ישראל את הצורך בשימוש באסטרטגיות מתחום הדיפלומטיה הציבורית על מנת לפעול כנגד ה-BDS האקדמי. בין השאר הובן הצורך במדידה מדעית של דעת הקהל ושל האפקטיביות של שימוש בטכניקות שכנוע, הצורך בפיתוח צוותי תגובה מהירה כדי לתמוך בטענות ישראל ולסתור מידע שגוי (ראו למשל Gilboa, 2006 ו-Sarvestani, Ameli, & Izadi, 2019).

Steinberg (Steinberg, 2023) מכנה סוג זה של פעולה "מלחמת הכוח הרך" ("Soft-Power Warfare") ומזכיר בהקשר הזה את הקמתו של המשרד לעניינים אסטרטגיים ב-2015. משרד זה הופקד על תיאום המאמצים להתמודדות עם הקמפיינים נגד ישראל, כולל קמפיין ה-BDS-תפקידו כלל גם התמודדות עם השימוש ההולך וגובר במונחים כמו "אפרטהייד" כדי לבדוד את ישראל, וכן תגובה לגינויים מהאו"ם, משיכת השקעות מקרנות פנסיה וכן הלאה.

רשת הדיפלומטיה הציבורית הישראלית כוללת שחקנים שונים, בהם ארגונים לא-ממשלתיים (NGOs), מכוני מחקר וקבוצות הסברה, שמפיצים נרטיבים חיוביים על ישראל, בנוסף, ממשלת ישראל משתפת פעולה עם הלובי הפרו-ישראלי בארצות הברית במטרה ליצור סביבה תומכת בדעת הקהל האמריקאית, Sarvestani, Ameli, & Izadi, 2019).

מאמצי הממשלה להאיר את התרומה האקדמית, הטכנולוגית והכלכלית של ישראל בעולם ותמיכתה בשיתופי פעולה בינלאומיים בתחומים אלו הם נדבך חשוב במאבק ב-BDS האקדמי (Gilboa, 2006).

« חקיקה

ממשלת ישראל השתמשה במהלך השנים ב"לוחמה משפטית" ("Lawfare") הן מתוך גבולות המדינה והן מחוץ להם במטרה לפגוע בתנועת ה-BDS, כולל חקיקה האוסרת על אזרחים זרים תומכי BDS להיכנס לישראל (Abu-Laban & Bakan, 2023) והגשת תלונות משפטיות כנגד תומכי BDS באקדמיה בארה"ב בדרך ארגונים כגון Legal Insurrection¹² ו-the Brandeis Center¹³. בנוסף ישראל פעלה לשכנוע ממשלות זרות ומדינות בארה"ב לאמץ חקיקה נגד תנועת ה-BDS. (Handmaker, 2020) ראו פירוט בהמשך.

« דה-לגיטימציה ל-BDS

חלק נכבד מפעילות המדינה סב סביב מסגור תנועת ה-BDS כתנועה אנטישמית וכניסיון לבצע דה-לגיטימציה למדינת ישראל ככלל. נציגים ישראלים טענו באופן קבוע מעל במות בינלאומיות שונות שאין מדובר בסוג של התנגדות לגיטימית ולא-אלימה אלא קמפיין שעיקרו עוינות ושנאה כלפי ישראל, ישראלים ויהודים (Sheskin & Felson, 2016) (Carter, Hallward & Shaver, 2012).

¹² [Legal Insurrection Foundation](#)

¹³ [Homepage | Brandeis Center](#)

« מעורבות בתחומי האקדמיה והתרבות

ישראל פעלה למניעת חרמות תרבותיים ואקדמיים באמצעות קידום התרבות והאקדמיה הישראלית ברחבי העולם. במסגרת מאמצים אלה, היא ארגנה אירועי תרבות בינלאומיים ושיתופי פעולה אקדמיים המבליטים את תרומתה של ישראל לידע ולתרבות הגלובליים (Chaitin, Steinberg & Steinberg, 2017). בנוסף, הממשלה פעלה להבטיח כי אמנים ואקדמאים ישראלים לא יודרו מפורומים בינלאומיים (Steinberg & Steinberg, 2017).

« חיזוק קשרים כלכליים ודיפלומטיים

חיזוק הקשרים הכלכליים והדיפלומטיים עם שחקנים גלובליים מרכזיים מהווה אבן יסוד באסטרטגיה של ישראל. באמצעות טיפוח יחסי סחר חזקים ובריתות אסטרטגיות, ישראל שואפת ליצור רשת תמיכה שתוכל לעמוד בלחצי תנועת ה-BDS. מאמציה הדיפלומטיים של ישראל התמקדו גם בהבלטת היתרונות הכלכליים והטכנולוגיים שבשיתופי פעולה עמה, ובכך להרתיע מדינות וחברות מלהשתתף בפעילויות הקשורות ל-BDS (Lim, 2012).

יש לציין שלמרות שפעולות ממשלת ישראל היו אפקטיביות, בחלק מהמקרים המסגור של תנועת ה-BDS כתנועה אנטישמית לא התקבל בכל מקום, ועדיין ישנם קהלים ברחבי העולם הרואים בתנועה תנועת זכויות-אדם הנלחמת כנגד אי ציות לחוק הבינלאומי. גם היעילות שבחקיקה כנגד ה-BDS שנויה במחלוקת, ויש שרואים בה פגיעה בחופש הביטוי שעלולה לגרום לתגובות נגד (Morrison, 2015) (Svirsky, 2015).

מאמצי מדינת ישראל בתחום המאבק בחרם האקדמי לא היו מתואמים במשך שני העשורים האחרונים ונטו להיות ספורדיים ונטולי מדדי ביצוע כמותיים, כפי שפרסם מבקר המדינה בדו"ח לשנת 2015 (משרד מבקר המדינה, 2016). ריבוי עוסקים במלאכה, חוסר תיאום ביניהם, חוסר בתוכניות עבודה וניצול תקציבי המשיכו להתקיים במשך שנים רבות, כולל באוקטובר 2023 והחודשים הבאים (ראו הוועדה לענייני ביקורת המדינה, 2023).

פעולות של האקדמיה והקהילה האקדמית בישראל

הקהילה האקדמית בישראל נקטה במספר אסטרטגיות כדי להילחם ב-BDS האקדמי. להלן מספר דוגמאות לאסטרטגיות בהן נעשה שימוש:

« אקטיביזם אקדמי ומעורבות גלובלית

במשך השנים חוקרים/ות ונושאי משרה בכירים באקדמיה הישראלית שיתפו פעולה עם גופים בינלאומיים שהתנגדו לחרמות אקדמיים והציגו אותם כמנוגדים לעקרונות החופש האקדמי. דוגמה אחת מתוך רבות היא ארגון International Human Rights Network of Academies and Scholarly Societies אשר תמך ברעיון זה במשך השנים ואף ביטא אותו בהצהרותיו, כמו למשל הצהרה שפורסמה בכתב העת Science בשנת 2007 (International Human Rights Network of Academies and Scholarly Societies, 2007). (2007) אקדמאים ישראלים השתלבו ברשתות צדק גלובליות ותנועות חברתיות, והם משתתפים בדיונים ובפעולות המתואמות עם מטרות רחבות יותר של צדק חברתי (Mason, 2013).

דוגמא נוספת היא מאבק חוקרים ורופאים כנגד עורך עיתון The Lancet, לאחר שהעיתון פרסם מאמר אנטי ישראלי שאותו כינה שרת הבריאות דאז 'גובל בעלילת דם' (גל, 2014). המכתב עורר דיון משמעותי ברחבי העולם כאשר המבקרים כינו את המכתב אנטי יהודי והעלו שאלות לגבי ניגוד העניינים של המחברים (Arya et.al, 2015). במסגרת הדיון שלחו חוקרים ורופאים ישראלים מובילים ובהם שני זוכי פרס נובל, פרופ' אהרון צ'חנובר ופרופ' אברהם הרשקו ונשיאי מוסדות אקדמיים ישראלים כמו פרופ' דניאל זייפמן (מכון ויצמן) ופרופ' פרץ לביא (הטכניון) מכתב אשר פורסם ב-The Lancet. המכתב דן בדינמיקה המורכבת של הסכסוך הישראלי-פלסטיני, מבקר את הצגת הפעולות הישראליות כאגרסיביות, מדגיש את תפקידו של חמאס בהנצחת הסכסוך וקורא נגד הקריאה לסנקציות חמורות על ישראל (Ahmed, 2014). בהמשך הוזמן ד"ר ריצ'רד הורטון, העורך הראשי של The Lancet, לביקור בישראל (בין השאר במרכז הרפואי רמב"ם), במטרה לתרום להבנה טובה יותר מערכת הבריאות הישראלית בתוך מתחים פוליטיים. ד"ר הורטון הביע חרטה על הקיטוב שנגרם על ידי מכתב שנוי במחלוקת שפורסם ב-The Lancet בנוגע לסכסוך בעזה והציע שיתוף פעולה עם אנשי רפואה ישראלים לפרסומים עתידיים (Blazer, 2015).

« קידום הגיוון וההכלה במרחב האקדמי

האקדמיה הישראלית היא באופן מסורתי כוח חלוץ בכל הנוגע לשוויון וזכויות אדם. האוניברסיטאות מציעות תמיכה באוכלוסיות המיעוטים בישראל (מוסלמים, נוצרים, דרוזים, צ'רקסים ואחרים) ותהליך האקדמיזציה שלהם, קורסים ותוכניות המעודדים דיאלוג בין סטודנטים יהודים לערבים ועוד במטרה להתמודד עם אי-שוויון מבני ולטפח תרבות של פתיחות מחשבתית ורצינות אינטלקטואלית (ראו לדוגמא Hager, Saba, & Shay, 2011).

החל משנת 2016 פועלות בחסות מל"ג ות"ת נמספר קרנות תכנית שמטרתה הטמעת מהלכים של גיוון והכלה במוסדות האקדמיים בישראל. האוכלוסיות העיקריות שאותן הגדירה מל"ג כאוכלוסיות יעד הן ערבים (לרבות החברות הדרוזית והצ'רקסית), בוגרי החינוך החרדי, יוצאי אתיופיה ואנשים עם מוגבלויות. במסגרת התוכנית פותח במוסדות האקדמיים התפקיד של ממונה על הגיוון, נערכו פעילויות הכשרה לסגלים האקדמיים והמנהליים וגובשו אסטרטגיות למידה ודרכי פעולה כדי לקדם גיוון והכללה. כיום בחלק מהאוניברסיטאות בארץ (העברית, הטכניון, תל אביב ובן גוריון) סגניות נשיא לגיוון והכללה. באוניברסיטאות האחרות יש מערך גיוון, שוויון והוגנות ובמכללות יש ממונות וממונים על נושא זה (רוזן, 2023).

« התמודדות עם סוגיות אתיות של חרמות

חוקרים ישראליים ביקרו את הבסיס האתי של חרמות אקדמיים, בטענה כי הם מענישים שלא בצדק אקדמאים ומוסדות. הטענה היא כי אין להטיל אחריות על מוסדות אקדמיים בשל מדיניות ממשלתית, וכי החרמות פוגעות בחופש התנועה של רעיונות ובשיתוף פעולה מדעי (ראו למשל Pasternak, 2011; Sheskin, & Felson, 2016, ורבים אחרים).

« שמירה על מצוינות אקדמית

המוסדות האקדמיים בישראל מקפידים לשמור על סטנדרטים אקדמיים מחמירים ולטפח סביבה של מחקר בתנאים של חופש אקדמי. רמת המצוינות המדעית הגבוהה שמפגינה האקדמיה הישראלית מבטיחה את

השתתפותה המתמשכת בכנסים עולמיים ושיתופי פעולה מחקריים, ובכך מצמצמת את השפעת ניסיונות ה-BDS לבודד אותה (Newman, 2023). זאת ועוד, סירובן של ממשלות ואוניברסיטאות מובילות רבות בעולם לתמוך ב-BDS נובע בחלקו מההכרה בתרומות האקדמיות של המוסדות הישראליים, הנחשבים לשותפים חשובים בקהילה המדעית העולמית (Newman, 2023; Wattad, 2015).

פעולות כנגד ה-BDS מחוץ לישראל

1. פעולות חקיקה כנגד ה-BDS באופן כללי

ישראל ומדינות המתנגדות ל-BDS פיתחו מגוון דרכים גם ברמה המוסדית וגם ברמה הממשלתית להתמודדות עם הקריאה לחרם אקדמי. אחד הצעדים המשמעותיים הוא מאמץ חקיקתי שנערך בישראל במטרה להשית עונשים על אנשים ומוסדות הקוראים לחרם כזה. דוגמא לכך היא איסור הכניסה לישראל שהושט על פרופ' נועם חומסקי אשר ביקש להתארח באוניברסיטת ביר זיית בשנת 2010. גם ארה"ב נקטה בגישת חקיקה, וגם בה נעשה מאמץ חקיקתי (Falah, 2016) במטרה לנטרל את תנועת ה-BDS.

דוגמאות לפעולות חקיקה בעולם

« ארה"ב¹⁴

חוקים ברמת המדינה

חוקי אנטי BDS המכוונים לחברות שמחרימות את ישראל הופיעו לראשונה ב-2015. חוקים אלו התפתחו עם השנים בשני ערוצים:

- חוקים האוסרים על מדינות להתקשר עם חברות או יחידים, אלא אם הן מתחייבות לא להחרים את ישראל
- חוקים האוסרים השקעה של קרנות פנסיה בחברות שמחרימות את ישראל. (Friedman, 2023)

חוקים ברמה הפדרלית

חלק נכבד מהחוקים הפדרליים הנוגעים בנושא החרם בשנים האחרונות מתרכז במתן תוקף חוקי לחלקים מתוך הגדרת העבודה של International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) הקושרת, בין השאר, בין אנטישמיות לאנטי ציונות או אנטי ישראליות.

בדצמבר 2019, על רקע עלייה באנטישמיות מצד ימין המזוהה עם תומכי נשיא ארצות הברית דאז, דונלד טראמפ, פרסם טראמפ צו נשיאותי העוסק באנטישמיות שהתמקד במידה רבה באכיפת הגדרת IHRA בקמפוסים בארצות הברית, זאת למרות התנגדות גופים שונים לאימוץ הגדרת העבודה ובהם ה-American

¹⁴ Anti-BDS Laws ,Dataset by Lara Friedman for the Foundation for Middle East Peace
<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1iJu-VvTGPyt76szpkkgg4lN2Ruldz0crK1P4eihpk18/edit?gid=146340936#gid=146340936>

Civil Liberties Union (ACLU) ואנשי אקדמיה שטענו שזיהוי בין אנטי ישראליות לאנטישמיות מהווה פגיעה בחופש האקדמי.

במאי 2023, פרסם ממשל ביידן את האסטרטגיה הלאומית הראשונה אי פעם של ארצות הברית למאבק באנטישמיות המכירה בחשיבות הגדרת ה-IHRA לאנטישמיות בתוך סדרה של הגדרות נוספות. (Friedman, 2023)

בקישור הבא ניתן למלוא רשימה מלאה של כל החוקים ברמת המדינתית והפדרלית:

[Anti-BDS Laws, Dataset by Lara Friedman for the Foundation for Middle East Peace](#)

« בריטניה

ב-19 ביוני 2023, המפלגה השמרנית השלטה בבריטניה הגישה הצעת חוק שמטרתה לאסור חרמות שאינן מאושרים על ידי ממשלת בריטניה כלפי מדינות זרות בכלל, ובפרט חרמות המכוונים כלפי ישראל. זאת בתגובה לאווירה הפוליטית בבריטניה שבה מספר גופי ממשל ברמה המקומית ואוניברסיטאות תמכו בחרם על ישראל כאמצעי למחאה על מדיניות ופעילות ישראל ותמיכה בזכויות הפלסטינים (Friedman, 2023).

« גרמניה ואוסטריה

הפרלמנט הגרמני הצביע במאי 2019 בעד הצעת החלטה לסווג את תנועת ה-BDS הבינלאומית כגורם המשתמש בטקטיקות אנטישמיות להשגת מטרותיו הפוליטיות (Nasr & Alkousaa, 2019). אוסטריה העבירה החלטה משלה בפברואר 2020 (Sion-Tzidkiyahu & Hirsch, 2020). ניסוח החלטות אלו משקף במידה רבה את הגדרת העבודה של ה-IHRA.

יש לציין שהחקיקה הן בארה"ב והן באירופה משקפת פעמים רבות הפרדה בין ישראל בגבולות 1967 והשטחים בגדה המערבית, במזרח ירושלים ואיננה מתנגדת לפעולות BDS בשטחים אלו (ראו למשל Zanolli, Weiss, Ruane & Elsea, 2017 - ו-Sion-Tzidkiyahu & Hirsch, 2020).

2. פעולות למניעת פגיעה בחופש אקדמי

תנועת ה-BDS צברה אחיזה בחוגים אקדמיים מסוימים, במיוחד באירופה, שם קריאות לחרמות נתמכו על ידי ארגונים כמו איגוד האוניברסיטאות והמכללות הבריטיים. טענו שחרמות אקדמיות מערבים בין אקדמיה לפוליטיקה בדרך המנוגדת לעקרונות החופש האקדמי והאוניברסליות של המדע (Berlin, 2010), Executive Committee of the International Human Rights Network of Academies and Scholarly Societies (2007).

בישראל, מעורבותם של אקדמאים ישראלים בתמיכה בחרם עוררה מחלוקת, ואף לקריאה לצעדי ענישה נגד חברי סגל התומכים ב-BDS (Seliktar, 2005).

להלן דוגמאות לפעולות שננקטו על ידי גופים שונים בסביבה האקדמית בעולם על מנת להילחם ב-BDS האקדמי:

תקשורת אסטרטגית ותדמית: חשיפת האנטישמיות שבקמפיין ה-BDS והכוונה לחיסול מדינת ישראל והדגשת הערכים הדמוקרטיים המשותפים לישראל ולעולם המערבי (Cohen & Avraham, 2018). לסוג תקשורת זו הייתה, למשל, השפעה על הדיון באגודות אקדמאיות מקצועיות בארה"ב שסב סביב השפעת החרם על החופש האקדמי (Wattad, 2015).

התנגדות מוסדית וארגונית: מוסדות אקדמיים וגורמי שלטון מקומי רבים בארה"ב דחו יוזמות BDS בשם החופש האקדמי. התנגדות ל-BDS מצד מוסדות וגורמי שלטון סייעה רבות לשיתוף הפעולה האקדמי ולהשקעה באקדמיה הישראלית (Newman 2023). בנוסף הוקמו ארגונים כמו Scholars for Peace in the Middle East¹⁵, Campus Watch¹⁶, Academic Engagement Network¹⁷ ואחרים המתמקדים בקידום חופש אקדמי והבעת עמדות כנגד נרטיביים אנטי-ישראליים הקמפוסים (Hirsh, 2012), (Wagner, 2010).

אסטרטגיות משפטיות: כדי להגן על חופש אקדמי ולהתמודד עם תנועת ה-BDS, ננקטו אסטרטגיות משפטיות שונות. אסטרטגיות אלו כוללות שימוש במנגנונים משפטיים להגנת אנשי אקדמיה המבקרים את ישראל ולחשיפת מעורבות אפשרית בפשעים בינלאומיים. מנגד, גורמים פרו-ישראליים עושים שימוש בטקטיקות משפטיות ("lawfare") כדי לדכא ביקורת על ישראל (Handmaker, 2020).

2.5 פעילויות BDS במישור האקדמי מאז 7.10.23

אירועי השבעה באוקטובר 2023 היוו נקודת מפנה בהיסטוריה הישראלית בכלל והשפעה משמעותית על האקדמיה הישראלית ועל חוקרים ישראלים ברחבי העולם. בעקבות אירועים אלו הגבירה תנועת ה-BDS את המיקוד על האקדמיה בישראל תוך פגיעה בחופש האקדמי של חוקרים ישראלים, בביטחונם האישי ובשיתופי הפעולה הבינלאומיים שלהם.

« חשיפה לאנטישמיות ושנאה

בעקבות אירועי השבעה ואוקטובר חלה עליה באנטישמיות ובביטויי שנאה כלפי יהודים בכלל וישראלים בפרט. סקר שנערך בארה"ב, קנדה ואירופה גילה עליה דרמטית בחשיפה לשנאה ואנטגוניזם בחודשיים שלאחר השבעה באוקטובר. נרשמו עליות משמעותיות בדיבור-שטנה (Hate speech) נגד ישראל, חשיפת מידע על חוקרים בניגוד לרצונם (doxing) ברשתות החברתיות, דה-הומניזציה של יהודים וישראלים, והפגנות ופעילויות פומביות נגד ישראל. חוקרים ישראלים חשו שלא בנוח להביע אמונה פוליטית או דתית ואף לענוד סמלים יהודים בקמפוסים בחו"ל ודיווחו שחשו שמוסדות להשכלה גבוהה בעולם לא טיפלו בצורה יעילה בהבטחת הבטחון אישי שלהם בקמפוס (Santos & Yogev 2024).

הליגה למניעת השמצה (ADL) תיעדה 665 תקריות אנטי-ישראליות בקמפוס במהלך שנת הלימודים 2022-2023: תשעה מקרים של ונדליזם; 24 מקרים של הטרדה; 303 אירועים; 326 מחאות/פעולות; ושלוש החלטות BDS (כל שלוש החלטות התקבלו בגופי סטודנטים לתואר ראשון) (Anti-Defamation League, 2023).

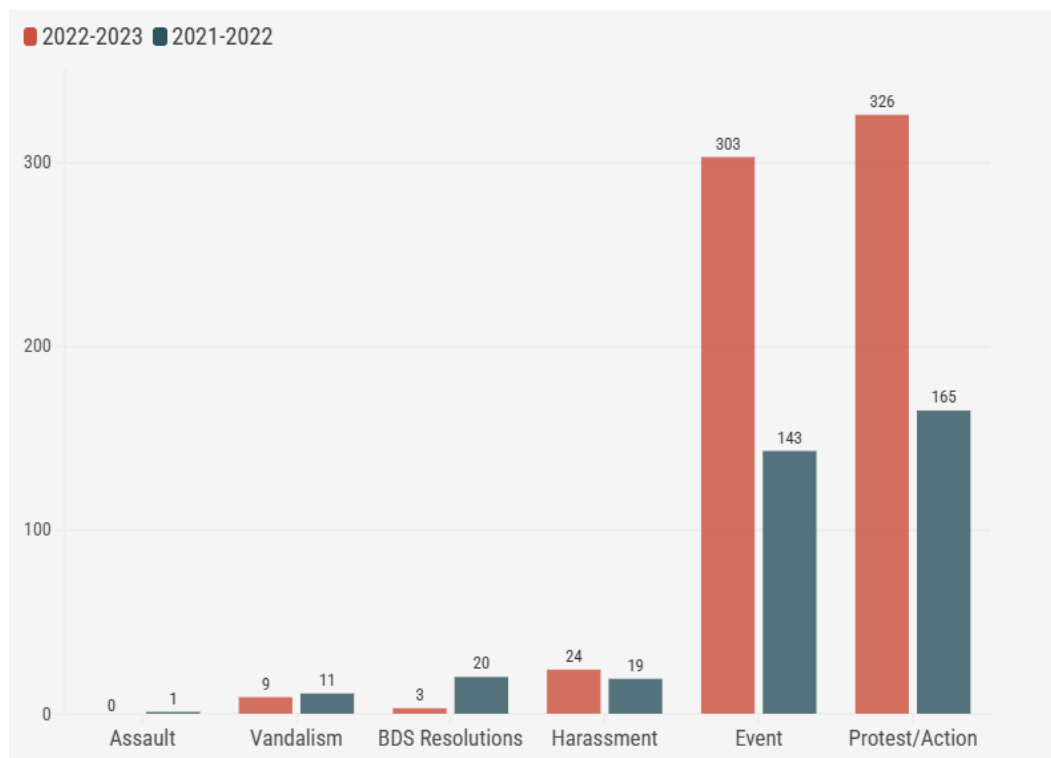
¹⁵ <https://spme.org/>

¹⁶ <https://www.meforum.org/campus-watch>

¹⁷ [Academic Engagement Network](#)

הגרף הבא מציג את העלייה המשמעותית באירועים אנטי ישראלים בקמפוסים בארצות הברית לאחר אירועי השבעה באוקטובר לפי הליגה למניעת השמצה:

איור 2: אירועים אנטי ישראלים במכללות ואוניברסיטאות בארה"ב ב-2022-2023

מקור: Anti-Defamation League, 2023

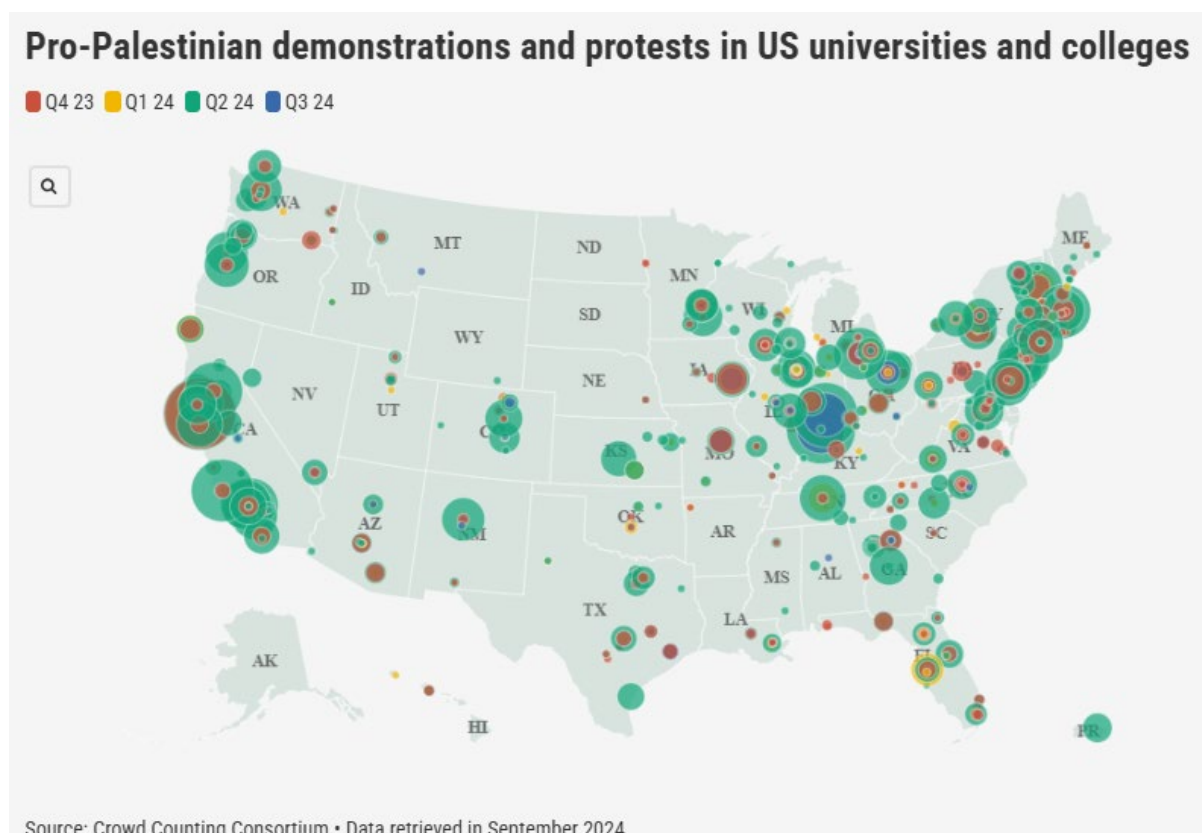
טבלה 4: דוגמאות לאירועים אנטי ישראלים משמעותיים בקמפוסים בארה"ב בחודשים אפריל ומאי 2024

תיאור האירועים	תאריך / אוניברסיטה
סטודנטים באוניברסיטת קולומביה הקימו מאהל סולידריות בקמפוס במנהטן. 18 למעלה מ-100 מפגינים פרו-פלסטינים נעצרו לאחר שנשיא האוניברסיטה ביקש ממשטרת ניו יורק לפנות את המאהל.	17-18.4.2024 אוניברסיטת קולומביה
המשטרה עצרה מאות אנשים בהפגנות פרו-פלסטיניות באוניברסיטת ייל ובאוניברסיטת ניו יורק. אוניברסיטת קולומביה ביטלה את הלימודים בתגובה למאהל שלה.	22.4.2024 אוניברסיטת ייל
57 מפגינים פרו-פלסטינים נעצרו באוניברסיטת טקסס בגין הסגת גבול, אירוע שנחשב לעליית מדרגה בטיפול המשטרתי במהומות. כל האישומים בוטלו מאוחר יותר מחוסר סיבה סבירה. חמישה ימים לאחר מכן עמד מספר העצורים במהומות בארה"ב על כ-1,000.	24.4.2024 אוניברסיטת טקסס

תאריך / אוניברסיטה	תיאור האירועים
25.4.2024 אוניברסיטת קולומביה	יו"ר בית הנבחרים של ארה"ב, מייק ג'ונסון, הציע להביא את כוחות המילואים של הצבא האמריקאי לאוניברסיטת קולומביה כדי להחזיר את הסדר.
29.4.2024 UCLA	עימותים בין מפגינים פרו-פלסטינים ופרו-ישראלים פרצו ב-UCLA. הרשויות ב-UCLA הכריזו על מחנה המחאה כבלתי חוקי. באוניברסיטת קולומביה החלו להשעות פעילים סטודנטים פרו-פלסטינים.
30.4.2024 אוניברסיטת בראון	סטודנטים מאוניברסיטת בראון הסכימו להסיר את אוהלי המחאה בתמורה להצבעה של נאמני האוניברסיטה על הסגת השקעות מחברות התומכות בישראל. זהו ההסכם הראשון מסוגו.
1-2.5.2024 אוניברסיטת קולומביה	מחנה המחאה בבניין אקדמי בקמפוס באוניברסיטת קולומביה פונה על ידי משטרת ניו יורק ועשרות מפגינים פרו-פלסטינים נעצרו. גם ההתבצרות בקמפוס UCLA פונתה בצורה דומה.

מקור: Reuters | Major events in Pro-Palestinian protests at US universities

איור 3: הפגנות אנטי ישראליות באוניברסיטאות ומכללות ארה"ב / 2024Q3/2023-Q3

מקור: עיבוד של מוסד נאמן לנתונים מתוך [Where College Protesters Have Been Arrested or Detained - The New York Times](https://www.nytimes.com) (nytimes.com)

טבלה 5: דוגמאות לאירועים אנטי ישראלים בקמפוסים במדינות שונות בעולם בחודשים הראשונים של מלחמת "חרבות ברזל"

מדינה	תיאור האירועים
אוסטרליה	במהלך החודשים אפריל ומאי 2024 הוקמו מאהלי מחאה בלפחות שבע אוניברסיטאות אוסטרליות ובהן אוניברסיטת קווינסלנד ואוניברסיטת סידני. המחאות האוסטרליות לא הידרדרו לאלומות דוגמת זו שנצפתה בארה"ב
בריטניה	הפגנות פרו-פלסטיניות החלו בבריטניה מייד עם פרוץ המלחמה בעזה והחל מחודש מאי 2024 הוקמו גם מאהלי מחאה מחוץ לקמפוסים. בין האוניברסיטאות שלצידן הוקמו מאהלים אפשר למצוא את אוניברסיטת ניוקאסל, לידס, בריסטול ורוויק. ב-London School of Economics (LSE) השתלטו מפגינים פרו-פלסטינים על אחד הבניינים ¹⁸ במאי 2024 ופוננו משם על ידי האוניברסיטה רק לאחר חודש ¹⁹ בעקבות צו בית משפט ²⁰
צרפת	בפריז פרצו הפגנות פרו-פלסטיניות באוניברסיטת סיינס פו ובאוניברסיטת סורבון בסוף אפריל 2024. בשני המקרים המפגינים פונו בתוך זמן קצר מתוך האולמות שאליהם הם פלשו על ידי המשטרה.
קנדה	באוניברסיטת מקגיל במרכז מונטריאול הקימו סטודנטים פרו-פלסטינים מאהל על המדשאה הקדמית ונשאר שם תקופה ארוכה. מפגינים פרו-פלסטינים הקימו מאהלים גם בקמפוס במרכז העיר של אוניברסיטת טורונטו ובאוניברסיטת קולומביה הבריטית בוונקובר.

מקור: [From Australia to the UK: Where pro-Palestinian university protests are happening around the world | CNN](#)

« השפעה על החופש האקדמי ושיתופי הפעולה

תנועת ה-BDS השפיעה על יכולתם של חוקרים ישראלים לקחת חלק בשיתופי פעולה בינלאומיים. בעקבות קריאת התנועה לחרם אקדמי נרשמה חוסר הסכמה בקרב מספר חוקרים ומוסדות בעולם לשתף פעולה עם חוקרים ומוסדות מחקר ישראלים. היקף חילופי סטודנטים ותלמידי מחקר ירד, ובמקרים מסוימים חוקרים ישראלים מצאו את עצמם מבודדים מחלק מהקהילה המדעית הבינלאומית.

מראיונות עומק אותם ערך שי פרבר (Farber, 2024) עולה שחוקרים אלו נתקלו בתופעות ובהם ביטול הזמנות לכנסים, סירוב לכתיבת חוות דעת לקידום חוקרים ישראלים צעירים, דחיית מאמרים (לעיתים תוך הודאה מפורשת שכתב העת לא מקבל מאמרים מחוקרים ישראלים, ולעיתים בלי נימוק).

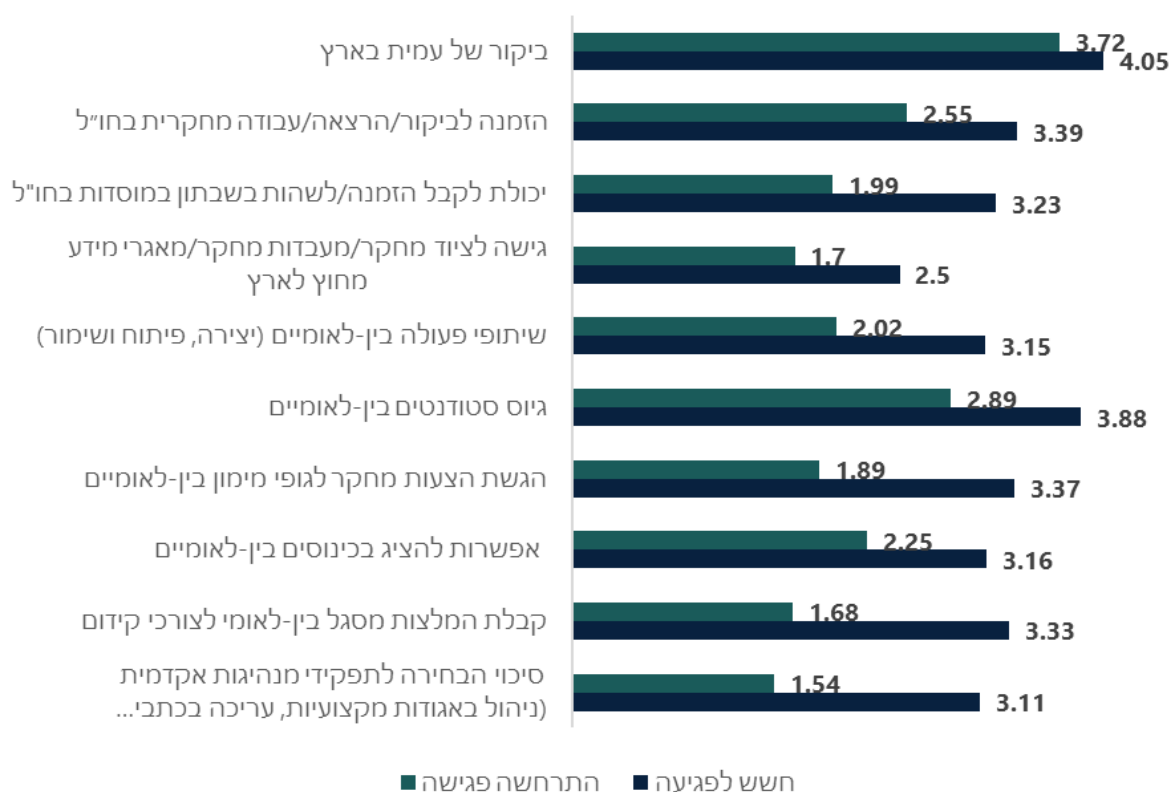
¹⁸ [Students occupy London School of Economics building over Gaza \(bbc.com\)](#)

¹⁹ [Students evicted from LSE building after living in pro-Palestinian encampment for over a month | Evening Standard](#)

²⁰ [LSE granted court order barring pro-Palestine encampments after student protest | Evening Standard](#)

סקר שערכה האקדמיה הישראלית הצעירה בשיתוף אפיק באקדמיה שעליו ענו 1,015 חברי סגל בכירים באוניברסיטאות בדצמבר 2023 גילה כי חברי הסגל אינם מדווחים על רמות גבוהות של פגיעה בפועל (למעט בנושא של ביקור עמית בישראל), אך מביאים חשש משמעותי מפגיעה עתידית כזו כפי שניתן לראות באיור הבא המסתמך על נתוני הסקר (האקדמיה הישראלית הצעירה ואפיק באקדמיה, 2024).

איור 4: דיווחים על פגיעה קיימת ועל פגיעה צפוי בפרמטרים שונים

מקור: האקדמיה הישראלית הצעירה ואפיק, 2024. העונים העריכו את הפגיעה בסולם מ-1 עד 5. אורך השורות מראה את ממוצע הפגיעה בקרב המשיבים

« השפעה על השיח האקדמי

פעולות תומכי ה-BDS לאחר השבעה באוקטובר העלו על פני השטח מתחים חברתיים ופוליטיים, הביאו לשסעים עמוקים ולוויכוחים בתוך המוסדות האקדמיים. להלן שלוש מהדוגמאות המפורסמות להתבטאויות שנויות במחלוקת של אוניברסיטאות בארה"ב:

- קואליציה של קבוצות סטודנטים באוניברסיטת הרווארד פרסמה הודעה המטילה את האשמה המלאה על הטבח של חמאס על ישראל, יום אחד בלבד לאחר האירוע ולפני שהחל צעדי נגד ישראליים משמעותיים.
- ראסל ריקפורד, היסטוריון מאוניברסיטת קורנל, הביע "התרגשות" מהטבח של חמאס בגברים, נשים וילדים. למרות שהתנצל מאוחר יותר בלחץ נשיא האוניברסיטה, התנצלותו נגעה ל"חלק מהשפה" שבה השתמש, ולא לעיקר תמיכתו בטבח.

▪ נשיאות שלושה מהמוסדות האקדמיים המובילים בארצות הברית נקראו להעיד בפני הקונגרס בנוגע לרטוריקה אנטי יהודית ופעילויות בקמפוסים שלהם, תוך הדגשת האופי השנוי במחלוקת של התגובות האקדמיות לאירועים²¹.

לאמירות אלו ואחרות יש השפעות על השיח האקדמי, חלקן משמעותיות וארוכות טווח:

- הגברת הקיטוב והוויכוח: האמירות מכיוון האקדמיה והתגובות אליהן הגבירו ויכוחים בתוך חוגים אקדמיים בנושאים כמו חופש הביטוי, חופש אקדמי ותפקיד האוניברסיטאות בשיח הפוליטי.
- השפעה על מתודולוגיות: האירועים הובילו להערכה מחדש של ההנחות האפיסטמולוגיות והאתיות שבבסיס המחקר האקדמי וחוקרים נקראו לשקול מחדש את בסיס המתודולוגיות שלהם. השפעה זו עלולה להביא לשינויים באופן שבו מתבצע מחקר במדעי הרוח והחברה.
- השפעה על תגובת האוניברסיטאות לאירועים: מעורבותן של שלוש הנשיאות בעדות בקונגרס והתפטרותן לאחר מכן הפעילה לחץ על מוסדות אקדמיים לטפל בצורה יעילה יותר במקרים של רטוריקה שנויה במחלוקת ואקטיביזם בשטחי הקמפוס. ללחץ זה פוטנציאל לשנות בצורה משמעותית את הדרך שבה אוניברסיטאות מגדירות את תפקידן בנושאים חברתיים ופוליטיים.
- השפעה על דיסציפלינות ספציפיות: האמירות והפעולות השנויות במחלוקת של אישים ומוסדות אקדמיים הובילו לבחינה מחודשת של היסודות האתיים והמתודולוגיים של לימודי ישראל ותחומים קשורים אשר נוגעים בסוגיות גיאופוליטיות מורכבות ובנושאים שנויים במחלוקת כמו גבולות הביטוי הלגיטימי. (Saposnik, 2024).

להלן מספר דוגמאות של אוניברסיטאות ופעילותיהן כנגד ישראל בעקבות אירועי השבעה באוקטובר:

טבלה 6: דוגמאות לחרם כנגד ישראל של אוניברסיטאות ואגודות בעולם בעקבות מאורעות השבעה באוקטובר

University	BDS activity	Source
University of California Davis's student senate	Divestment (Overturned on by the university's Court of Associated Students)	UC Davis student court overturns divestment resolution The Times of Israel (February 2024) ²²
Brown University (vote to be held in October 2024)	Divestment	Brown University trustee resigns in protest of school's upcoming Israel divestment vote (September 2024) ²³

²¹ דוגמא להתייחסות ישראלית לאירוע זה היא גילוי הדעת של ראשי אוניברסיטאות המחקר בישראל בנוגע להתבטאויות של נשיאות אוניברסיטאות בארצות הברית בקונגרס. גילוי דעת של ראשי אוניברסיטאות המחקר בישראל בנוגע להתבטאויות של נשיאות אוניברסיטאות בארצות הברית בקונגרס | אוניברסיטת ת"א | אוניברסיטת תל אביב (tau.ac.il)

²² [UC Davis student court overturns divestment resolution | The Times of Israel](#)

²³ [Trustees resign from Brown Ivy League over anti-Israel BDS motion - The Jerusalem Post \(jpost.com\)](#)

University	BDS activity	Source
Free University of Brussels	Suspension of agreements and research projects with Israeli universities	ULB suspends agreements and research projects with Israeli universities (May 2024) ²⁴
Royal Melbourne Institute of Technology (RMIT), Australia	ending Elbit Systems partnership	Statement: Israel-Gaza conflict (19.10.2023) ²⁵
Norwegian Universities: OsloMet, the University of Southeastern Norway, the University of Bergen, the Bergen School of Architecture	Suspending ties with Israeli universities	Why five institutions suspended ties with Israeli universities (April 2024) ²⁶
Spanish universities: Granada and Ovideo, University of Barcelona	Suspending ties with Israeli universities	University of Barcelona faculty passes motion calling to break academic relations with Israel (May 2024) ²⁷
Ghent university	Suspending ties with Israeli universities	Belgium's Ghent university severs ties with three Israeli institutions (May 2024) ²⁸
Trinity College (Ireland)	Divestment	Trinity students to end protest after college agrees plans to divest from Israeli companies (May, 2024) ²⁹
Turin university (Italy)	ban participation in research initiative involving Israel	Italy's University of Turin to exit Israel research pact amid Gaza protests (March 2024) ³⁰

²⁴ [ULB suspends agreements and research projects with Israeli universities \(brusselstimes.com\)](#)

²⁵ [Statement: Israel-Gaza conflict - RMIT University](#)

²⁶ [Why five institutions suspended ties with Israeli universities \(universityworldnews.com\)](#)

²⁷ [University of Barcelona faculty passes motion calling to break academic relations with Israel \(elnacional.cat\)](#)

²⁸ [Belgium's Ghent university severs ties with three Israeli institutions | Reuters](#)

²⁹ [Trinity students to end protest after college agrees plans to divest from Israeli companies – The Irish Times](#)

³⁰ [Italy's University of Turin to exit Israel research pact amid Gaza protests | The Times of Israel](#)

University	BDS activity	Source
American Anthropological Association (AAA)	Boycotting Israeli academic institutions	AAA Membership Endorses Academic Boycott Resolution (Juli 2023) ³¹
American Association of University Professors (AAUP)	Recognizing divestments as 'legitimate tactical responses'	AAUP Ends Two-Decade Opposition to Academic Boycotts (August 2024) ³²

חשוב לזכור שההשפעה של חרם אקדמי איננה מידית ותבוא לידי ביטוי רק בחלוף שנים. היא תתבטא במדדים ישירים כגון תפוקות מחקר, מעמד מדעי בינלאומי וכיו"ב, ובמדדים עקיפים (קשים יותר לכימות) בתרומה לכלכלה, לביטחון ועוד. לפיכך, אין פלא שחשיבות המאבק בחרם האקדמי נדחקת לקרן זוית בדיווחי התקשורת, בדיוני הכנסת ובהחלטות הממשלה (גולני וכרמי, 2024).

2.6 פעילות כנגד ה-BDS האקדמי מאז 7.10.23

פעילות ברמת המדינה

כפי שנאמר בסעיף 2.4, גל האנטישמיות והקריאות ל-BDS בקמפוסים ברחבי העולם פגש את הטיפול בנושא בישראל מפוצל בין משרדים שונים ובהם משרד החוץ, משרד התפוצות והמאבק באנטישמיות ומשרדים נוספים כמו משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה (ראו ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, 2024).

להלן מספר פעולות שבוצעו על ידי מספר משרדים לאחר השבעה באוקטובר:

משרד התפוצות: פעל לעיצוב השיח על המלחמה באמצעות תקצוב קרנות התומכות במאבק בארגונים אנטי ישראליים בקמפוסים ולהרחבת הגדרת האנטישמיות בחוק האמריקאי כך שזו תכלול גם סוגי ביקורת על ישראל (הארץ, 2024).

משרד המדע והטכנולוגיה: ועדת השרים לחדשנות אישרה 90 מיליון שקלים למאבק בחרם האקדמי על ישראל וביוני 2024 יצא קול קורא בסך 10 מיליון ש"ח לאוניברסיטאות ומכוני המחקר לנושאים כמו מאבק משפטי בחרם, ביצוע כנסים מדעיים בישראל, קידום היחסים הבינ"ל של המוסד האקדמי המגיש ושל ישראל, תוכניות חשיפה של ישראל לסטודנטים מחו"ל באמצעות ביקורים של שבועות עד חודשים בודדים וסיורי חשיפה של ישראל לחוקרים בכירים והנהלות מוסדות אקדמיים מחו"ל (משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה, מאי 2024 ומשרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה, יוני 2024).

³¹ [AAA Membership Endorses Academic Boycott Resolution - The American Anthropological Association](#)

³² [AAUP ends two-decade opposition to academic boycotts \(insidehighered.com\)](#)

« פעולות של האקדמיה והקהילה האקדמית

הקהילה האקדמית נקטה במגוון רחב של אמצעים במטרה להילחם בגל אירועי ה-BDS האקדמי ששטפו את העולם בעקבות מתקפת השבעה באוקטובר. להלן מספר דוגמאות לפעולות שננקטו:

האקדמיה הישראלית הלאומית למדעים: עם פרוץ המלחמה הוציאה האקדמיה הלאומית מכתבים לנשיאי אקדמיות לאומיות וראשי הקהילה האקדמית והמדעית הבין-לאומית, בשיתוף גורמים ישראלים נוספים כמו הוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה בישראל והקרן הלאומית למדע, בדרישה לגנות את מתקפת השביעי באוקטובר. בהמשך הוצאו קריאות לאקדמיות עמיתות למדעים ברחבי העולם ולארגוני מדע בין-לאומיים, ופניה אישית לראשי אקדמיות אירופאיות למדעים להתנגד לפעולות אנטישמיות ולחרמות אקדמיים (האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ל.ת.).

ועד ראשי האוניברסיטאות "ור"ה: ועד ראשי האוניברסיטאות הוציא גילויי דעת והצהרות ובהם גילויי דעת על מצב הקמפוסים בארה"ב, כמו גם תגובה לוועד המנהל של ועידת הרקטורים של אוניברסיטאות ספרד ועוד (ועד ראשי האוניברסיטאות, ל.ת.). בנוסף הקים ור"ה צוות למאבק בחרם אקדמי העוסק בין השאר בגיוס שותפים למהלכים משפטיים ויועצים פוליטיים בזירות המרכזיות: מערב אירופה, ארה"ב וקנדה, וכן, פיתוח כלים להתמודדות במישור המדיני, הפוליטי, המשפטי ובמישור יחסי הציבור (אוניברסיטת בר אילן, 2024).

ארגון בשער: הארגון בו חברים למעלה מ-2,000 חברי אקדמיה לקח על עצמו להשיב לאמירות העולות מהקהילה האקדמית ברחבי העולם שחסר בהן גינוי נחרץ לטבח האזרחים בישראל או שיש בהן ניסיון ליצור סימטריה בין תקיפת החמאס לבין תגובת ישראל. בנוסף הארגון מרכז עצומות לחתימה של האקדמיה בישראל ובעולם בשיתוף ארגון Oct-7-Academic³³ (בשער, ל.ת.).

להלן רשימה של דוגמאות נוספות לפעולות כנגד ה-BDS של האקדמיה והקהילה האקדמית בישראל ובעולם. הדוגמאות אינן מהוות רשימה ממצה.

« חקיקה וצעדים משפטיים

- הסנאט של פנסילבניה העביר הצעת חוק האוסר על אוניברסיטאות וקרנות פנסיה להכריז על הסטת השקעות (divestment) מישראל.

[Pennsylvania Senate passes bill to bar universities and pension funds from divesting from Israel | AP News](#)

- לפחות 13 שופטים פדרליים הכריזו כי לא יקבלו להתמחות סטודנטים מאוניברסיטת קולומביה עקב טיפול האוניברסיטה במחאות האנטי ישראליות.

[Judges' Columbia Clerk Boycott Blasted by New York Bar Group](#)

- חברת עורכי הדין האמריקאית Sullivan & Cromwell, אשר בין לקוחותיה גולדמן זאקס, גוגל וטסלה, הודיעה כי תפסול מועמדים למשרה שהשתתפו בהפגנות אנטי-ישראליות.

[Prestigious law firm Sullivan & Cromwell to screen job applicants for participation in anti-Israel protests | Sky News Australia](#)

³³ <https://sites.google.com/view/israelacademia23/home?authuser=0>

« פעולות כנגד ההפגנות והמחנות האנטי-ישראליים בקמפוסים ברחבי העולם

- אוניברסיטאות רבות נקטו באמצעים משפטיים לפינוי מחנות אנטי-ישראליים שהוקמו בקמפוס

[What have universities done about anti-Israel encampments?](#)

[Issue Brief: Analysis of U.S. Campus Encampments Related to the Israel-Palestine Conflict | Bridging Divides Initiative](#)

[From protest skits to full-time surveillance, universities and Jewish groups hope to change the campus climate as the school year begins – The Forward](#)

« מאמרים וטורי דעה

- קבוצה של 25 חברי סגל מאוניברסיטת ייל כתבו מאמר דעה ל-Newsweek המתאר בחיוב את הלקחים שהפיקו מביקור ההזדהות שערכו בישראל

[What We Learned on Our Academic Visit to Israel | Opinion - Newsweek](#)

- רקטורים של 15 האוניברסיטאות בהולנד כתבו מכתב פתוח לעיתון Trouw, בו הם מסבירים מדוע הם אינם מתכוונים לנתק את קשריהם עם מוסדות ישראליים, למרות המחאות הסטודנטיליות.

[Universiteiten: 'Wij willen Israëlische wetenschappers niet isoleren' | Trouw](#)

- פרופ' קרי נלסון פרסם באתר Inside Higher Ed מאמר דעה המתאר את הסיכונים שבחרם אקדמי

[What is at stake in an academic boycott? \(opinion\)](#)

« חיזוק שיתופי פעולה

- הסכמים בין אוניברסיטאות הודיות לאוניברסיטאות ישראליות למרות מלחמת עזה:

[Indian universities build closer ties with Israeli colleges and arms firms despite Gaza war | PressNewsAgency](#)

« ביקורי הזדהות בישראל

במהלך התקופה שחלפה מפרוץ המלחמה ב-7.10 הגיעו לארץ עשרות רבות של משלחות הזדהות מאוניברסיטאות שונות בעולם ובעיקר מארה"ב. ברוב המשלחות הייתה נציגות בולטת של חברי סגל אקדמי יהודים שחיפשו דרך כנה וישירה להביע את הסולידריות העמוקה שהם חשים כלפי מדינת ישראל. התלוו אליהם גם חברי סגל לא יהודים שחשו צורך עמוק להתייצב לצד מדינת ישראל בשעתה הקשה ובפרט להתייצב לצידה של האקדמיה הישראלית המותקפת בצורה חזיתית ע"י תנועת ה-BDS. חשוב לציין את הנוכחות המרשימה של אוני' עילית (ליגת הקיסוס ואחרות) בקרב אוסף המשלחות שהגיעו לישראל. הגעת משלחות אלו עומדת בסתירה מוחלטת לאווירה העוינת כלפי ישראל ולמחאות הנרחבות נגד שת"פ עם האקדמיה בישראל אשר אפיינו את הקמפוסים שלהן בשנה החולפת. ראוי להזכיר גם את הגעתן של משלחות מאוניברסיטאות בעלות צביון נוצרי עמוק בהן נוכחות של חברי סגל יהודים לא שיחקה כל תפקיד. להלן מדגם חלקי של ביקורים כאלו:

- משלחת של כ-30 חברי סגל מאוניברסיטה ייל ביקרה בישראל במרץ 2024. המשלחת ביקרה ב-5 אוני' ישראליות ונפגשה עם הנהלות האוניברסיטה, חברי סגל וסטודנטים.

[In Israel on a solidarity tour, Yale academic premieres October 7 art song cycle](#)

- משלחת חוקרים מ-25 אוניברסיטאות מובילות בארה"ב (ובהן, UPenn, UCLA, Stanford, Dartmouth, MIT, Berkeley ו-Cornell) הגיעה לביקור הזדהות באפריל 2023, בשיאו של גל הזדהות פרו-פלסטיני באוניברסיטאות אלו.

[US college delegation inspired by visit to Israel](#)

[US academics from Harvard, Stanford, Dartmouth latest group to make Israel pilgrimage](#)

- משלחת של חוקרים מאוני' אוניברסיטאות UPenn הגיעה לביקור הזדהות בינואר 2024
- [UPenn faculty solidarity mission receives rock-star reception in Israel](#)

- משלחת של חוקרים מאוני' אוניברסיטת UCLA הגיעה לביקור הזדהות בפברואר 2024

[Delegation of UCLA Researchers Visit HUJI](#)

- משלחת של חוקרים מאוני' אוניברסיטת קולומביה הגיעה לביקור הזדהות באוגוסט 2024
- [Columbia delegation visits Israel, but fear repercussions on their return to campus](#)

- משלחת של סטודנטים יהודים פרו-ישראליים מאוניברסיטאות כמו Columbia, Rutgers, New York University, Western Ontario University ו-the University of Texas הגיעו במאי 2024 לביקור הזדהות שכלל פגישה עם בכירי הממשל הישראלי, שמיעת עדויות מניצולי טבח 7.10, פגישה עם נציגי קהילות מעוטף עזה, משפחות חטופים ועוד.

[US university students arrive in Israel as antisemitism rocks campuses](#)

- טים גריפין (Tim Griffin), דיקן הסטודנטים באוניברסיטה הנוצרית הגדולה בארה"ב (אוניברסיטת גרנד קניון בפניקס, אריזונה) ביקר בישראל.

[Dean of Christian mega university visits Israel to push back against boycott efforts](#)

- קבוצת סטודנטים נוצרים מארה"ב ביקרו בישראל במסגרת תוכנית "Passages" כדי להתנדב, ללמוד על המורכבות של המדינה ולהביע סולידריות עם העם היהודי בעקבות המלחמה בעזה.

['Passages' Wraps Up Christian 'Birthright' Trip to Israel](#)

« הקמת קבוצות פרו-ישראליות באקדמיה

- הקמת ארגון "Harvard Faculty for Israel" על ידי יותר מ-430 חברי סגל מאוניברסיטת הרווארד, במטרה לתמוך בסטודנטים ישראלים ולחזק את שיתוף הפעולה האקדמי בין הרווארד לאוניברסיטאות בישראל

[Harvard Faculty for Israel Launches With More Than 430 Members](#)

- הקמת ארגון Faculty Against Antisemitism Movement (FAAM) ביוזמת ארגון Academic Engagement Network. הארגון הוא רשת אקדמאים הפועלת נגד אנטישמיות בקמפוס וקוראת למנהיגי האוניברסיטאות להצטרף למאבק, תוך דרישה להגן על סטודנטים וסגל יהודים מפני הטרדה, אפליה, בידוד או אלימות.

[Faculty Against Antisemitism](#)

ניתן למצוא רשימה של התארגנויות נוספות באקדמיה בארה"ב באתר FAAM בכתובת:

[Resources – Faculty Against Antisemitism](#)

- הקמת רשת אקדמיה איטליה ישראל (Accademia-Italia-Israele) הכוללת כ-200 חוקרים איטלקים וחוקרים ישראלים דוברי איטלקית אשר הצליחו למנוע החלטות חרם גורפות על אוניברסיטאות ישראליות אשר הוגשו על ידי סטודנטים באיטליה לסנאטים באוניברסיטאות במדינה.

[Accademia-Italia-Israele – Un network di professori e ricercatori italiani che sostengono Israele, contro il boicottaggio](#)

« עצומות ומכתבים פתוחים לתמיכה בישראל ונגד חרם אקדמי על ישראל

- עצומה של כ-3,000 אקדמאים ממספר אוניברסיטאות בולטות, כולל אוניברסיטת ייל, אוניברסיטת קולומביה, אוניברסיטת מרילנד, אוניברסיטת סטנפורד ואוניברסיטת נורת'ווסטרן כנגד הקריאה להחרמת ישראל

[3,000 Academics Condemn Israel Boycotts in Universities | United with Israel](#)

[Thousands of Academics Sign Letter Opposing Anti-Israel BDS Movement](#)

- מעל 300 חברי סגל ב-UC Berkeley חתמו על מכתב המגנה את ההתקפות על ישראל באוניברסיטה

[UC Berkeley faculty letter condemns student support for Hamas – The Forward](#)

- 1,200 חברי קהילה מאוניברסיטת פרינסטון, כולל סטודנטים, סגל, בוגרים והורים, חתמו על מכתב התנגדות להצעת ה-divestment שהוגשה על ידי קבוצת Princeton Israeli Apartheid Divestment.

[Princeton Students, Faculty Push Back on Anti-Israel Divestment Effort](#)

- עצומה נגד החרם האקדמי על ישראל ביוזמת ד"ר מרטן בודרי, לשעבר מחזיק כיסא החשיבה הביקורתית באוניברסיטת גנט. ד"ר בודרי ביחד עם פרופ' מארק אלחדרוד מ-Free University of Brussels פרסמו מכתב פתוח כנגד החרם על ישראל באתר Quillette עליו חתמו כ-50 חוקרים, רובם מבלגיה והולנד.

[United Against the Academic Boycott of Israel](#)

[Open Letter Against the Boycott of Israeli Universities](#)

« הכרזות על תמיכה ציבורית נגד ה-BDS

- יו"ר חבר הנאמנים של אוניברסיטת פן, הביע התנגדות נחרצת לתנועת ה-BDS. הוא ציין כי האוניברסיטה אינה תומכת בחרם, בהשקעות או בסנקציות נגד ישראל, והוסיף כי הוא רואה בתנועת ה-BDS אנטייתזה לחופש האקדמי ואינה תואמת את עקרונות ההסכמה המשותפת.

[Penn Board of Trustees chair criticizes BDS movement, shares goals in new interview](#)

- במהלך יוזמת ה-GIHF-AI, פרויקט החדשנות במדיניות דיגיטלית של ELNET, נחתם מכתב תמיכה על ידי נציגים בכירים ממערכת הבריאות הגרמנית וחברי מועצת המנהלים של GIHF-AI למען צוותי הבריאות בישראל. המכתב מגנה את המתקפות ומביע תמיכה והזדהות עם העם הישראלי, במיוחד עם צוותי הרפואה בישראל, אשר עובדים תחת תנאים קשים ובלתי נתפסים כדי להעניק טיפול רפואי ברמה הגבוהה ביותר

[German healthcare sector stands in solidarity with Israel - GIHF-AI](#)

« הפסקת תרומות לגופים שמביעים תמיכה בפעילות אנטי ישראלית ותרומות לגופים שתומכים במאבק נגד אנטישמיות בקמפוסים

- תורמים לאוניברסיטת הארוורד, ובהם הקרן של משפחת בלווטניק השעו את התרומות לאוניברסיטת בעקבות עדותה של הנשיאה קלודין גאי בפני הקונגרס.

[Len Blavatnik, a billionaire megadonor, suspends donations to Harvard](#)

Billionaire Harvard donor pulls back donations over President's antisemitism remarks

- קרן צוקרמן הקפידה תרומות לאוניברסיטת קולומביה בעקבות התבטאות נשיאת האוניברסיטה בקונגרס אשר הוגדרה על ידי הקרן כ"מנוגדת למשימת האוניברסיטה"

[Billionaire Mort Zuckerman Cuts Off Millions in Donations to Columbia, Citing Failure To Respond to Anti-Semitism on Campus](#)

- דיוויד מג'רמן, תורם בולט לאוניברסיטת פנסילבניה, הפסיק את תרומותיו לאוניברסיטה בשל תגובתה לאנטישמיות בקמפוס. במקום זאת, הוא החליט לתרום 5 מיליון דולר לחמש אוניברסיטאות בישראל, במטרה ליצור תוכניות לימוד שיאפשרו לסטודנטים להשתלב בחברה הישראלית.

[Spurning alma mater UPenn over response to antisemitism, benefactor pivots to Israel](#)

« עזיבת בעלי תפקידים בעקבות תמיכת מוסדות ב-BDS

- לפחות 50 פרופסורים התפטרו מהאיגוד המקצועי של הסגל האקדמי באוניברסיטת העיר ניו יורק (PSC-CUNY) במחאה על החלטת האיגוד לתמוך בחרם על ישראל

[Exclusive | CUNY professors quit union in protest over anti-Israel screed](#)

- ג'וזף אדלמן המכהן כנאמן באוניברסיטת בראון מאז 2019 ומנכ"ל חברת ההשקעות Perceptive Advisors, התפטר במחאה על ההחלטה לקיים הצבעה על האפשרות למשיכת השקעות בישראל.

[Brown University trustee resigns over divestment vote](#)

« הכשרה אקדמית נגד אנטישמיות

- אוניברסיטת קליפורניה הכריזה על תוכנית הכשרה לכל חברי הסגל החדשים שלה בנושא אנטישמיות, אנטי-ציונות, וההשלכות של האקדמיה להחרמת ישראל.

[UC Berkeley to expand antisemitism education to all new students](#)

2.7 סקירה של הארגונים הפעילים במסגרת ה-BDS ובפרט במישור האקדמי

תנועת ה-BDS שהוקמה בשנת 2005 ע"י ארגוני החברה האזרחית הפלסטינית, זכתה לתשומת לב משמעותית בקמפוסים אוניברסיטאיים ברחבי ארה"ב ואירופה. בפרק זה נבחן את האבולוציה של פעילות הארגונים במוסדות להשכלה גבוהה, תוך התמקדות בנקודת המפנה של אוקטובר 2023: בעוד שלפני כן, הפעילות התאפיינה באסטרטגיות ארוכות טווח וממוקדות מטרה, לאחר מכן היא הפכה לאינטנסיבית יותר, רגשית ומיידית.

רקע היסטורי

התפתחות הפעילות הפרו-פלסטינית בקמפוסים מתוארכת לשנות ה-60 של המאה ה-20, במקביל לעליית תנועות מחאה סטודנטיליות נגד מלחמת וייטנאם. ארגונים כגון הסטודנטים למען צדק בפלסטין (SJP), שנוסדו בתחילת שנות ה-2000, היוו קטליזטור משמעותי להגברת הפעילות. אירועי אוקטובר 2023 היוו זרז לשינוי בדפוסי הפעילות הפרו-פלסטינית והביאו להסלמה ניכרת הן בהיקף והן בהשפעה של פעילויות ה-BDS במסגרות אקדמיות.

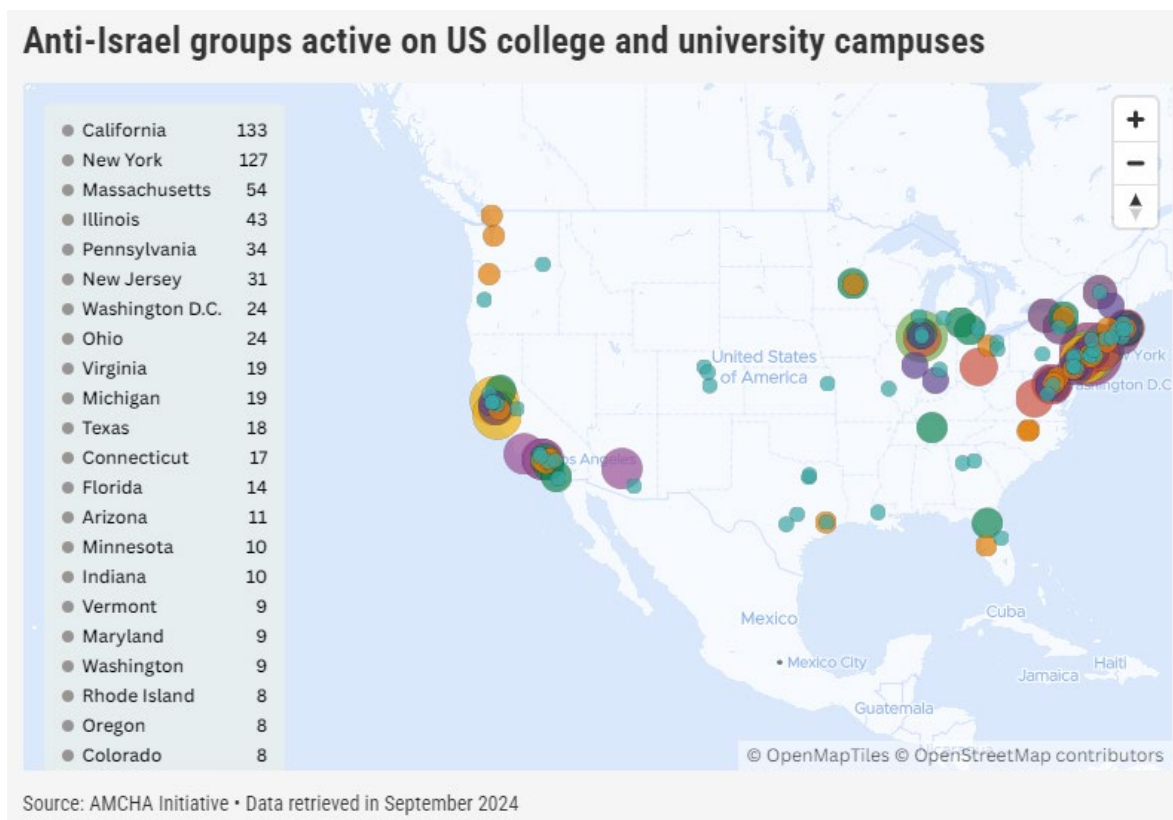
בנוסף ל-SJP, קבוצות אנטי-ציוניות אחרות באוניברסיטאות מילאו תפקידים מרכזיים בארגון הפגנות אנטי-ישראליות מאז 7 באוקטובר וקראו להקמת מאהלים בקמפוסים. קבוצות אלה כוללות את הסניפים המקומיים של מוסלמים אמריקאים למען פלסטין [AMP], Dissenters, קול יהודי לשלום [JVP], פלסטין אקשן [Palestine Action], תנועת הנוער הפלסטיני [PYM], המפלגה לסוציאליזם ושחרור [PSL], סמידון, סטודנטים למען חברה דמוקרטית [SDS], הסוציאליסטים הדמוקרטים הצעירים של אמריקה [YDSA] ואחרים.³⁴

³⁴ Campus Antisemitism Surges Amid Encampments and Related Protests at Columbia and Other U.S. Colleges. ADL. April 2024 [source]

מיפוי של ארגונים פרו-פלסטינאים בקמפוסים

ארגוני BDS ביססו נוכחות בקמפוסים בארה"ב, בעיקר באמצעות קבוצות בהובלת סטודנטים. לפי נתוני אתר AMCHA³⁵ (ספטמבר 2024) ניתן לזהות 870 ארגונים ב-328 קמפוסים, מתוכם – 691 ארגונים פעילים ב-277 קמפוסים שונים. איור 5 מתאר את הפיזור הגיאוגרפי של הארגונים בארה"ב; המספרים במפה מייצגים את מספר הארגונים בכל מדינה. אוניברסיטת קולומביה נמצאת בראש הרשימה עם 18 ארגונים פעילים.

איור 5: הפיזור הגיאוגרפי של ארגונים אנטי-ציוניים שפועלים בקמפוסים בארה"ב

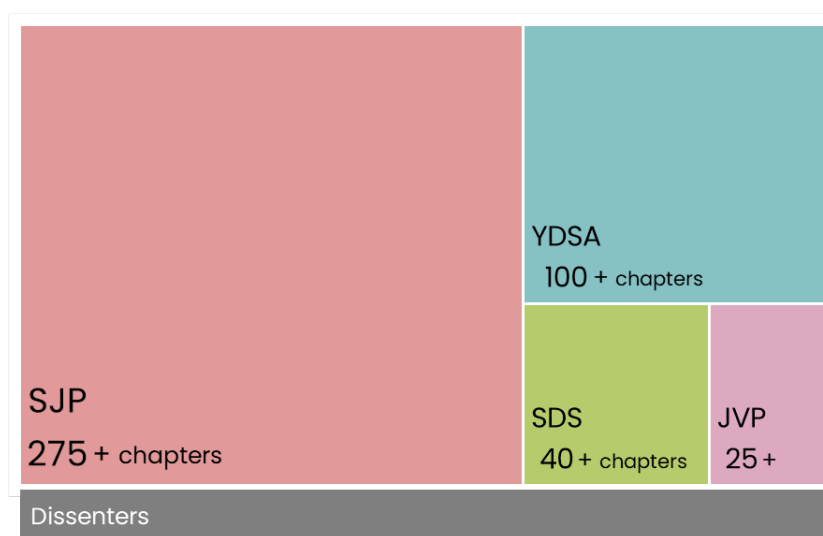
תצוגה אינטראקטיבית של מפה זו אפשר לראות [באתר מוסד נאמן](#)

דוח³⁶ שפורסם בספטמבר 2024 ע"י ארגון ADL מציג סיווג של הארגונים הפעילים בקמפוסים לפי הקבוצות שמתוארות באיור 6:

³⁵ AMCHA Initiative | Anti-Zionist campus groups [source]

³⁶ Anti-Israel Activism on U.S. Campuses, 2023-2024. ADL. September 2024 [source]

איור 6: התפלגות הארגונים בקמפוסים האמריקאים לפי סיווג ADL³⁶

« SJP | Students for Justice in Palestine - סטודנטים למען צדק בפלסטין

SJP הינה רשת של קבוצות סטודנטים אנטי-ישראליות בקמפוסים אוניברסיטאיים בארה"ב שמצדיקה מתקפות טרור נגד ישראל, ובמיוחד את מתקפת ה-7 באוקטובר. חברי הארגון עוסקים ברטוריקה ותעמולה אנטישמית ומובילים קמפיינים למען חרם, מניעת השקעות, סנקציות, והפגנות אנטי-ישראליות בקמפוסים. SJP היה צומת מרכזי בארגון מחנות הסטודנטים שהוקמו באוניברסיטאות ובמכללות בארה"ב באביב ובקיץ 2024.

בנוסף, פרופסורים ואנשי חינוך ברחבי ארה"ב השיקו את רשת סגל הלאומי לצדק בפלסטין (FJP) כתגובה לפעולותיה של ישראל בעקבות מתקפת הטרור של 7 באוקטובר ולסוגיות שהם טוענים שראו בקמפוסים. הרשת כוללת סניפים ביותר מ-120 מכללות ואוניברסיטאות, במטרה להעצים את האקטיביזם של ארגונים אנטי-ישראליים בקמפוסים ולספק הכוונה לסגל וסטודנטים שחשים כי נענשו בצורה לא הוגנת על אקטיביזם. FJP תומך ב-BDS וסייע בארגון מחנות האביב של 2024.

« JVP | Jewish Voice for Peace - קול יהודי לשלום

ארגון אקטיביסטי רדיקלי אנטי-ישראלי שפועל בקמפוסים ובקהילות אחרות. הסניפים האקדמיים של הקבוצה משתפים פעולה באופן הדוק עם SJP בארגון הפעילות האנטי-ישראלית בקמפוסים. JVP תומך במחיקת הציונות והקשר לישראל מחייהם של יהודים ברחבי העולם. הקבוצה מחשיבה את הציונות כתנועה גזענית וכצורה של "עליונות יהודית".

« SDS | Students for Democratic Society - סטודנטים למען חברה דמוקרטית

ארגון שהושק מחדש ב-2006 בתגובה לפלישות לעיראק ולאפגניסטן, לקח את שמו מהארגון המקורי שנוסד בשנות ה-60, וכלל קבוצות יהודיות ואנטי-ציוניות בולטות. חברי הארגון השתתפו בתכנון והקמה של מחנות אוהלים ומחאות אחרות. במקרים מסוימים שבהם הפעילות של סניפי סטודנטים למען צדק בפלסטין נאסרה זמנית, SDS תפקד כאחת מקבוצות הסולידריות העיקריות עם פלסטין בקמפוס.

« Young Democratic Socialists of America | YDSA - הסוציאליסטים הדמוקרטים הצעירים של אמריקה

YDSA הינו הסניף הצעיר של הסוציאליסטים הדמוקרטים של אמריקה (DSA). הארגון מתמקד בבניית תנועת הסטודנטים דרך איגודי עובדים, כאשר הסוגייה הפלסטינית ופעילות אנטי-ישראלית הן נדבך מרכזי בפעילות הקבוצה. סניפי הקמפוס שיתפו פעולה בארגון מחאות, מחנות אוהלים והכשרות, ובנו קואליציות עם קבוצות אנטי-ישראליות אחרות, במיוחד עם סטודנטים למען צדק בפלסטין (SJP).

« Dissenters - מתנגדים

ארגון המגדיר את עצמו כ"תנועה לאומית חדשה המובילה את הדור שלנו לתבוע בחזרה את המשאבים שלנו מתעשיית המלחמה, להשקיע מחדש במוסדות מעניקי חיים, ולתקן יחסים של שיתוף פעולה עם כדור הארץ ואנשים ברחבי העולם." הארגון הושק רשמית בינואר 2020 וצבר צמיחה מהירה של סניפים חדשים ברחבי ארה"ב.

אחד הקמפיינים המרכזיים שלו הינו "להפסיק להשקיע במוות" (Divest from Death), הקורא לאוניברסיטאות ומכללות למשוך את השקעותיהן מחברות כמו בואינג, לוקהיד מרטין, רייתיון ואחרות, מכיוון שהן "מזינות אלימות באמצעות ייצור נשק בשווי מיליארדי דולרים לחימוש משטרים אלימים בפיליפינים, בישראל, ולמחלקות משטרה מקומיות ברחבי ארה"ב." הקבוצה הינה מארגנת-שותפה מרכזית של אירועים אנטי-ישראליים בקמפוסים.

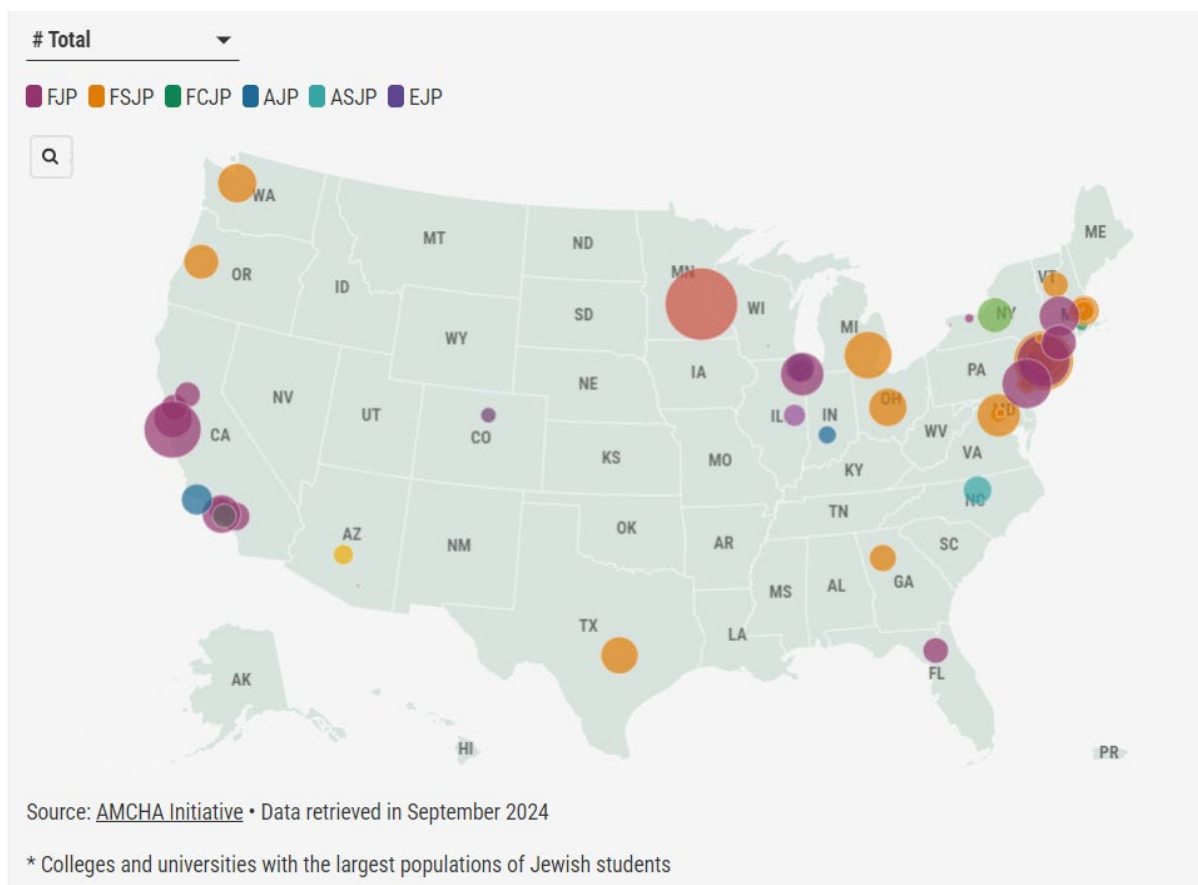
מחקר³⁷ שפורסם ע"י AMCHA Initiative בספטמבר 2024 מדווח על עליה חדה במספר הארגונים מסוג FJP Faculty for Justice in Palestine שהוקמו לאחר אירועי אוקטובר 2023 בתגובה לקריאה של ארגון PACBI³⁸ שהינו חבר מייסד של תנועת ה-BNC³⁹ ומופקד על פיקוח על היבטי החרם האקדמי והתרבותי של ה-BDS. צוות המחקר של AMCHA בחן 103 מכללות ואוניברסיטאות בארה"ב שבהן אוכלוסיות גדולות של סטודנטים יהודים ומצא כי ב-57 מהן פועל ארגון FJP שניתן לייחס לו תפקיד משמעותי בהובלת גל האנטישמיות באקדמיה. בקמפוסים אלו חלה עליה של פי 7.3 בסבירות לתקיפות פיזיות של סטודנטים יהודים וסבירות גבוהה פי 3.4 למקרים של איומי מוות ואיומי אלימות אחרים (בהשוואה לקמפוסים ללא סניפי FJP). הפעילות של סניפי FJP קשורה גם לנוכחות ממושכת של מחאות ומאהלים, וכן לקבלת החלטות BDS בקמפוסים. החוקרים כותבים: "העלייה במספר סניפי FJP מייצגת חזית חדשה ומסוכנת במאבק נגד אנטישמיות בקמפוס. חברי סגל, המועצמים על ידי תנועת ה-BDS, משתמשים בעמדותיהם האקדמיות כדי להתארגן נגד ישראל ולקדם אנטישמיות (לעתים קרובות מוסווית כאנטי-ציונות) בקנה מידה שמעולם לא ראינו קודם לכן."

³⁷ How a Faculty Network Fuels Campus Unrest & Antisemitic Violence. AMCHA Initiative. September 2024 [source]

³⁸ PACBI: Palestinian Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel [website]

³⁹ BNC: BDS National Committee

איור 7: הפעילות של ארגוני FJP בקמפוסים נבחרים* בארה"ב

FJP: Faculty for Justice in Palestine [] FSJP: Faculty and Staff for Justice in Palestine [] FCJP: Faculty Coalition for Justice in Palestine [] AJP: Academics for Justice in Palestine || ASJP: Academics and Staff for Justice in Palestine [] EJP: Educators for Justice in Palestine [] FLAGSJP: Faculty, Librarians, Alumni, Graduate Students & Staff for Justice in Palestine

[תצוגה אינטראקטיבית של מפה זו אפשר לראות באתר מוסד נאמן](#)

תאי הסטודנטים בקמפוסים מקושרים לתנועת הסולידריות הפלסטינית הרחבה יותר דרך מגוון ארגונים, כגון מוסלמים אמריקאים למען פלסטין (AMP), המועצה ליחסים אמריקאיים-אסלאמיים (CAIR) ו'פלסטין ליגל' (Palestine Legal), שמספקים מימון, הכשרות, סיוע משפטי וסוגים אחרים של תמיכה.⁴⁰

חלק מהקבוצות משתמשות במשאבים של גופים סטודנטיאליים רשמיים הממומנים בדרך כלל מדמי הפעילות של הסטודנטים, בשילוב עם מימון המונים. ארגונים מסוג YDSA גובים מהפעילים דמי חבר וזוכים לתמיכה כספית גם מארגון האם. ישנם ארגונים שמקבלים מימון חיצוני מתורמים פרטיים וקרנות עצמאיות. לפי נתוני ADL³⁶, בשנת 2023, ארגון JVP קיבל 150,000 דולר מקרן האחים רוקפלר, 500,000 דולר מקרן Lannan ו-214,060 דולר מקרן Schwab Charitable.

⁴⁰ Who is Funding U.S. Anti-Israel Groups?. ADL. September 2024 [\[source\]](#)

מאפיינים ומגמות של הארגונים החדשים

ניתוח הארגונים החדשים שהוקמו לאחר אוקטובר 2023 מצביע על מספר מגמות ומאפיינים בולטים:

- התמקדות בנושאים ספציפיים: בניגוד לארגונים ותיקים יותר שעוסקים במגוון רחב של נושאים, הארגונים החדשים נוטים להתמקד בנושאים ספציפיים (כגון סיוע הומניטרי או חופש אקדמי).
- גיוון ארגוני: ריבוי סוגי הארגונים מאפשר פנייה למגוון רחב של קהלים וגיוס תמיכה ממגזרים שונים של הקהילה האקדמית.
- שימוש מוגבר בטכנולוגיה: הארגונים החדשים מציגים שימוש אינטנסיבי יותר בפלטפורמות דיגיטליות ורשתות חברתיות, לקידום מסרים ולגיוס פעילים.
- גישה רב-תחומית: ישנה מגמה של שילוב בין פעילות אקדמית, פוליטית ותקשורתית, המשקפת את המורכבות הגוברת של הסכסוך.
- רשתות בין-לאומיות: ישנה מגמה גוברת של שיתוף פעולה בין ארגונים מקמפוסים שונים ומדינות שונות, המאפשרת החלפת ידע ואסטרטגיות.
- אינטגרציה עם תנועות חברתיות אחרות: ארגונים פרו-פלסטינים מגבירים את שיתוף הפעולה עם תנועות אחרות כגון Black Lives Matter ותנועות לצדק אקלימי, מרחיבים את בסיס התמיכה שלהם.
- גישה פרגמטית: חלק מהארגונים החדשים, כמו CIPDF, מציגים גישה פרגמטית יותר, המשלבת עמדות פרו-פלסטיניות עם ניסיונות לדיאלוג.

השפעות והשלכות

הופעתם של ארגונים חדשים אלה מציבה אתגרים ואפשרויות חדשות:

- אתגרים למוסדות אקדמיים: המוסדות נדרשים להתמודד עם דרישות ולחצים חדשים, תוך שמירה על איזון ואובייקטיביות.
- השפעה על השיח הציבורי: הארגונים החדשים מביאים נרטיבים ונקודות מבט שונות לשיח הציבורי בקמפוסים.
- חשוב לציין כי התפתחויות אלה הן חלק ממצב גיאופוליטי מורכב ומתמשך, והשלכותיהן לטווח הארוך עדיין לא הובנו במלואן.

סיכום

תנועת ה-BDS בקמפוסים האקדמיים פועלת באופן אגרסיבי במאות אוניברסיטאות ומכללות. התנועה מצליחה להשפיע על החלטות של ארגוני סטודנטים נגד ישראל במיוחד במקרים שבהם המאמץ קשור לסדרי יום פרוגרסיביים רחבים יותר. התמיכה הגוברת בתנועת ה-BDS בקרב סטודנטים מצביעה על כך שהרגשות האנטי-ישראליים בקמפוס כנראה משפיעים על עמדות המצביעים בקבוצות הגיל הצעירות יותר.⁴¹

⁴¹ Oxnevad, I. (2023). The Company They Keep: Organizational and Economic Dynamics of the BDS Movement. National Association of Scholars.

עם זאת, היכולת של תנועת ה-BDS לגרום לשינוי מדיניות כלפי ישראל בקרב הנהלות של אוניברסיטאות מוטלת בספק. כשאר גוני הסטודנטים מצליחים להעביר החלטות נגד ישראל, הם נתקלים לעתים קרובות במכשולים מרובים מצד מנהלי המוסדות האקדמיים ובהתנגדות ציבורית.

3. מתודולוגיה

3.1 שיטת העבודה של צוות הפרויקט

צוות המחקר פעל באופן שיטתי ומובנה לאורך כל תקופת הפרויקט. במסגרת זו התקיימו מפגשים שבועיים קבועים בהם נדונה התקדמות העבודה ותוכנו הצעדים הבאים. בתום כל מפגש הוקצו משימות אישיות לחברי הצוות, אשר דיווחו על ביצוען במפגש העוקב. הצוות קיים שיתוף פעולה הדוק ומתמשך עם ועד ראשי האוניברסיטאות, ועד ראשי המכללות וגורמים רלוונטיים נוספים. לצורך הפצת מידע לחברי הסגל האקדמי, נעשה שימוש מושכל ברשתות כגון: האקדמיה ובפורטל בשער. במקביל, פעל הצוות להגברת המודעות הציבורית על הפעילות המתבצעת במטרה להגדיל את הדיווחים באמצעות טופס הדיווח ולמתן עדכונים והמלצות למענה ופעולה על מקרי חרם אקדמי. פעילות זו בוצעה באמצעות פרסומים בעיתונות, מאמרים, השתתפות בפודקאסטים, יצירת קשרים ושותפויות עם הגורמים העוסקים בנושאים אלה ונוכחות פעילה ברשתות החברתיות.

3.2 איסוף נתונים

ראיונות עומק

כחלק מתהליך איסוף הנתונים בוצעו שיחות עם שבעה סגנים. יות לבינלאומיות וארבעה סגנים. יות. למחקר באוניברסיטאות. מטרת הפגישות הייתה לאסוף נתונים והתרשמויות על השפעת החרמות האקדמיים על האוניברסיטה עד כה.

בין השאר נשאלו הסגנים. יות על השפעת החרמות האקדמיים על המחקר, הסכמי השת"פ, נידודות חוקרים וסטודנטים ועל הצפי להשפעות עתידיות. התובנות והמסקנות מראיונות עומק אלו מוצגים בפרק הממצאים לעיל.

את רשימת סגני. יות הנשיאים שרואיינו אפשר למצוא בסעיף 9.2 בנספחים.

טופס דיווח על מקרה חרם אקדמי

בהמשך לראיונות עם סגני הנשיאים באוניברסיטאות ולידע שנצבר בפרויקט פותח על ידי צוות הפרויקט טופס דיווח על מקרה חרם אקדמי (את הטופס המלא ניתן לראות בנספח 9.3)

« מטרת הטופס

איגום נתונים על מקרי חרם אקדמי לאורך זמן לצורך ניתוח התופעה והסקת מסקנות

« בניית הטופס

הטופס נבנה באפליקציית הסקרים Lime Survey בעברית ובאנגלית

« הפצת הטופס

הטופס הופץ במספר סבבים ובדרכים מגוונות, ובהן דרך ור"ה וור"מ, סגני נשיא לבינלאומיות באוניברסיטאות, אתר מוסד נאמן, הרשתות החברתיות של מוסד נאמן, רשת אקדמיה ובשער, פלטפורמות של הקהילה הרפואית, פרסום בעיתונות ועוד.

« תיאור השאלון

השאלון כלל 4 חלקים:

פרטי המדווח: שייכות אקדמית נוכחית (אוניברסיטה, מכללה או אחר), שם האוניברסיטה/מכללה, תחום, דרגה אקדמית.

פרטי האירוע: האם הדיווח קשור למחקר או להוראה או פעילות סטודנטיאלית, איזה סוג מחקר (בסיסי/יישומי/קליני/אחר) או פעילות, זירת האירוע וקטגוריה, המדינה בה התרחש האירוע, המוסד /ארגון בו התרחש האירוע, תאריך בו זוהה האירוע, האם מדובר בחרם גלוי או סמוי, מה רמת הפגיעה בקידום או במחקר בעקבות האירוע, האם יש אדם ספציפי שניתן לזהות כמוביל אירוע החרם.

התמודדות עם האירוע בפרט ועם אירועי חרם בכלל: האם התבצע ניסיון עצמאי לטפל באירוע וכיצד, האם קיימת ציפייה לעזרה מהמוסד או רשות כלשהי ואיזו עזרה, והאם יש הצעות כיצד להתמודד עם אירועים של חרם אקדמי.

אישור העברת הדיווח לגורם שלישי לצורך ידוע ו/או בחינת אפשרות לסיוע

נתונים מהאוניברסיטאות

במקביל לתהליך איסוף הנתונים של מוסד שמואל נאמן בוצע תהליך של איסוף נתונים באוניברסיטאות עצמן ואשר הועברו גם לוועד ראשי האוניברסיטאות.

ועד ראשי האוניברסיטאות העביר נתונים אלו (כ-300 מקרי חרם) למוסד נאמן לאחר התממה, וצוות הפרויקט הטמיע את הנתונים בתוך בסיס הנתונים שהכיל את הדיווחים שהתקבלו מטפסי הדיווח של מקרי חרם אקדמי של מוסד נאמן.

יש לציין שהאוניברסיטאות אספו נתונים שלא תאמו במלואם לסוג הנתונים אותם אסף צוות הפרויקט דרך טפסי הדיווח ולכן בוצעו תהליכי הרמוניזציה (איחוד שמות אוניברסיטאות, מדינות, תחומים מדעיים ועוד) ומיפוי (ייחוס זירת אירוע וקטגורית אירוע לפי תיאור האירוע וכו').

הנתונים שהתקבלו מהאוניברסיטאות מהווים את מרבית מאגר המידע, אולם הם חסרים התייחסות לנושאים כמו מידת הפגיעה בחוקר, הצעות להתמודדות עם החרם ועוד.

בניית מאגר מידע מאובטח ודשבורד

הפרויקט משלב מערכות מתקדמות לאיסוף, עיבוד והצגת נתונים, תוך שמירה על אבטחת מידע גבוהה. הדשבורד מבוסס Power BI מאפשר ניתוח והצגה ויזואלית של המידע, מה שמסייע בקבלת החלטות מבוססות נתונים (ראו נספח 9.4).

כריית נתונים במרחב הדיגיטלי

שיטת איסוף המידע התבססה על מנגנון של עדכונים יומיים באמצעות מערכת Google Alerts תוך שימוש במילות מפתח שהוגדרו ע"י צוות המחקר. מתודולוגיית האיסוף כללה סינון וניתוח של מקורות מידע מגוונים, לרבות כלי תקשורת עולמיים, עיתונות מקומית, בטאונים אקדמיים, בלוגים ומקורות מידע אחרים⁴². לאחר הליך מיון שכלל הסרת כפילויות⁴³ ותוצאות בלתי רלוונטיות, תועדו 808 פרסומים בנושאי חרם אקדמי שנכתבו במהלך חצי השנה החולפת (מאז תחילת המחקר ביוני 2024), ממוצע של 135 ידיעות בחודש. 354 מהפרסומים עסקו בדיווחים על מקרים של חרם אקדמי וסווגו בהתאם למערכת קטגוריזציה מובנית אשר פותחה לצורך המחקר⁴⁴. בנוסף, תועדו 137 אינדיקציות של תגובות נגדיות לחרם (אמצעים משפטיים וחוקיים, יישום הליכי משמעת, תחקירים, הצהרות מוסדיות, ועוד), ו-317 דעות וכתבות שונות בנושא. התרשימים הבאים מתארים את סיווג 354 האירועים שדווחו בתקופה שנבדקה⁴⁵. כשני שלישי מהידיעות דיווחו על אירועי חרם אקדמי שהתרחשו בארה"ב וקנדה, חמישית מהמקרים – באירופה (איור 8).

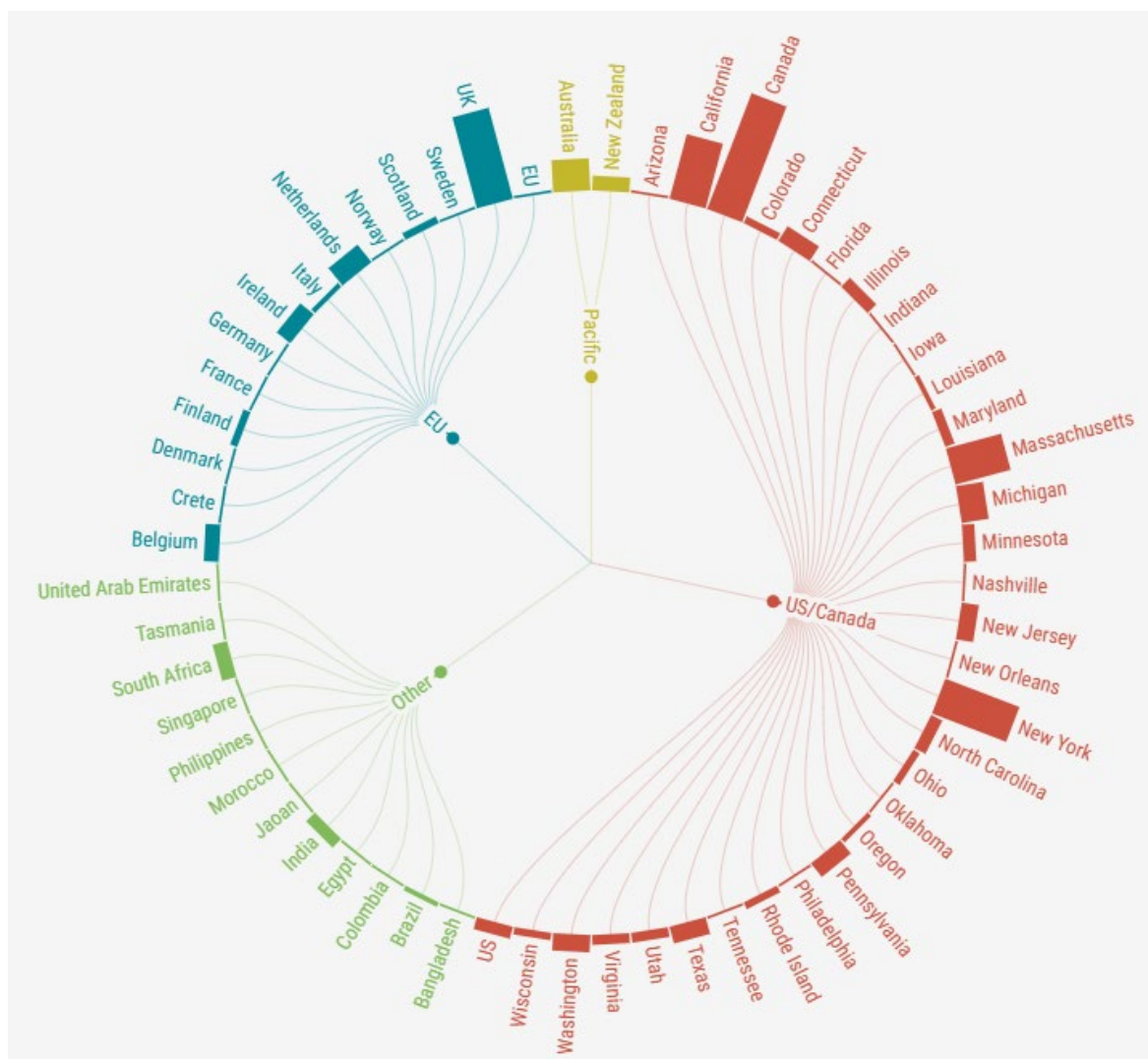
⁴² יש לציין כי מערך האיסוף התמקד במקורות המפרסמים בעיקר באנגלית ובעברית, דבר אשר עשוי להטות את הייצוג למדינות דוברות אנגלית

⁴³ מעניין לציין שחלק מהכפילויות נבעו מהבדלים בנוסח הדיווח על אותו מקרה במקורות יהודיים ומקורות פרו-פלסטינים

⁴⁴ סיווג הנתונים התבצע לפי תאריך, יבשת, מדינה, מוסד אקדמי, סוג המקרה (הפגנה, מאהל, אלימות וכד')

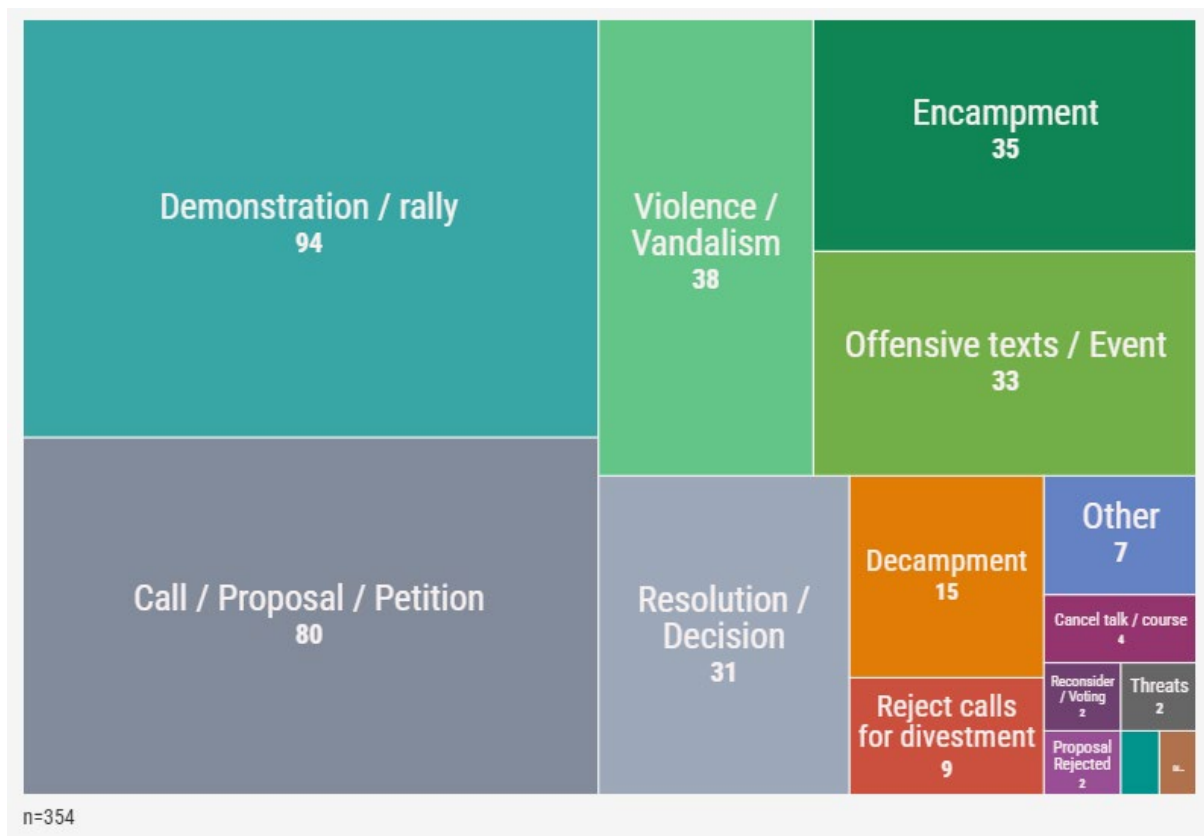
⁴⁵ נכון למועד הכנת הפרק ב-5.12.24.

איור 8: הפיזור הגיאוגרפי של ידיעות בנושאי החרם האקדמי

הכיסוי התקשורתי של אירועי החרם באקדמיה משקף מרחב חברתי-פוליטי מורכב. 27% מהידיעות עסקו בהפגנות שנערכו בקמפוסים, 23% דיווחים על קריאות ועצומות לחרם אקדמי, 11% מקרים של אלימות או ונדליזם, 10% מאהלים בקמפוסים. התפלגות של סוגי האירועים שתועדו ניתן לראות בתרשים הבא:

איור 9: התפלגות הידיעות לפי סוג האירוע

כדי להבין את ההשפעה של היחס לאקדמיה הישראלית בזירה הבינלאומית, יערך בהמשך מחקר מקיף המבוסס על אלגוריתמים מתקדמים לכריית מידע ועיבוד שפה טבעית (NLP). המחקר יתמקד בניתוח תכנים מאתרי חדשות מובילים ברחבי העולם, תוך מיפוי והתמקדות בכתבות העוסקות ביחס לאקדמיה הישראלית. נשתמש בכלים לניתוח סנטימנט כדי לאפיין את האזכורים – חיוביים, שליליים או ניטרליים – ולזהות מגמות מרכזיות, כמו צמצום או הרחבה של שיתופי פעולה אקדמיים, קריאות לחרמות או דווקא יוזמות חדשות לחיזוק הקשרים. תקופת המחקר תכלול חלון זמן נרחב, שיכלול כמה שנים לפני פרוץ מלחמת חרבות ברזל ועד לסוף תקופת המחקר. חלוקה זו תאפשר לנתח שינויים בתדמית האקדמיה הישראלית לאורך זמן, תוך בחינת ההשפעות הישירות והעקיפות של האירועים הביטחוניים על השיח הציבורי והמדיני.

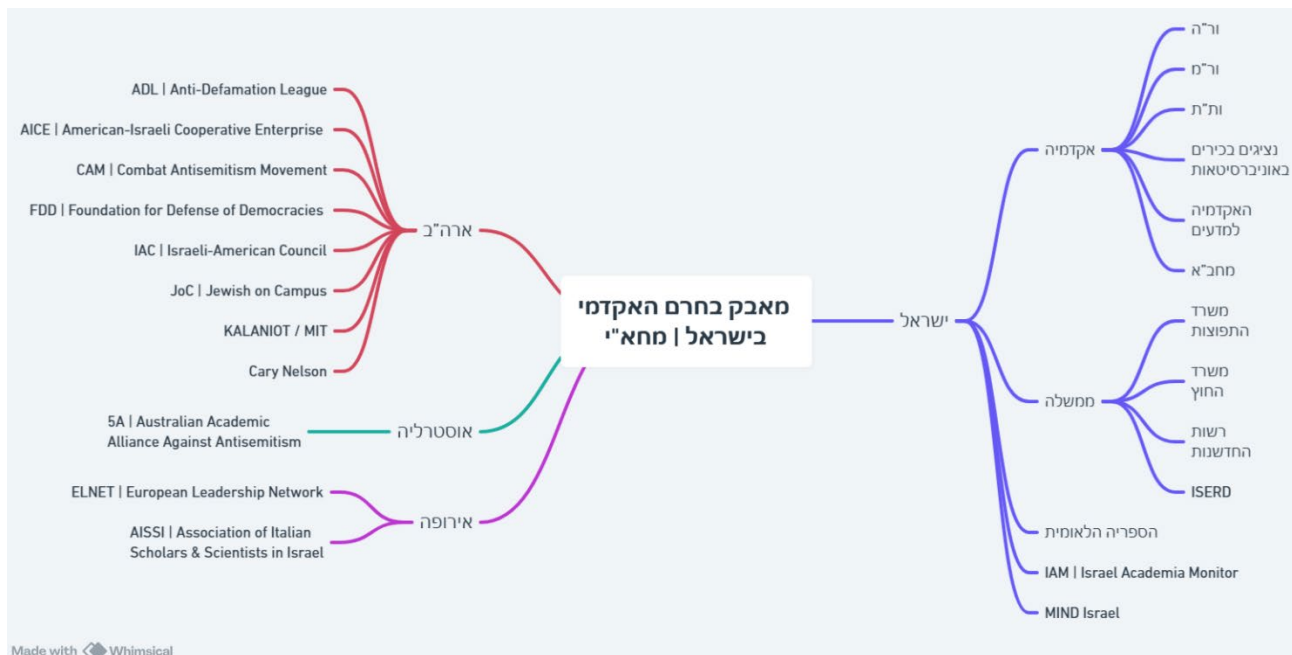
חבירה עם ארגונים שהנושא חשוב להם ושאיתם נתונים מהם

תהליך המיפוי וההתחברות לארגונים העוסקים בנושא החרם האקדמי היווה ציר מרכזי במתודולוגיית המחקר. צוות החוקרים פיתח אסטרטגיית חקירה שמטרתה זיהוי גופים בעלי עניין ישיר ועקיף בסוגיה, תוך מיקוד בארגונים בעלי ידע מעמיק, נגישות למידע ייחודי ונכונות לשיתוף פעולה בנושא. תהליך האיתור כלל סריקת מאגרי מידע, ניתוח פרסומים מקצועיים, והיוועצות עם מומחים בתחום, במטרה לייצר רשימת ארגונים רלוונטיים המשקפים מגוון נקודות מבט ורבדים שונים של הנושא.

לאחר זיהוי הארגונים, גובשה אסטרטגיית התקשרות שנועדה להפיק את המרב מהידע הארגוני הקיים. הצוות פיתח הצעת שיתוף פעולה המדגישה את הערך המחקרי המשותף, תוך הבטחת שקיפות מלאה והגנה על האינטרסים של כל הגופים המעורבים. נשלחו פניות אישיות לבעלי תפקידים בארגונים הרלבנטיים תוך הצגת מטרת המחקר ופוטנציאל התועלת ההדדית בקידום מטרת הפרויקט.

השיחות שנערכו עם נציגי הארגונים שענו לפניית היוו נדבך משמעותי בהעמקת ההבנה המחקרית. מתוך כלל הפניות, 16 ארגונים הביעו נכונות לשיתוף פעולה. רשימת הארגונים מופיעה בתרשים הבא (איור 10). השיחות התמקדו בחשיפת תובנות ייחודיות, מידע סטטיסטי ומקרי בוחן ייחודיים. נציגי הארגונים חלקו מידע על השפעות החרם, אסטרטגיות ההתמודדות, והיבטים משפטיים וחברתיים שגיבשו במהלך העיסוק שלהם בנושא. כל ראיון תועד בהקלטה ובתמלול מפורט, תוך הקפדה על אישור המראיינים ושמירה על כללי האתיקה המחקרית. כלים יישומיים שהוצגו במהלך השיחות ונתונים נבחרים שנאספו במהלך מיפוי הארגונים פורסמו בדף הפרויקט של 'חרמות ברזל' באתר מוסד נאמן⁴⁶.

איור 10: הארגונים איתם נערכו שיחות במהלך המחקר

⁴⁶ חרמות ברזל | אתר מוסד נאמן [קישור]

3.3 שיטות מחקר

סטטיסטיקה תיאורית

הנתונים שנאספו באמצעות טופס הדיווח על מקרי חרם אקדמי הועברו למאגר מידע מאובטח ומוצגים ב-dashboards ייעודי באתר מוסד שמואל נאמן. את הדשבורד אפשר למצוא באתר הפרויקט:

[/https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield](https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield)

תיאור מאפייני המדווחים, מאפייני מקרי החרם האקדמי והשפעתם, נעשו באמצעות סטטיסטיקה תיאורית ומוצגים בסעיף 4 להלן.

4. ממצאים

4.1 ממצאים מראיונות עם סגני נשיא לבינלאומיות ולמחקר באוניברסיטאות

ממצאים מראיונות עם סגנים.ות לבינלאומיות

« הסכמי שיתופי פעולה בינלאומיים

חלק מהסגנים.ות דיווחו על השעיה או ביטול של הסכמי שיתופי פעולה. להלן מספר דוגמאות:

- אוניברסיטת גנט (בלגיה) השעתה תכניות משותפות עם פקולטה למשפטים באחת האוניברסיטאות
 - אוניברסיטת אנטוורפן (בלגיה) ביטלה הסכמי "ארסמוס" במחלקות משפטים ובחוגים נוספים.
 - Norwegian University of Science and Technology Oslo Metropolitan University (נורבגיה) השעו תכניות חילופי סטודנטים.
 - אוניברסיטת 'אוטונומה' בברצלונה (ספרד) ביטלה השתתפות בשתי תכניות במסגרת "הורייזן".
 - אוניברסיטת קונקורדיה בקנדה צמצמה שיתופי פעולה בשל לחץ סטודנטים.
- יש לציין שנרשמה גם מגמה הפוכה של מאמצים לשימור והרחבת שיתופי פעולה. לדוגמא:
- מוסדות בגרמניה ובארה"ב (כולל אוניברסיטאות כמו MIT וסינסינטי) פנו לחידוש הקשרים עם מוסדות בישראל.
 - אוניברסיטה אחת דיווחה על ביקורים רשמיים של משלחות מאוניברסיטאות יוקרתיות (כמו הארוורד, ייל ופרינסטון) שהובילו לשיתופי פעולה חדשים.

דווח גם שידוע על כך שחלק מהחרמות הם אישיים וסמויים וכוללים הוצאה של חוקרים ישראליים מקבוצות מחקר או מאגודות מקצועיות, פרישה של חוקרים מחו"ל מקבוצות מחקר שבהן שותפים חוקרים ישראליים ואף אי-מענה לפניות מצד עמיתים בחו"ל.

« סטודנטים בינלאומיים ותוכניות חילופים

מרבית האוניברסיטאות דיווחו על ירידה בהשתתפות סטודנטים בינלאומיים:

- בתכנית "Study Abroad" של אוניברסיטה אחת, מספר הסטודנטים ירד מכ-400-300 בשנה רגילה ל-10 בלבד לשנת הלימודים 2024-2025.
- באוניברסיטה אחרת כ-80% מהסטודנטים הבינלאומיים עברו ללמידה היברידית אחרי ארועי ה-7.10.
- בתכנית חילופי סטודנטים באוניברסיטה אחרת נרשמה ירידה ל-15 בלבד לשנת הלימודים 2024-2025. יש לציין שהירידה הורגשה במידה פחותה בהרבה כאשר מדובר בסטודנטים ממדינות כמו הודו וסין או ממדינות אפריקה:
- באוניברסיטה אחת דווח כי כ-2/3 מהסטודנטים הבינלאומיים נשאו למרות המצב, במיוחד סטודנטים מהודו, סין ואפריקה.
- באוניברסיטה אחרת, 90% מהפוסט-דוקטורנטים שהגיעו מהודו עזבו בתחילת המלחמה אך חזרו מאז. חלק מסגני הנשיאים ודיווחו שהמוסדות מנסים להתאים עצמם למגבלות באמצעות למידה מקוונת לסטודנטים בינלאומיים.

« חששות מנסיעות לחו"ל

- האוניברסיטאות דיווחו על ירידה מסוימת בביקוש להשתתפות בכנסים בשל חשש לתקריות אנטי-ישראליות ואנטישמיות. עם זאת הסגנים והסגניות לבינלאומיות לא דיווחו על מקרים ספציפיים למעט מקרה של חוקרת שהשתתפה בכנס במדריד נתקלה במחאה אלימה ונאלצה לעזוב תחת אבטחה.
- המוסדות מציעים סדנאות לחברי סגל כהכנה לנסיעות, וכן מסמכים עם הנחיות להתמודדות בחו"ל.

« חוקרים אורחים ודוקטורנטים

- האוניברסיטאות דיווחו על מגמה מסוימת של ירידה במספר המשתלמים. באחת האוניברסיטאות, מספר הפוסט-דוקטורנטים ירד מ-380 ל-350 בשנת הלימודים 2023-2024 ונרשמה ירידה של 30% בהרשמה לתארים מתקדמים ולפוסט-דוקטורנטים לשנת הלימודים 2024-2025. אוניברסיטה נוספת דיווחה על ירידה של 20%-30% בקרב חברי סגל ודוקטורנטים בינלאומיים.
- הועלה חשש שהירידה במספר הדוקטורנטים והפוסט-דוקטורנטים תשפיע על פעילות המחקר לטווח הארוך.
- חלק מהאוניברסיטאות פועלות להקים תוכניות ייעודיות לאירוח חוקרים זרים בקיץ.

« אסטרטגיות התמודדות עם BDS אקדמי

- **פעולות משפטיות:** רב האוניברסיטאות פנו למוסדות שהשעו הסכמים איתן במטרה לחדש את שיתופי הפעולה. לדוגמה, באוניברסיטת אנטוורפן התקיימו שיחות עם רקטור חדש שהביא לשינוי בגישה.
- **תוכניות חדשות:** האוניברסיטאות מנסות להתמודד עם ירידה בניידות הסטודנטים וחברי סגל באמצעות תוכניות חדשות. למשל:
 - "שנה ראשונה באנגלית" – תכנית באחת האוניברסיטאות שנועדה למשוך סטודנטים מחו"ל תוך שילוב בלמידה בעברית בשנים הבאות.
 - יוזמות לשליחת חברי סגל להשתלמויות בחו"ל כחלק ממענקי קליטה.
- **דגש על מיתוג ושיתוף פעולה ארצי:** יוזמות כמו יצירת פורום לאומי נועדו לשפר את המיתוג הבינלאומי של האקדמיה הישראלית.
- באחת האוניברסיטאות צוין שאין צורך באסטרטגיה כוללת לטיפול בתופעות החרם, אלא פעולות נקודתיות בלבד.

▪ סוגיות משותפות לכלל האוניברסיטאות

1. ירידה משמעותית בתוכניות חילופי סטודנטים ותכניות Study Abroad.
2. חשש גובר בקרב חברי סגל מנסיעות לחו"ל.
3. תמיכה ברמה המוסדית בשימור שיתופי פעולה בינלאומיים, למרות קשיים.
4. פעולות משפטיות להחזרת שיתופי פעולה ולמניעת הוצאה של חוקרים ישראליים מקבוצות מחקר.
5. מאמצים לאיסוף נתונים והבנה אסטרטגית של ההשפעה הכוללת.

ממצאים מראיונות עם סגני נשיא למחקר

« שיתופי פעולה במחקר

- במרבית המוסדות לא זיהו עדיין מגמות של ירידה באחוזי הזכייה במענקי מחקר או בהגשות לפרסים בינלאומיים.
- קרנות כמו ERC נותרו יציבות באחוזי קבלת הצעות מחקר ברמה האגרגטיבית של כלל האוניברסיטאות.
- להפסקת שיתופי הפעולה הבינלאומיים במחקר (למשל עם אוניברסיטת גנט בבלגיה) הייתה השפעה כלכלית מינורית בלבד על האקדמיה בכללותה. בחלק מהמקרים האוניברסיטאות הצליחו להדוף ניסיונות לחרם.

- האוניברסיטאות דיווחו ירידה בפרויקטים הקשורים לקונסורציה בינלאומיים (דרך COST, horizon), שהתפרק בשל התנגדות מוסדות זרים לכלול שותפים ישראלים. הירידה משפיעה באופן מידי בעיקר על אוניברסיטאות כמו האוניברסיטה הפתוחה שעיקר עיסוקה הוא בתחום ההוראה.

« משתלמים זרים וחברי סגל אורחים

- בחלק מהמוסדות נרשמה ירידה במספר המשתלמים והמבקרים, בעיקר עקב חששות ביטחוניים ולא בהכרח עקב לחץ מצד תנועת ה-BDS. לדוגמה:
 - בטכניון דווח על 30 נסיעות במסגרת שיתופי פעולה עם יורוטק, אך תדירות הגעת שותפים זרים לישראל נותרה נמוכה.
 - באוניברסיטה הפתוחה דווח שמעבדות מחקר באנגליה ובהולנד צמצמו את שיתופי הפעולה. באוניברסיטאות אלו יש היסוס להמשיך בשיתוף פעולה עקב חשש מהמצב הבטחוני ומהתדמית הבינלאומית.

« תגובות והתמודדות עם חרם אקדמי

- מתקיימים מאמצים לשמר שיתופי פעולה באמצעות דיפלומטיה אקדמית ומסגרות משפטיות

סיכום הממצאים העיקריים מראיונות עם סגנים לבינלאומיות וסגנים למחקר באוניברסיטאות

איור 11: סיכום השפעות החרם האקדמי על האוניברסיטאות בישראל לאחר ה-7.10 לפי סגנים למחקר וסגנים לבינלאומיות

4.2 ממצאים מטופס הדיווח על מקרי חרם אקדמי

נכון לתחילת דצמבר 2024 כלל מאגר המידע 332 דיווחים על מקרי חרם.

הסעיפים הבאים מציגים את התפלגות פרטי המדווחים במאגר המידע ואת הדיווחים שהתקבלו.

פרטי המדווחים

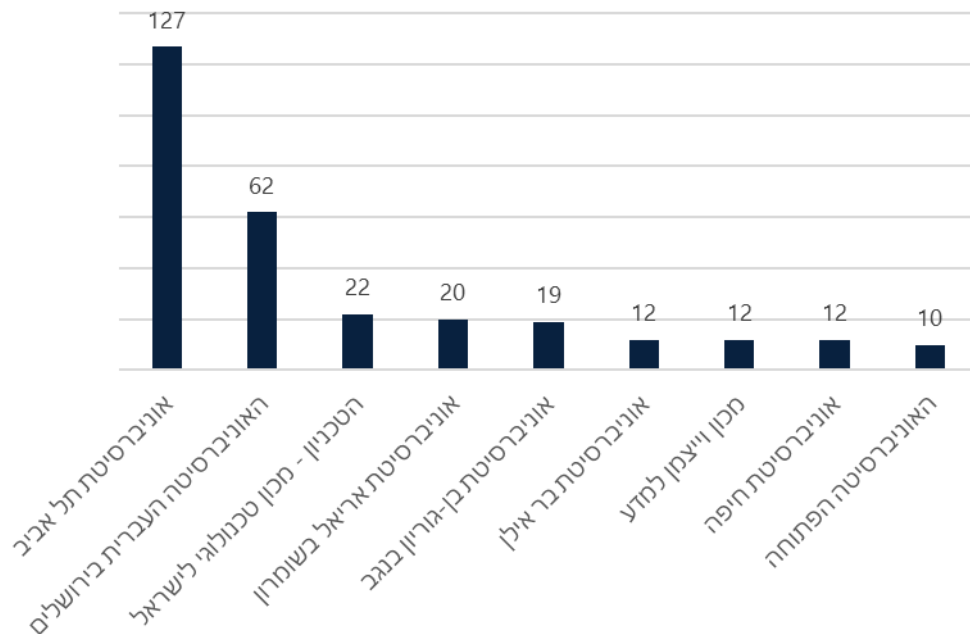
« שייכות ודרגה אקדמית

מרבית הדיווחים (298, 90%) הם מאוניברסיטאות. ישנם 17 דיווחים ממכללות בארץ ו-11 דיווחים מאוניברסיטאות או מכללות בחו"ל (דוקטורנטים או פוסט דוקטורנטים). שאר הדיווחים הם ממכוני מחקר ובתי חולים.

מתוך האוניברסיטאות, מרבית הדיווחים התקבלו מאוניברסיטת תל אביב (127 דיווחים) ולאחריה האוניברסיטה העברית (62 דיווחים). משאר האוניברסיטאות התקבלו בין 10 ל-22 דיווחים מכל אחת.

הפער נובע בעיקר מנכונות חברי הסגל באוניברסיטאות השונות למסור דיווח על מקרה חרם ולכן הוא לא בהכרח מלמד על כך שישנן אוניברסיטאות שחוות באופן משמעותי יותר מקרי חרם מאחרות.

איור 12: דיווח מקרי חרם לפי אוניברסיטאות (N=296)

דיווחי המכללות הגיעו מהמוסדות הבאים: שנקר הנדסה עיצוב אמנות (3 דיווחים), המכללה למנהל המסלול האקדמי (2 דיווחים), מכללת כנרת (2 דיווחים), המכללה האקדמית ספיר (2 דיווחים), מכללת תל חי (2 דיווחים), מכללת עמק יזרעאל (דיווח אחד), סמינר קבוצים (דיווח אחד), מכללת אפקה (דיווח אחד),

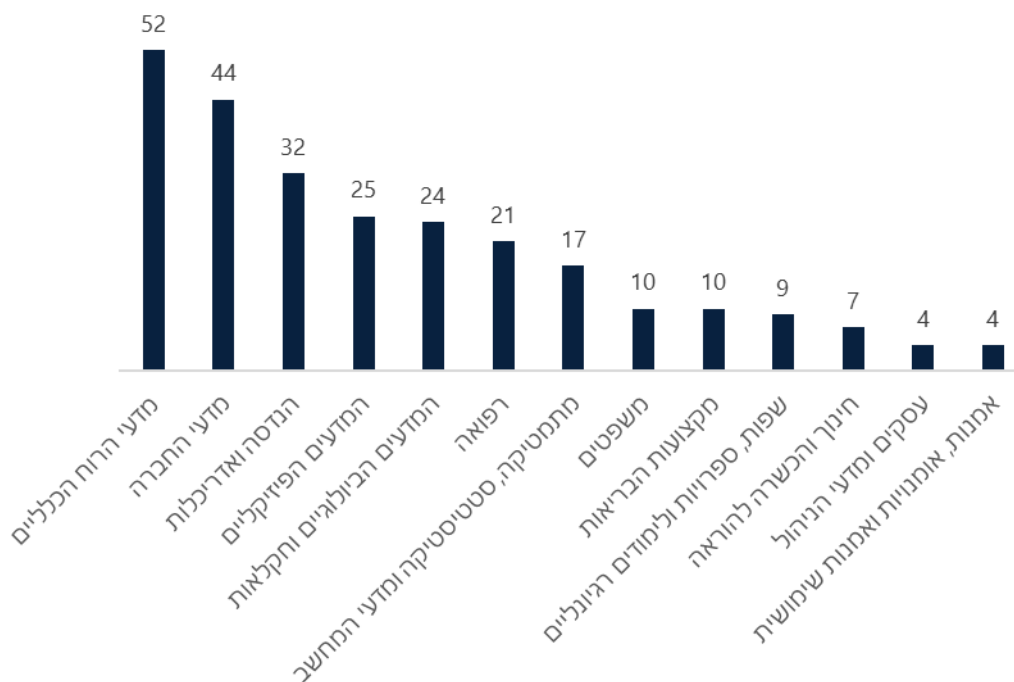
המכללה האקדמית להנדסה בראודה (דיווח אחד), המרכז האקדמי לוינסקי וינגייט (דיווח אחד), המרכז האקדמי רופין (דיווח אחד).

מתוך 86 אנשים שמילאו בטופס הדיווח את דרגתם האקדמית 63 הם חברי וחברות סגל (73%). 9 (10%) מתוכם הם תלמידי.ות מחקר (דוקטורנטים ופוסט דוקטורנטים) ו-4 (5%) סטודנטים לתואר ראשון. 9 מדווחים נוספים (10%) הם בדרגה אקדמית אחרת, גמלאים או מורים מן החוץ.

« תחום אקדמי

מרבית הדיווחים ממאגר המידע הגיעו מתחומי מדעי הרוח (כ-20% מכלל הדיווחים בהם יש את הנתון) ומדעי החברה (כ-17%). את התפלגות הדיווחים על מקרי חרם במאגר המידע לפי תחום אקדמי ניתן לראות באיור הבא:

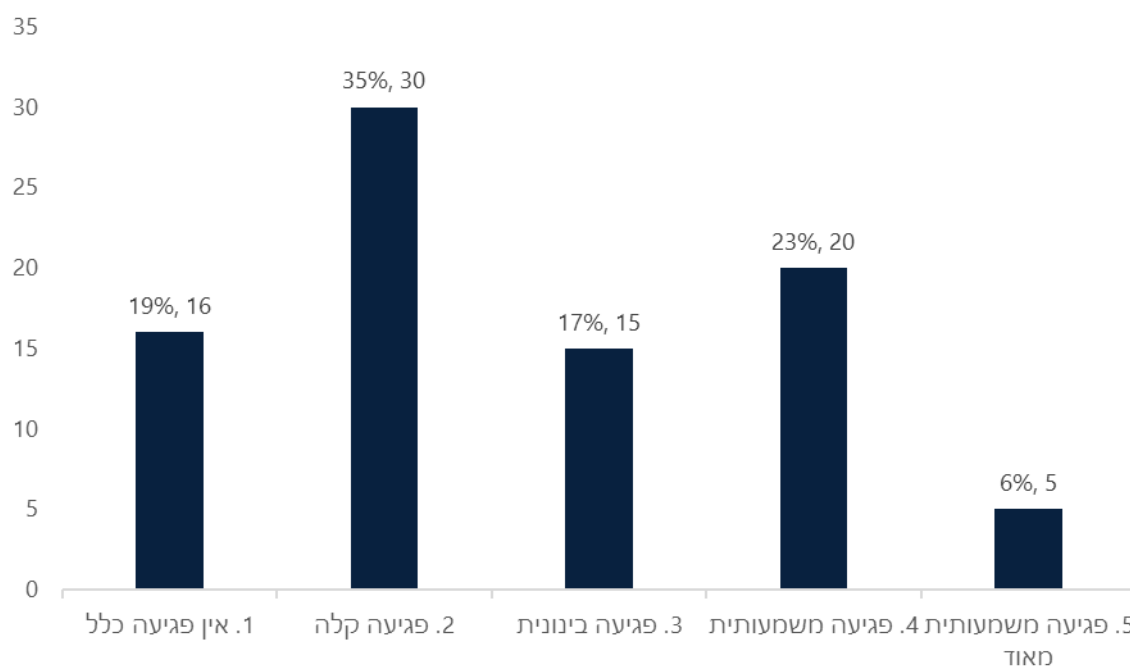
איור 13: דיווח מקרי חרם לפי תחומים אקדמיים (N=259)

מידת הפגיעה בקידום או המחקר

54% מבין המדווחים על מידת פגיעת מקרה החרם האקדמי בקידום או במחקר (86 דיווחים) דיווחו על חוסר פגיעה או פגיעה קלה בלבד. השאר דיווחו על פגיעה בינונית (17%), משמעותית (23%) ואף משמעותית מאוד (6%). האיור הבא מציג את הדיווחים לפי מידת הפגיעה:

איור 14: דיווח מקרי חרם לפי מידת הפגיעה בקידום האקדמי או במחקר בערכים מוחלטים ובאחוזים (N=86)

פרטי האירוע

« האם האירוע קשור למחקר או להוראה?

מתוך 187 אנשים שענו על שאלה זו 138 (74%) דיווחו שאירוע החרם קשור למחקר ו-49 (26%) דיווחו שהאירוע קשור להוראה או לפעילות סטודנטאלית.

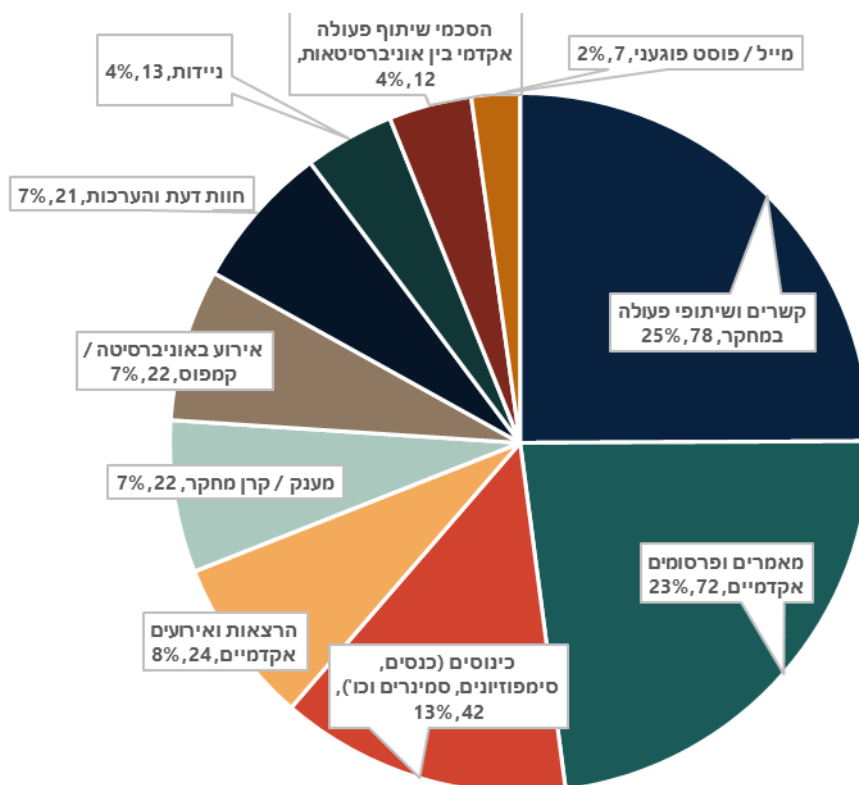
47 אנשים דיווחו על סוג המחקר: 23 (49%) דיווחו שאירוע החרם היה קשור למחקר בסיסי, 20 (43%) דיווחו שאירוע החרם קשור למחקר יישומי ו-4 (9%) דיווחו שהאירוע החרם קשור למחקר קליני.

זירת וקטגוריית האירוע

כ-61% מהדיווחים על מקרי חרם התרחשו בשלוש זירות עיקריות: קשרים ושיתופי פעולה במחקר (25% מהדיווחים), מאמרים ופרסומים אקדמיים (23% מהדיווחים) וכינוסים (כנסים, סימפוזיונים, סמינרים וכו') (13% מהדיווחים).

זירות אירוע נוספות שדווחו הן: הרצאות ואירועים אקדמיים, מענק / קרן מחקר, אירוע באוניברסיטה / קמפוס, חוות דעת והערכות, נידודת, הסכמי שיתוף פעולה אקדמי בין אוניברסיטאות ומייל / פוסט פוגעני.

איור 15: דיווח מיקרי חרם לפי זירת האירוע בערכים מוחלטים ובאחוזים (N=313)

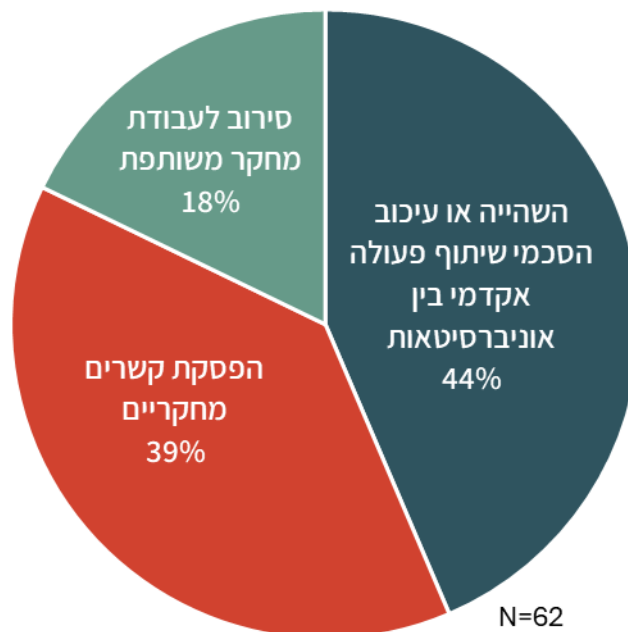
בתוך זירת קשרים ושיתופי פעולה במחקר דווחו שלוש קטגוריות עיקריות: השהייה או עיכוב הסכמי שיתוף פעולה אקדמי בין אוניברסיטאות (27%), הפסקת קשרים מחקריים (39%) וסירוב לעבודת מחקר משותפת (18%) (מספר הדיווחים: 62)

בתוך זירת מאמרים ופרסומים אקדמיים 80% מהדיווחים הם בקטגוריה של אי קבלה/דחיית פרסום. 8% הם דיווחים על אי מתן ביקורת על מאמרים ו-6% על הפסקת תקשורת בנושא מאמרים (מספר הדיווחים: 66)

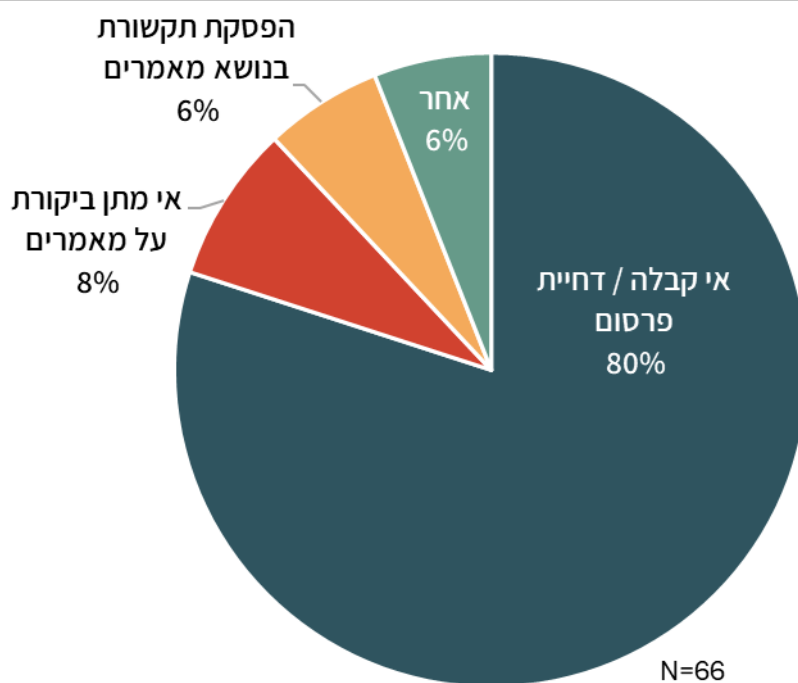
73% מתוך הדיווחים בזירת כינוסים הם מקרים של ביטול/מניעת השתתפות, 11% הם מקרים של אי קבלת הצעות לכנסים, 8% הם דיווחים על סירוב להתארח בישראל ו-8% נוספים הם דיווחים על אי מתן קרדיט (מספר הדיווחים: 37)

האיומים הבאים מציגים את התפלגות הקטגוריות העיקריות בתוך 3 הזירות העיקריות שדווחו.

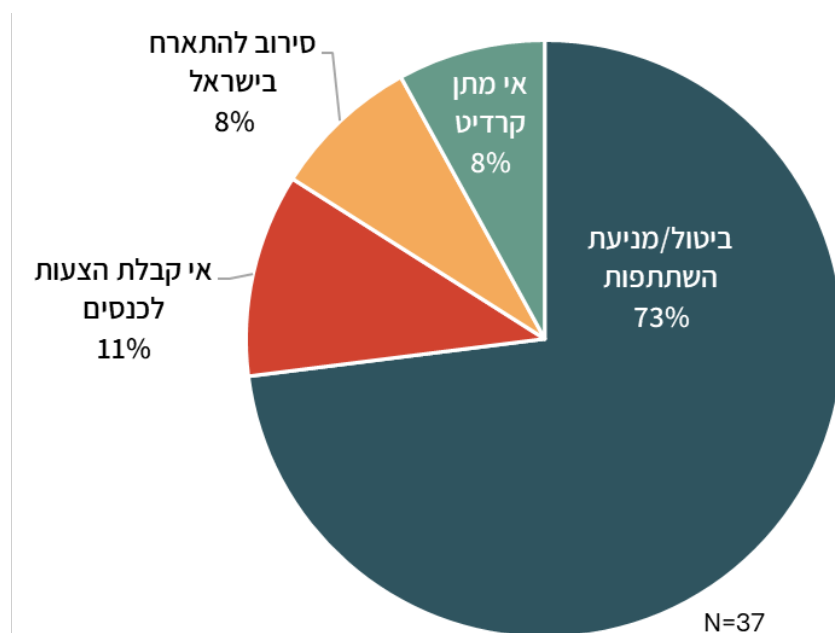
איור 16: דיווח מיקרי חרם בזירת קשרים ושיתופי פעולה במחקר לפי קטגוריות עיקריות באחוזים מהקטגוריה

איור 17: דיווח מיקרי חרם בזירת מאמרים ופרסומים אקדמיים לפי קטגוריות עיקריות באחוזים מהקטגוריה

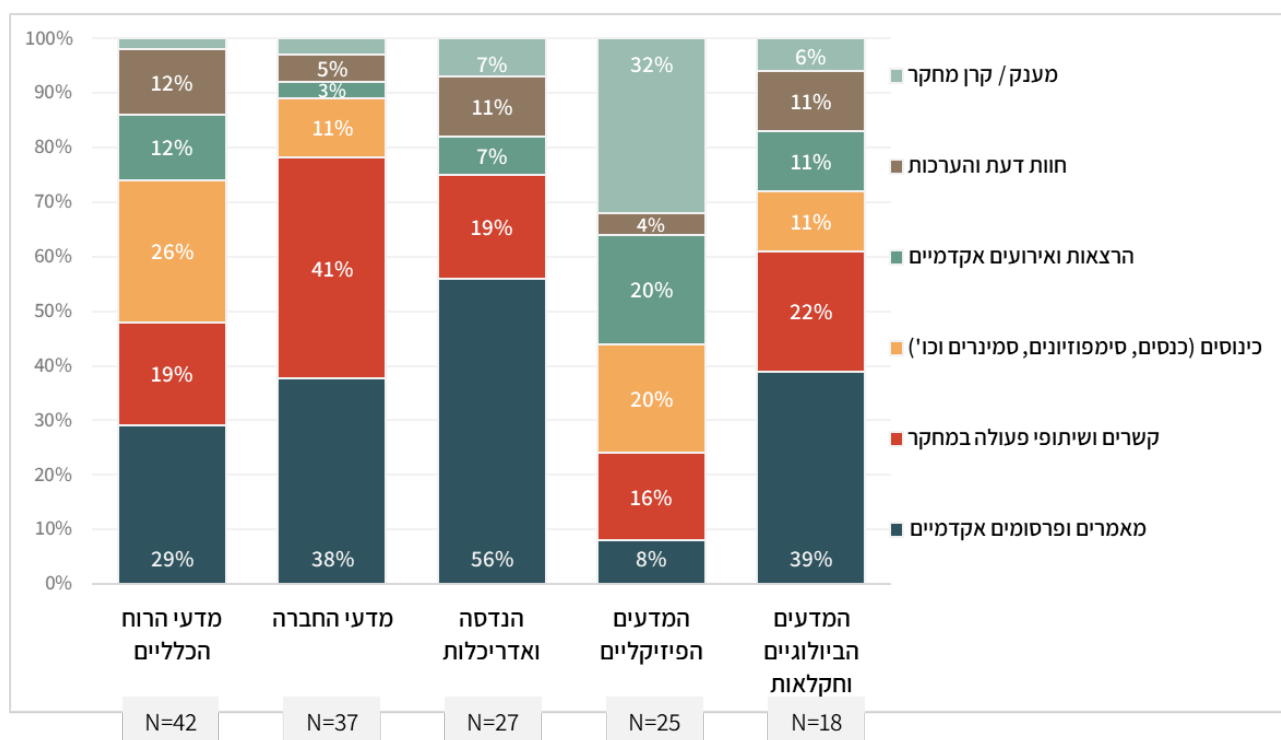

איור 18: דיווח מיקרי חרם בזירת כינוסים לפי קטגוריות עיקריות באחוזים מהקטגוריה

קיימים הבדלים בין זירות האירוע עבור מדווחים מתחומים מדעיים שונים. באיור הבא ניתן לראות, למשל, שתחום מדעי החברה מוביל בשיעור הדיווחים על אירועי חרם הקשורים לקשרים ושיתופי פעולה במחקר בעוד תחום ההנדסה והאדריכלות מוביל בדיווחים על מקרי חרם אקדמי הקשורים למאמרים ופרסומים אקדמיים. תחום המדעים הפיזיקליים מוביל בדיווחים הקשורים למענקים וקרנות מחקר. יש לשים לב שהמספר המוחלט של הדיווחים קטן ולכן בשלב זה לא מוצגות מסקנות סטטיסטיות מהנתונים אלא רק תיאורם.

איור 19: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי תחומים וזירות אירוע באחוזים מתוך כלל המדווחים

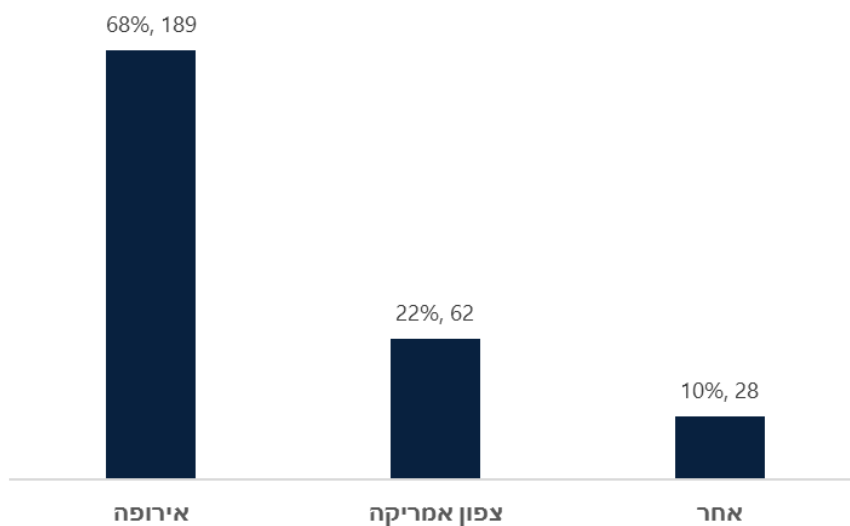

יבשת ומדינה בהן התרחש האירוע

« אירועים לפי יבשות

מרבית הדיווחים על אירועי חרם הם על אירועים שהתרחשו באירופה (68% מהדיווחים) ובצפון אמריקה (22% מהדיווחים). 10% מהדיווחים התרחשו ביבשות אחרות.

איור 20: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי יבשות בערכים מוחלטים ובאחוזים (N=279)

האיור הבא מציג את הדיווחים על מקרי חרם אקדמי לפי יבשות ומדינות:

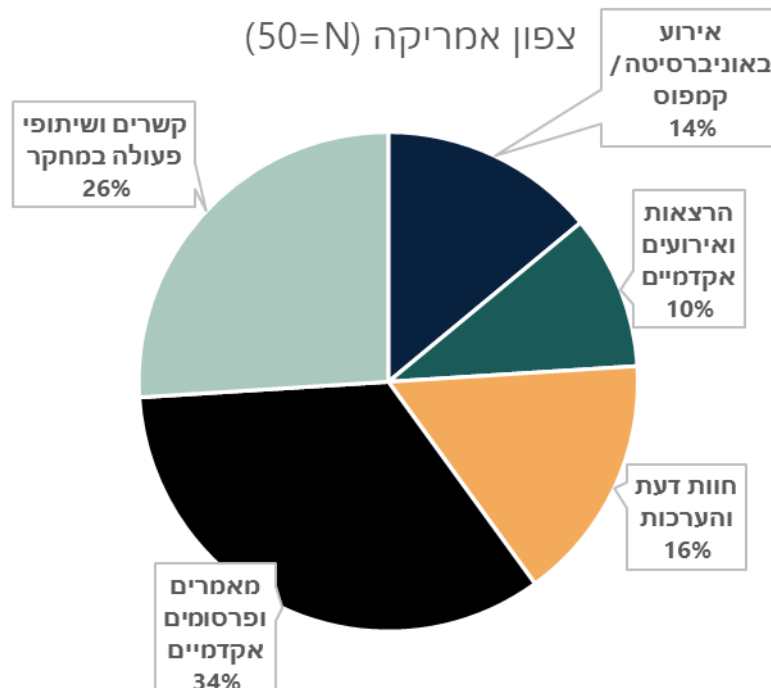
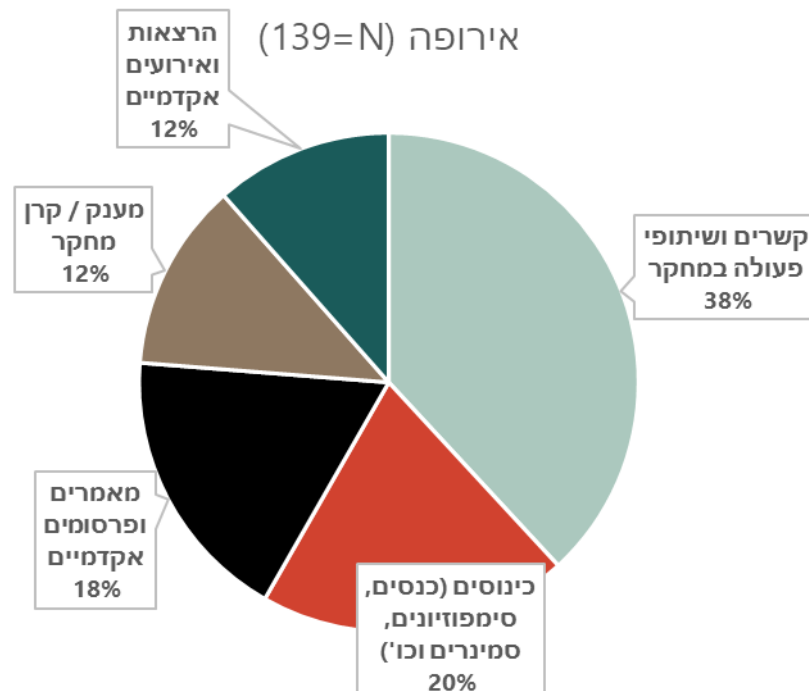
איור 21: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי יבשות ומדינות עיקריות⁴⁷ (N=279)

קיים הבדל בין זירות אירוע החרם שדווחו בצפון אמריקה לעומת אלו שדווחו באירופה. מקרי החרם האקדמי שאירעו באירופה היו ברובם בזירת הקשרים ושיתופי הפעולה במחקר (38%) והכינוסים (20%). מקרי החרם האקדמי שאירעו בצפון אמריקה היו בחלקם הגדול בזירת המאמרים והפרסומים האקדמיים (34%) ובזירת שיתופי הפעולה במחקר (26%). אירועים בקמפוס (כדון הפגנות או מקרי אלימות) דווחו רק בצפון אמריקה ואילו אירועים שקשורים לכינוסים למיניהם דווחו רק באירופה. האירועים הבאים מציגים את חמש הזירות שבהן דווחו מרבית הדיווחים על חרם אקדמי לפי יבשת:

⁴⁷ אירופה אחר: סלובניה (4), צ'כיה (3), אוסטריה (3), אירלנד (3), דנמרק (2), שווייץ (2), סקוטלנד (2), פינלנד (2), יוון (1), פולין (1). יבשות אחרות אחר: מקסיקו (2), הונג קונג (2), צ'ילה (2), סין (1), דרום קוריאה (1), סינגפור (1), ערב הסעודית (1), מרוקו (1), יפן (1).

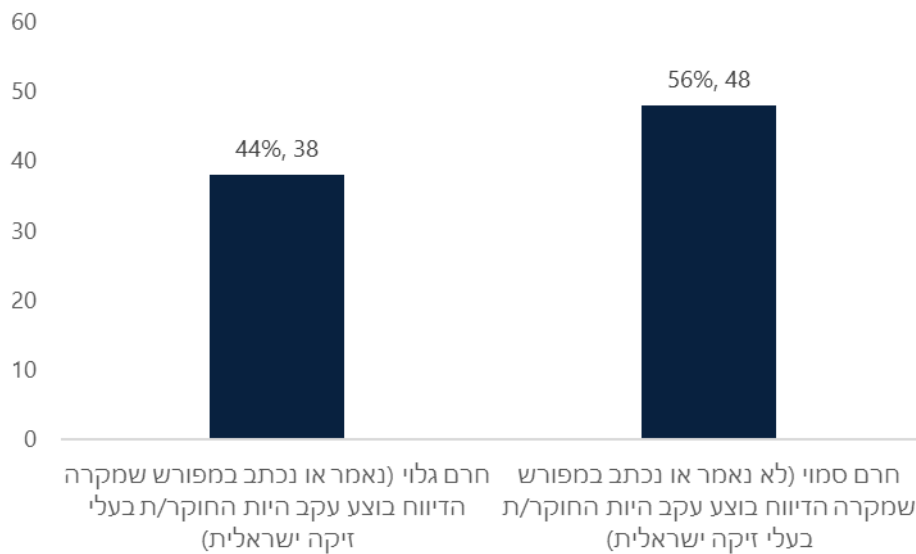
איור 22: חמש הזירות שבהן דווחו מרבית הדיווחים על חרם אקדמי לפי יבשת באחוזים מתוך כלל המדווחים על אירוע חרם ביבשת

חרם גלוי וחרם סמוי

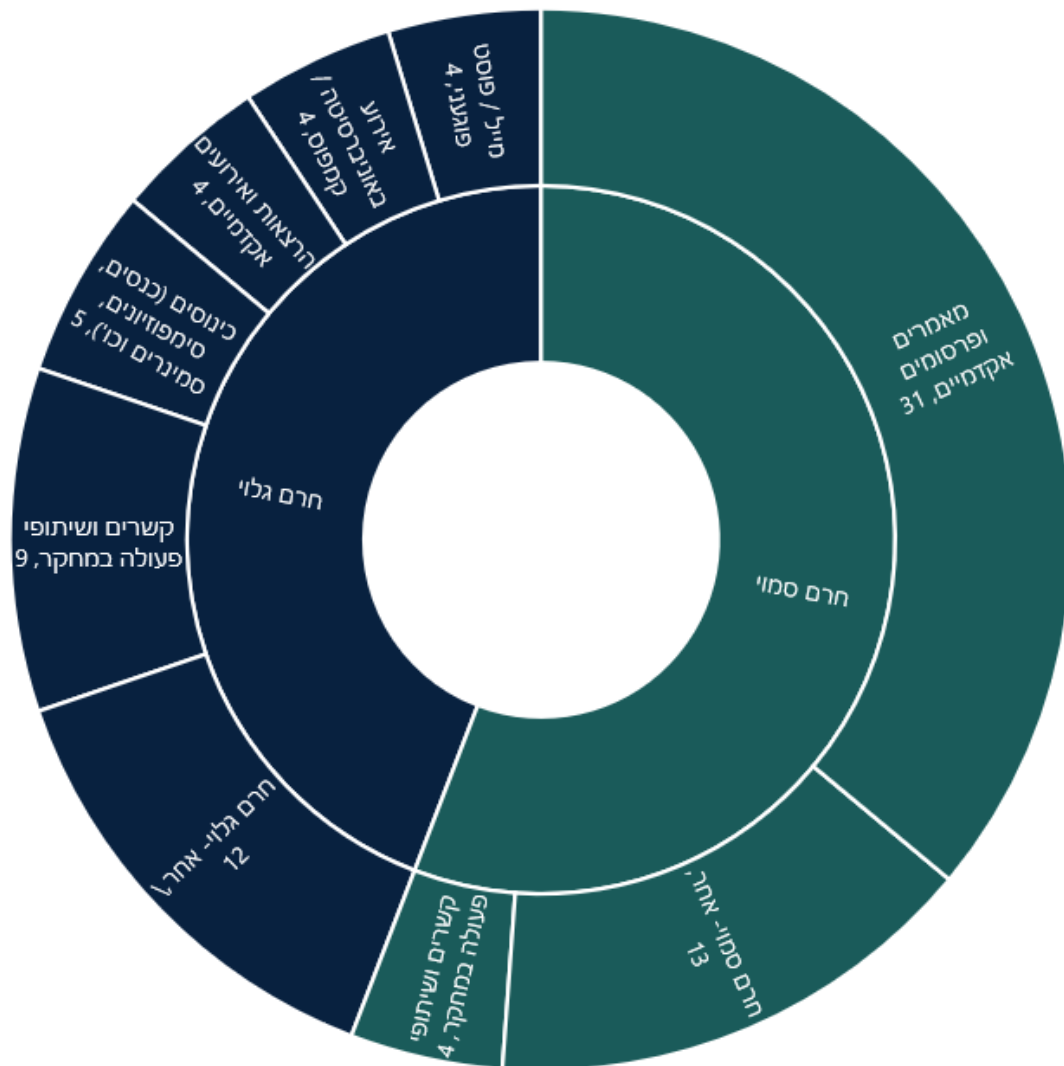
86 מהמדווחים (%) ענו על השאלה האם מדובר בחרם סמוי (לא נאמר או נכתב במפורש שמקרה הדיווח בוצע עקב היות החוקר/ת בעל/ת זיקה ישראלית) או גלוי (נאמר או נכתב במפורש שמקרה הדיווח בוצע עקב היות החוקר/ת בעל/ת זיקה ישראלית). מתוך מקרים אלו כ-56% (48 מקרים) הם מקרי חרם סמוי ו-44% (38 מקרים) הם מקרי חרם גלוי.

איור 23: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי חרם גלוי וסמוי בערכים מוחלטים ובאחוזים (N=86)

מרבית המקרים של חרם סמוי קשורים למאמרים ופרסומים אקדמיים. החרם הגלוי מתפרש על פני זירות שונות כפי שאפשר לראות באיור הבא:

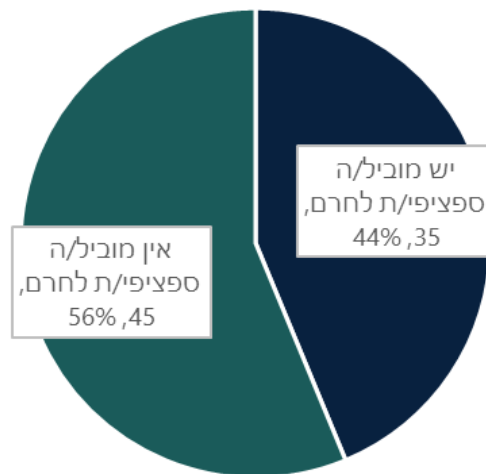
איור 24: דיווח מיקרי חרם אקדמי לפי חרם סמוי וגלוי וזירות עיקריות (N=86)

מובילי החרם

80 אנשים דיווחו האם מקרה החרם בו נתקלו אורגן על ידי אדם או ספציפי או לא. 44% מהמדווחים דיווחו שלחרם היה מארגן ספציפי, כמו עורך, חוקר, חבר ארגון או בעל תפקיד. למידע זה עשויה להיות משמעות עבור אסטרטגיית ההתמודדות עם מקרה החרם.

איור 25: דיווח מיקרי חרם אקדמי בחלוקה למקרים שבהם ניתן לזהות מובילים ספציפיים לחרם ומקרים שלא ניתן לזהות מובילים כאלה בערכים מוחלטים ובאחוזים (N=80)

הצעות להתמודדות עם מקרי חרם

« דיווח על התמודדות עצמאית

ממלאי טופס הדיווח התבקשו לציין האם ניסו לטפל באירוע וכיצד. שאלה זו הניבה רשימה של 65 מקרים של ניסיונות עצמאיים לטיפול באירוע החרם. להלן הפעולות העיקריות שביצעו החוקרים בכל אחת מהקטגוריות:

מאמרים ופרסומים אקדמיים

▪ פעולות בולטות:

- פנייה לעורכי כתב העת עם בקשות לערעור או לקבלת הסבר.
- שליחת מכתבים להוצאה לאור בניסיון לשכנע או למחות.
- הצעות לשופטים חלופיים (שאינם ישראלים).
- מעבר לכתבי עת אחרים לאחר דחייה.

▪ דוגמאות:

- "פניתי שוב לעורכת וביקשתי הסבר אולם היא סרבה לתת לי הסבר".
- "שלחתי מכתב לעורך ולהוצאה לאור... והצגתי את חוסר ההגינות שבדחיית המאמר".
- "ניסיתי לפנות לז'ורנלים מקבילים עם תחומי מחקר דומים. התוצאה זהה".

קשרים ושיתופי פעולה במחקר

פעולות בולטות:

- ניסיונות לפנות אישית לחוקרים או לשותפים במחקר כדי לשנות את דעתם.
- הבעת מחאה במכתבים או בהתכתבויות ישירות.
- הפסקת שיתוף הפעולה עם גופים שדרשו תנאים מפלים.

דוגמאות:

- "כתבתי מכתב מחאה לשותף במחקר וביקשתי שיבחן מחדש את המדיניות".
- "ניסיתי לשכנע את השותפה להיאבק במדיניות האוניברסיטה".

כינוסים (כנסים, סימפוזיונים, סמינרים וכו')

פעולות בולטות:

- שליחת מכתבים למארגני הכנסים בניסיון לשנות החלטות.
- הבעת התנגדות למניעת השתתפותם בכנס.

דוגמאות:

- "שוחחתי עם המרצה שהודיעה תחילה שרק חלק מהביקור יבוטל, אך לבסוף גם זה לא אושר".
- "שלחתי מייל בתפוצה רחבה שבו התנגדתי נחרצות לחרם אקדמי".

מיילים ופוסטים פוגעניים

פעולות בולטות:

- ניסיונות מענה מנומס ומכבד לתוקפים.
- כתיבת תגובות שמטרתן להסביר את המצב ולהפחית את העוינות.

דוגמאות:

- "השבתי להם בנימוס, הוספתי כמה עובדות לידיעה על המצב בישראל".
- "כתבתי מייל תשובה שבו הסברתי על המצב בישראל ועל ההשפעה של החלטותיהם".

חרם גורף ברמת מדינה

פעולות בולטות:

- כתיבת מכתבים רשמיים על ידי הנהלות אקדמיות כדי להביע מחאה.
- הדגשת הפגיעה בחופש האקדמי.

סיכום מגמות מרכזיות בפעולות העצמאיות

1. **מחאה ישירה**: רוב החוקרים שדיווחו ניסו לפנות ישירות לגורמים המעורבים (עורכים, מארגנים או קולגות).
2. **מעורבות מוסדית**: לעיתים נעשה ניסיון לערב גורמים מוסדיים כמו נשיאים או דיקנים.
3. **שימוש בערוצים חלופיים**: מעבר לכתבי עת אחרים או כנסים חלופיים כתגובה לאפליה.
4. **פעולה פרטית מול ציבורית**: חלק מהחוקרים בחרו להביע מחאה אישית, בעוד אחרים פנו למהלכים ציבוריים (למשל מכתבים בתפוצה רחבה).

הצעות כיצד להתמודד עם אירועים של חרם אקדמי

ממלאי טופס הדיווח התבקשו לכתוב הצעות כיצד להתמודד עם אירועים של חרם אקדמי. להלן ריכוזן.

טבלה 7: ריכוז הצעות להתמודדות עם חרם מתוך טפסי הדיווח על מקרי חרם (N=25)

קטגוריה	הצעות להתמודדות מתוך טפסי הדיווח
חיזוק קשרים ושיתופי פעולה	חיזוק הקשרים עם תומכים קיימים והשקעה בהם במקום לבזבז משאבים על מתנגדים.
	השתתפות במוסדות או אירועים שמחרימים את ישראל כדי להשפיע מבפנים ולתמוך בקשרים קיימים.
	אימוץ מודלים בינלאומיים לשיתוף פעולה, כמו CERN שמשלבים תחרות ועבודה משותפת.
הסברה והעברת מסרים	- הדגשת הערך של האקדמיה הישראלית כמרכז ידע וחדשנות. - פנייה למובילי דעה במוסדות אקדמיים בעולם והצגת נקודת המבט הישראלית.
	הדגשת הנזקים שגורם החרם לאקדמיה העולמית ולצדדים הפועלים לכאורה נגדו.
	יצירת תכנים חינוכיים המעודדים ראייה מורכבת והבנת חשיבות האקדמיה כזירה עצמאית ובלתי פוליטית.
פעולות נגד מחרימים	הקמת אתר המפרט את שמות המחרימים כדי להעלות מודעות ולייצר לחץ נגדי.
	שימוש ב־shaming מעל במות שונות או בתקשורת כדי להוקיע את המחרימים.
	הגשת תלונות למנהלים בכירים על אירועים הקשורים לחרם.

הצעות להתמודדות מתוך טפסי הדיווח	קטגוריה
התאמת קריטריונים אקדמיים של מצוינות למציאות הפוליטית המורכבת, כדי להתמודד עם קשיים בפרסום.	תמיכה פנים-אקדמית
קידום שיתופי פעולה בין חוקרים ישראלים ומוסדות אקדמיים בתוך ישראל.	
תיאום מראש עם מוסדות מארחים להבטחת קיום אירועים ללא הפרות סדר.	הכנה לפני ביקור ישראלים בחו"ל או זרים בישראל
שיחות אישיות עם מבקרים במטרה להציג תמונה מאוזנת ומורכבת יותר על ישראל.	

« עזרה מהמוסד האקדמי או מרשות כלשהי

מבין 75 אנשים שענו לשאלה "האם היית מצפה לעזרה מהמוסד שלך או רשות כלשהי" 41 אנשים (55%) ענו "כן" ו-34 (45%) ענו "לא".

45 מתוך אלו שענו כתבו בהערות מדוע נדרשת או לא נדרשת עזרה ואיזו סוג עזרה. מהערות אלו עולות תחושת בדידות וחוסר אונים הנובעות מחוסר הידיעה כיצד להתמודד עם מקרי חרם ובחלק מהמקרים גם תחושת חוסר אמון ביכולת המוסד לסייע או ביעילות המענה שניתן לטווח הארוך.

חלק מהעונים מעדיפים להתמקד בפעולות מניעה ומדגישים את חשיבות שימור היחסים ואת הסכנה שפעולה ישירה תגרום להחרפת הבעיה.

« מסקנות מהערות המדווחים לגבי סיוע הנדרש מהמוסד האקדמי או ממוסד כלשהו

הנקודות להלן הן סיכום מתוך ההערות של החוקרים שפירטו כחלק מהשאלון איזו סוג עזרה נדרשת לדעתם מהמוסד האקדמי.

- יש צורך בהסברה רחבה יותר בקרב חוקרים על הכלים והאפשרויות הקיימות לטיפול במקרי חרם.
- חשוב להקים מסגרות תמיכה ייעודיות ברמה המוסדית או הלאומית לטיפול במקרים כאלה, כולל ייעוץ אישי, הפצת מידע, וסיוע משפטי או דיפלומטי.
- יש לחזק שיתופי פעולה בינלאומיים ככלי מרכזי לשיפור התדמית וליצירת קשרים שימנעו את החרם.
- יש להתאים קריטריונים אקדמיים לנוכח הקשיים המיוחדים שישראלים חווים בתקופות אלה על-מנת להקל על תהליכי קידום של חוקרים.

5. המלצות למקבלי החלטות

החרם האקדמי על ישראל מציב אתגרים משמעותיים בזירה הבינלאומית ומשפיע על יכולתן של אוניברסיטאות ישראליות וחוקרים ישראלים להשתלב במרחב המדעי העולמי. מדובר בתופעה שחורגת מהתחום האקדמי גרידא ומשקפת השפעות של ה-BDS על העמדות הפוליטיות, החברתיות והתרבותיות, המתבטאות בפגיעה הולכת וגוברת בשיתופי פעולה, קשרים, גיוס משאבים ובניידות של סטודנטים וסגל אקדמי ישראלי.

כדי להתמודד עם מציאות מורכבת זו, נדרשת גישה רב-תחומית המשלבת מאמצי הסברה, חיזוק קשרים בינלאומיים, טיפוח שיתופי פעולה מחקריים והתמודדות עם ההשלכות המקומיות של החרם. להלן הצעות מדיניות המתמקדות בצעדים פרקטיים ויישומיים שאוניברסיטאות ומוסדות ממשלתיים יכולים לאמץ כדי לשפר את מעמדה האקדמי של ישראל בעולם ולנטרל או להפחית את השפעתו של החרם.

5.1 שיפור מערך יחסי הציבור (הסברה)

המאבק בזירה התקשורתית והאקדמית מציב אתגר רב-ממדי ומורכב, הטעון במתחים פוליטיים ותרבותיים עמוקים. אל מול המאמץ האינטנסיבי והנחרץ מצד מתנגדי ישראל והתסכול הפנימי המקומי שהוא מייצר, נדרשת גישה אסטרטגית עקבית ונחושה. האוניברסיטאות הישראליות צריכות לגבש אסטרטגיית הסברה רב-ערוצית שתפרוש מענה מקיף ואפקטיבי בזירה הבינלאומית.

הגישה המוצעת מחייבת בחירת נציגים מיומנים ומוסמכים להופעה בקמפוסים עולמיים, תוך מיצוי מגוון פלטפורמות לגיטימיות להעברת המסר. זיהוי וגיוס "סוכני הסברה" פוטנציאליים – בדמות פרופסורים יהודים וישראלים בעלי השפעה, סטודנטים ישראלים מוכשרים השולטים היטב בשפה זרה בה הם ישתמשו לצורך הסברה, ועוד – הינו מרכיב מפתח באסטרטגיה זו. הכשרתם המקצועית, הספקת כלים אנליטיים, מידע עדכני ונתונים מדויקים יאפשרו להם להוות גשר תקשורת אפקטיבי.

השארית הבמה האקדמית בידי תומכי BDS ללא מענה יהודי-ישראלי תהווה טעות אסטרטגית חמורה. לפיכך, נדרשת התערבות יזומה, שיטתית ומתמשכת אשר תבטיח נוכחות ישראלית פעילה ומשמעותית בשיח הבינלאומי.

5.2 חיזוק שיתופי פעולה במחקר ובחילופי סטודנטים

יש לאתר ולתעדף הזדמנויות לשיתופי פעולה מחקריים ולתוכניות ניידות לסטודנטים, תוך דגש על יוזמות בעלות פוטנציאל לתועלת מירבית. קרנות גדולות בבעלות יהודית בארה"ב ובמדינות נוספות, שהוקמו במיוחד לתמיכה בישראל, מהוות משאב משמעותי לקידום יוזמות אלו.

חשוב לעצב שיתופי פעולה שיפנו לא רק לקהל היעד הטבעי של סטודנטים וסגל יהודים, אלא גם לאקדמאים ממעגלים רחבים יותר שאינם נחשפים למגע ישיר עם ישראל. גישה זו תתרום להרחבת

קשרים אקדמיים, לבניית גשרים מדעיים חדשים ולהעמקת מעמדה הבינלאומי של ישראל בזירה האקדמית.

5.3 הזמנת מנהיגים בעלי שם אקדמיים לישראל

שימוש בכלים אקדמיים מסורתיים, כגון הענקת תוארי כבוד או הקצאת מימון ייעודי, יכול לשמש אמצעי אפקטיבי להזמנת מובילי דעה לא יהודים מהשורה הראשונה, דוגמת זוכי פרס נובל, לביקורים באוניברסיטאות בישראל. במהלך ביקוריהם, ייחשפו אורחים אלו ליכולות המחקריות והחדשנות הישראלית, תוך מפגש עם חוקרים ממגוון תחומים מובילים. חוויות חיוביות אלו עשויות להניב תועלת ארוכת טווח באמצעות יצירת רשת שגרירים אקדמיים שיפעלו בקמפוסים שלהם לקידום תדמית ישראל, ויסייעו ביצירת שיתופי פעולה מדעיים נוספים עם מוסדות וחוקרים מקומיים.

5.4 הרחבת מעגלי שיתופי הפעולה הבינלאומיים

יש להרחיב את שיתופי הפעולה האקדמיים מעבר לצפון אמריקה ומערב אירופה, למדינות כמו הודו, דרום קוריאה, סינגפור, יפן וצ'כיה. במדינות אלו פועלים מוסדות מחקר מתקדמים וחוקרים מובילים, אשר לא הושפעו משמעותית מפעילות ה-BDS ומהחרם האקדמי על ישראל. שיתוף פעולה עם מדינות אלה מציע הזדמנויות חדשות, תורם לקידום חדשנות מדעית ומסייע בצמצום התלות ב"שווקים" המסורתיים.

5.5 שיתוף פעולה עם ארגונים הפועלים נגד ה-BDS והאנטישמיות

יש לחזק את הקשרים עם ארגונים בינלאומיים, כגון הליגה נגד השמצה (ADL), המובילים את המאבק באנטישמיות ובחרם. אוניברסיטאות ישראליות יכולות לתרום למאמץ זה באמצעות העברת מידע, נתונים ועדויות, שיסייעו לארגונים הללו לנקוט צעדים משפטיים נגד גופים ואנשים המפרים חוקים מקומיים בקידום פעולות ה-BDS. שיתוף פעולה זה יגביר את המודעות, את יעילות המאבק ויחזק את ההגנה על האקדמיה הישראלית בזירה הבינלאומית.

5.6 עידוד ארגונים יהודיים לפעילות פרו-ישראלית בקמפוסים

יש לעודד ארגונים יהודיים, כמו הלל, להרחיב את פעילותם התומכת בישראל בקמפוסים שבהם קיימת נוכחות משמעותית של תומכי BDS תוך שיתוף פעולה עם סטודנטים וחברי סגל ישראלים. הפעילות צריכה להתמקד בנטרול מחאות קולניות ואגרסיביות באמצעות קיום אירועים שקטים, מכובדים ובעלי מסר ברור, המכוונים לקהלים מגוונים. מטרת יוזמות אלו היא לטפח שיח פתוח, לבנות גשרים של הבנה ולחזק את התמיכה בישראל בזירה האקדמית.

5.7 יצירת מקורות והזדמנויות חילופיות למשאבי מחקר והכשרות מדעיות

רתימה משותפת של קרנות פילנטרופיות ומשרדי ממשלה ליצירת משאבים כספיים חילופיים משמעותיים למחקר בכלל ובמיוחד למחקר בתחומים חדשים ועתידיים שגם יקדמו את הובלתה המדעית והטכנולוגית העולמית של ישראל. בנוסף, הקמת תוכניות דוגמת כלניות ב MIT באוניברסיטאות מובילות בצפון אמריקה וככל האפשר באירופה, לתמיכה בפוסט דוקטורנטים ישראלים וחוקרים בתקופת שבתון אשר ישמשו גם שגרירים, בשיתוף פעולה עם ארגונים יהודים, להסברה בקמפוסים.

5.8 הקמת תשתית דינמית למתן מענים בזמן אמת

יצירת "חדר מצב" וירטואלי לניטור מעודכן ומתמשך של תופעות חרם אקדמי (ראה להלן **דשבורד**), יגיש כלים להתמודדות עם מצבים מוגדרים ויאפשר גם אינטרקציה עם גורם אנושי להתייעצות אד הוק במקרים שארגז הכלים לא נותן מענים רלבנטיים.

5.9 בניית רשתות מאבק בחרם אקדמי

בניית רשתות לא פורמליות של חוקרים פרו ישראלים במדינה או באוניברסיטה בשיתוף חוקרים ישראלים דוברי שפת המדינה או בוגרי האוניברסיטה, דוגמת רשת אקדמיה איטליה ישראל ([Accademia-Italia-Israele](#)) או דוגמת ההתארגנות שנוצרה למטרת מניעת העברת החלטת חרם של אוניברסיטת סורבון כנגד כל האוניברסיטאות בישראל.

להלן מספר תובנות לבניית רשתות כאלה:

1. זיהוי ובניית בסיס תמיכה

- **איתור חוקרים ותומכים:** זיהוי חוקרים מקומיים או דוברי השפה שיש להם קשר לישראל ומוכנים להיות פעילים.
- **יצירת קבוצות קטנות ופעילות:** שמירה על קבוצה בגודל אפקטיבי (כ-200-50 חברים), כדי לאפשר שיח אינטימי ופעילות יעילה.

2. מיקוד אסטרטגי

- **הגדרת מטרת ברורות:** מיקוד במניעת חרמות ובהעברת מסרים פרו-ישראלים.
- **תמיכה באנשים פרו-ישראליים (דגש על אלו שאינם משתייכים לקהילה היהודית):** מתן פלטפורמה בטוחה לדיון, במיוחד במדינות עם אקלים אנטי-ישראלי באקדמיה.

3. שיתוף פעולה עם גורמים רשמיים וא-רשמיים

- **עבודה עם שגרירויות:** בניית קשרים עם שגרירויות ישראל במדינות הרלוונטיות ולקבל תמיכה במימון ובמידע.

- **שיתוף פעולה עם פוליטיקאים ואנשי אקדמיה בכירים:** רתימת גורמים מקומיים להשפעה על מקבלי החלטות באקדמיה.
- **שיתוף פעולה עם גורמים משפטיים:** העזרות במומחיות הנדרשת כדי להיאבק בהחלטות חרם באמצעים משפטיים במידת הצורך.

4. שיטות פעולה אפקטיביות

- **יצירת קשרים אישיים:** עבודה דרך קשרים לא-רשמיים בתוך האוניברסיטאות ולזהות שותפים פוטנציאליים מקומיים.
- **תגובה ממוקדת:** זיהוי מקרים של יוזמות חרם מקומיות ולהתמקד במניעתן באופן ממוקד, כגון מניעת הצעות בסנאט האוניברסיטאי.
- **ניטור שוטף ושיתוף מידע:** יצירת מערכות ניטור יעילות ושיתוף מידע בין מוסדות כדי למנוע ניסיונות להעביר החלטות על חרם על אוניברסיטאות ישראליות במחטף, למשל מבלי שיצאה הצהרה רשמית על כך בסדר היום.

5. חיזוק ההסברה

- **תוכן ייחודי:** יצירת קורסים או תוכן פרו-ישראלי ייחודי, כמו קורס על תולדות הציונות, שיכול להדהד בקרב קהל מקומי.
- **שינוי השיח:** דגש על כך שחרם אקדמי מנוגד לערכי האקדמיה הפתוחה.

6. הבנה והתאמה לצרכים מקומיים

- **למידה מהשטח:** שיח עם אנשים מקומיים באקדמיה על מנת להבין מהם הצרכים, האתגרים והאפשרויות הייחודיים למדינה.
- **אדפטציה לגודל:** התאמת את גודל הרשת לנסיבות המקומיות (לדוגמה, רשת ברמת אוניברסיטה אחת יכולה להיות מתאימה בארה"ב).
- **שמירה על תחושת דחיפות**
- **תגובה מהירה לאירועים:** ניצול אירועים או קריאות אנטי-ישראליות כקטליזטור לאיחוד הרשת והגברת הפעילות.

5.10 היערכות לתרחישי החרם האקדמי

גם אם כלל הצעדים המוצעים ייושמו, החרם האקדמי עשוי להוביל לסגירת דלתות מסוימות בפני חוקרים ואוניברסיטאות בישראל. על כן, יש להיערך לתרחישים כאלה באמצעות הקצאת משאבים ממשלתיים לפיתוח תשתיות מחקר עצמאיות בישראל. אמנם מתקנים כמו CERN אינם ניתנים לשכפול בשל עלותם הגבוהה, אך ישנן תשתיות מחקר רבות שניתן להקים ולתחזק ברמה המקומית. שיתוף פעולה בין האוניברסיטאות, בתמיכת הממשלה, יאפשר יצירת מאגר מתקנים משותף שיבטיח זמינות של תשתיות מתקדמות לכל החוקרים בארץ, ויסייע בצמצום התלות במוסדות ובקרנות זרות.

מסקנות אלו מדגישות את החשיבות שבשילוב פעולה אסטרטגי בזירה האקדמית, תוך יצירת שיתופי פעולה חדשים ושימור הקשרים הקיימים, על אף האתגרים.

6. תוצרי המחקר - יצירת כלים לסיוע

צוות המחקר יצר רשימה של כלים שמטרתם לעזור לקהילה האקדמית ומקבלי ההחלטות לקבל החלטות מבוססות נתונים על מנת לטייב ולייעל את ההתמודדות עם מקרי חרם אקדמי.

להלן **תוצרי המחקר** ברוח זו:

1. יצירת **דשבורד** המציג תמונת מצב עדכנית בכל רגע נתון על בסיס הנתונים המצטברים שהגיעו עד אותו זמן

2. **כלים באתר הפרויקט** [/https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield](https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield)

- ארגז כלים מעשיים: קישורים לארגונים בחו"ל שעשויים לסייע בחלק ממקרי החרם או בהעמקת קשרים (בעת פרסום הדו"ח המדינות הרלוונטיות הן ארה"ב ואוסטרליה) ותבניות מכתבים מוצעות לפניות לעורכי כתב-עת.
- רשימת ארגונים, נתונים ואירועים נבחרים
- רשימת עצומות נגד החרם האקדמי
- רשימת מאמרים, דוחות וכתבות בנושא
- רשימת הכרזות של אוניברסיטאות וארגונים מקצועיים
- מאמרים שנכתבו על ידי צוות המחקר

7. סיכום

7.1 משמעות הממצאים

הממצאים המוצגים בדו"ח הביניים הנוכחי מצביעים ללא ספק על עלייה ניכרת בהיקף הניסיונות להטיל חרמות מסוגים שונים על האקדמיה הישראלית מאז 7.10. יוזמות החרם מופנות כלפי מוסדות אקדמיים בישראל, חברי סגל וסטודנטים ישראלים וגורמים אחרים המזוהים בצורה כזו או אחרת עם האקדמיה בישראל.

אף שאין לזלזל בכך, הנזק שנגרם עד כה ממהלכי החרם היה מוגבל למדי ונגע בעיקר לרמת הפרט - חברי סגל שמאמריהם נדחו מפרסום על רקע של חרם, כאלו שהזמנתם להרצות בכנס או באוניברסיטה זרה בוטלה על רקע החרם, אחרים שתהליך הקידום שלהם נפגע כי סוקרים אליהם נשלחו תיקים להערכה סרבו לנפק הערכת עמיתים על רקע החרם ועוד.

עם זאת, נראה כי לפחות עד למועד כתיבת דו"ח זה, לא נרשמה פגיעה מהותית במוסדות האקדמיים בישראל. אמנם נרשמו מקרים בודדים של ביטולי מסגרות לפעילות משותפת (חילופי סטודנטים, פרויקטי מחקר משותפים וכיו"ב) אבל אין המדובר בפגיעה מהותית שיש בה כדי להוריד את רמתן של האוניברסיטאות בישראל ויכולתן לממש את ייעודן במחקר ובהוראה.

יתרה מזאת, אל מול המקרים הספורים של ביטול או אי חידוש הסכמים או הימנעות מחבירה עם מוסדות אקדמיים ישראלים לצורך פעילות כזו או אחרת, נרשם מספר גדול בהרבה של יוזמות חיוביות להתנעת שת"פים חדשים במחקר כולל מציאת מקורות מימון ראויים עבורם. ליוזמות אלו צריך גם לצרף את המספר המרשים ואיכות המשתתפים במשלחות הזדהות שהגיעו מאוניברסיטאות שונות בעולם לבקר בישראל ולחזק את מוסדותיה האקדמיים.

ממצא חשוב אחר נוגע לתמהיל המחאות וביטויי העוינות כנגד ישראל והמוסדות האקדמיים בה. ברוב גדול של המקרים, ניתן לראות בבירור כי יוזמות החרם וביטויי העוינות הגיעו מכיוונם של סטודנטים לתואר ראשון. התגובה הראשונית של הנהלות האוניברסיטאות הייתה רופסת למדי אולם בהדרגה, ובמיוחד לאחר שהלחץ הציבורי עליהן הלך וגבר, אימצו הנהלות והוועדים המנהלים שלהן קו תקיף יותר המדגיש את חשיבות השת"פ האקדמי כחלק בלתי נפרד מערכי היסוד של אוניברסיטה באשר היא. עמדה זו יצרה עימותים רבים בין הנהלות אוניברסיטאות לבין סטודנטים ואלו הובילו במקרים מסוימים למעורבות של רשויות אכיפת החוק שנקראו להשליט סדר בקמפוסים בהם סטודנטים נקטו בפעילויות אלימות תוך שהם רומסים את קוד ההתנהגות של האוניברסיטה ומתעלמים מקריאת הנהלות האוניברסיטה לנהוג באיפוק. נקודת אור חשובה בממצא זה היא עמידתן האיתנה של רוב האוניברסיטאות בהן ננקטו יוזמות BDS נגד ישראל אבל יש בו גם צל עתידי מאיים – מקרב הסטודנטים לתואר ראשון כיום יצאו מנהיגי האוניברסיטאות והציבור בכלל בעוד 20 שנה ואם לא ייעשה דבר שיגרום להם לשנות את עמדתם, יש בהחלט מקום לחשש כי עם חלוף הזמן האוניברסיטאות בישראל ימצאו עצמן מנותקות יותר ויותר משאר העולם.

כפי שניתן היה לצפות, עוצמת הניסיונות לחרם אקדמי הייתה גבוהה במיוחד בתחומי מדעי הרוח ומדעי החברה ונמוכה יותר בתחומי המדעים המדויקים, ההנדסה והטכנולוגיה. תופעה זו מוכרת היטב מעשרות שנים של התמודדות עם תנועת ה-BDS במהלכן היא זכתה לקשב רב יותר בקרב המדעים המכונים "רכים" ולא זכתה לדריסת רגל משמעותית במדעים המדויקים ובהנדסה שם יש לאקדמיה הישראלית מוניטין מצוין כגורם איתו כדאי לשתף פעולה לאור התועלות ההדדיות המתקבלות משת"פים כאלו. ראוי לציין בנוסף שפיזור הדיווחים שנאספו אינו נמצא בהלימה מלאה לגודל האוניברסיטאות והמכללות בישראל (אילו העוינות כלפי האקדמיה הישראלית הייתה אחידה, היה מקום לצפות למתאם בין הדיווחים לבין גודל האוניברסיטה במונחי מספר סטודנטים ומספר חברי הסגל). כך למשל, אוניברסיטה אריאל הממוקמת מזרחה מהקו הירוק של גבולות 1967 "מושכת אש" הרבה יותר מאוניברסיטאות אחרות בגודלה.

רק שני שלישים מאלו שענו על סקר מוסד נאמן הסכימו כי נתוני הדיווח שלהם ישותפו עם אחרים. עובדה זו מעידה על חשש טמיר של אנשי אקדמיה מנזקים נוספים העלולים להיגרם להם אם נתוניהם יחשפו. זהו ממצא מדאיג המעלה תהייה לגבי החוסן הערכי של קהילות האקדמיות בהן קיים חשש כזה. כללי האתיקה הבסיסיים של האקדמיה מדגישים את חתירתה העניינית ונטולת הפניות לאמת המדעית הטהורה. מצב בו חוקרים חוששים מפגיעה אפשרית ע"י עמיתים לאחר שייחשף כי הם התלוננו על התנהלות של אנשים או מוסדות בתוך הקהילה מעיד על תרבות אקדמית מנוגדת לעקרונות הבסיסיים על פיהן אמורה האקדמיה לפעול.

קשה לשפוט בשלב זה את יעילותם לטווח הארוך של הצעדים השונים שננקטו עד כה ע"י מדינת ישראל, האוניברסיטאות וגורמים אחרים במסגרת המאבק נגד החרם האקדמי. אין ספק שהסברה היתה ותישאר כלי חשוב בו נדרשת השקעה מתמשכת וגם אין ספק שיש מקום ניכר לשיפור בתכני ההסברה בהם נעשה שימוש ובאופן בו הם מונגשים לציבורים שונים. אבל, ברור כי הסברה לבדה אינה מספקת ויש לנקוט בשורה של צעדים פרו-אקטיביים על מנת לשמר את הקשרים האקדמיים שנרקמו עוד לפני ה-7.10 ולהוסיף להם נדבכים נוספים, במישורים שונים אשר יבטיחו מניעת הפגיעה וכמובן יביאו לכישלון הניסיונות להחרים את האקדמיה בישראל. כמו כן, יש מקום לבחון גם צעדים נוספים שיגרמו לכך שיוזמי החרמות יצטרכו לשלם מחיר כלשהו על מעשיהם.

ולבסוף, השפעות חרם אקדמי, ובעיקר אלה הסמויות מן העין, יכולות לבא לכלל ביטוי רחוק טווח ולאורך הזמן. גם כאשר ידומו קולות המלחמה יש להניח שפעולות גלויות וסמויות של חרם אקדמי על ישראל ימשכו ומשך יש צורך בניטור צמוד ומתמשך של האימפקט הפוטנציאלי שלו על משתנים ומדדים מדעיים ואקדמיים שקובעים איכות וחוסן מדעי וטכנולוגי של מדינה.

7.2 מגבלות המחקר

בעוד המחקר, מבוסס המידע המתקבל ממעקב שוטף אחרי וכריית נתונים מתוך מקורות רלבנטיים לענין החרם האקדמי במובנו העמוק והרחב, הוא תלוי מיומנות מידענותית ועדכון מתמשך, המחקר מבוסס נתוני שטח תלוי בגורמים שונים שאינם בהכרח בשליטה מרכזית.

המידע שנאסף לאורך 2024 וממשיך להיאסף מתוך המרחב המקוון מצטיין בכך שהוא מעמיק ומגוון ביותר מבחינת הכוחות הפועלים ובעלי הענין דהיינו, פרסומים מטעם אוכלוסיות שונות בקרב אוניברסיטאות והמרחב האקדמי בכלל: אגודות סטודנטים, ארגוני סגל, הנהלות כולל ועדים מנהלים, וועדות השקעה וכיו"ב; פרסומים והודעות ציבוריות מטעם גופים מדינתיים מדעיים ופוליטיים כאחד; ארגונים פרטיים; התאגדויות אד הוק, וכל זאת בהתבסס על הגדרות חיפוש רחבות מחד ומדויקות ככל הניתן. התוצאה היא מבט רחב על החרם האקדמי המאפשר איפיונים, הבנות ותובנות אודות מניעים, התארגנויות, אופני פעולה, תגובות נגד אפקטיביות וכאלה פחות וכל זאת כבסיס להמלצות לטיפול כוללני ככל האפשר בביטויים השונים של התופעה. מאידך גיסא, מקור מידע חשוב שעדיין לא טופל באופן מסודר וייסודי הן הרשתות החברתיות. חלק גדול מהשיח, בעיקר של הפעילים בשטח ומפעיליהם מתרחש בעולמות המרחב המקוון ואין ספק שמידע רב אודות הלכי רוח, שיטות אינדוקרינציה ותוכניות פעולה לא בא לידי ביטוי במחקר הנוכחי. רשתות הקשר הללו הן מרחב הפעולה המשמעותי ביותר של הצעירים בימינו והמחקר המידעני המתמשך והמתעדכן חייב להידרש הן להשגת נתונים מהמרחב הזה והן לשימוש בו כאחד מאמצעי המאבק והמניעה של החרם האקדמי.

אולם המגבלה העיקרית של המחקר נמצאת בהשגה מהשטח האקדמי הישראלי של מידע אוטנטי, דינמי ולאורך זמן. בעוד שהשגת נתונים פורמליים לגבי השפעות מאקרו של אירועי חרם על פרסומים, מענקי מחקר, מעמד אקדמי גלובלי פשוטה יחסית, מידע אודות אירועים מוסדיים ובעיקר פרטניים של חרם אקדמי מהווה אינדיקציה כללית בלבד ולא תמונת מצב מהימנה ומעודכנת. בהיעדר רשות "סטטוטורית" אחת, קבלת נתונים אודות אירועים ברמה מוסדית היא התנדבותית בלבד ולפיכך לא בהכרח מייצגת. מורכבת עוד יותר קבלת נתונים אודות אירועים פרטניים לגבי חברי וחברות סגל. במקביל להפצת שאלון המחקר אשר הורכב באופן מקצועי ביותר, הופצו במוסדות שאלונים פנימיים שונים במטרה להשיג מידע מהיר ומידי דבר

שפגע באופן משמעותי ביותר בהיענות למילוי שאלון המחקר. המידע שהתקבל מאוסף השאלונים הפנימיים, גם אם התייחס בחלקו הגדול לנתונים שהתבקשו השאלון המחקר, היה מורכב לניתוח אחיד מבחינה מדעית. גוף הידע שהתקבל מסך הדיווחים אמנם נתן אינדיקציה בסופו של דבר על תופעות של חרם אקדמי פרטני אבל ללא ספק היה בבחינת קצה הקרחון של התופעה והגביל מאד את יכולת הסקת המסקנות. מגבלה זו אף מיתחזקת לנוכח תופעת החרם השקט או הסמוי. על-מנת לקבל תובנות ברורות ועמוקות יותר לגבי היקף ובעיקר אופי התופעה הזו, נדרש ניתוח של מספר גדול יחסית של דיווחים. המחקר הנוכחי מוגבל מאד באשר ליכולת הבעת דעה בנושא הזה.

ולבסוף, מחקר, ובעיקר כזה של אירוע דינמי בזמן אמת, הוא מטבעו רלבנטי לתקופה בו התבצע. המחקר הנוכחי מספק נתונים ותובנות לכדי הסקת מסקנות ביניים והמלצות לפעולות עקרוניות כאלה ואחרות. טיפול עמוק בתופעה ובוודאי פעולות למניעתה דורשים מעקב וניתוח מגמות עקבי ומתמשך הן של מידע מקוון, כולל רשתות חברתיות, והן של תופעות שטח באוניברסיטאות ישראל, וכל זאת באופן מרכזי מובנה ומוסדר.

מחקר עתידי

להלן מספר כיווני מחקר נוספים אותם יש כוונה לממש בשנת 2025:

- פיתוח כלים ממוחשבים של איחזור מידע (information retrieval) שיאפשרו אוטומציה מלאה של תהליך ניטור המידע הרלבנטי על פעולות BDS אקדמיות ופעולות כנגדן מתוך האינטרנט והרשתות החברתיות. יש כוונה לערב סטודנטים לתואר שני שיעשו את תזת המחקר שלהם בנושא זה.
- פיתוח שיטות לניתוח דינמיקה השלילית המאפיינת פעולות BDS אקדמי - ניסיון להבין כיצד אירוע מסוים משפיע על פעילויות BDS אקדמי במרחבים גיאוגרפיים שונים, כיצד נוצר "גל הדף" שהולך ומתעצם ככדור שלג כאשר כל מהלך בודד מלבה את המהלכים הבאים ומעצים אותם וכיו"ב. בכיוון המקביל, הבנה כיצד נוצרת דינמיקה חיובית של בלימת הסחף כנגד האקדמיה בישראל מאירוע בודד או שורה של אירועים המתחברים זה לזה וביחד יוצרים סכר מוצק כנגד ה-BDS-האקדמי.
- פיתוח מודלים של תחזית בהם ניתן יהיה להשתמש בעתיד כדי לנבא התפרצויות של מאמצי חרם בעקבות מהלכים שונים שיעשו או לא ייעשו באזורנו. המודלים יסתמכו על המידע שנאסף עד כה וכמובן שאיכותם תעלה ככל שמאגר המידע הזה יגדל.

1. Abigail, B., Bakan., & Abu-Laban, Y. (2009). Palestinian resistance and international solidarity: the BDS campaign. *Race & Class*. <https://doi.org/10.1177/0306396809106162>
2. Abu-Laban, Y., & Bakan, A. B. (2023). Israel/Palestine, North America, and Surveillance. In M. Kwet (Ed.), *The Cambridge Handbook of Race and Surveillance* (pp. 123–136). Cambridge University Press.
3. Ahmed, Q., Avidan, A. Y., Ciechanover, A., Shechtman, D., Zajfman, D., Reichman, U., Kornberg, R., Hershko, A., & Lavie, P. (2014, August 17). Israel–Gaza conflict. *The Lancet*, 384(9945), e34–e37. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)61184-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)61184-9)
4. Anti-Defamation League. (2023). *Anti-Israel Activism on US Campuses, 2022–2023*. Anti-Defamation League. September, 12.
5. Arya, N., Birch, M., Boulton, F., Hodgson, S., Holdstock, M., Ingram, A., Karamoskos, P., Kett, M., McCoy, D., Pountney, M., Rushton, S., Smith, J., van Bergen, L., & Willis, E. (2015). The Lancet, Gaza and academic publishing: Defending political engagement. *Medicine, Conflict and Survival*, 31(2), 81-87. <https://doi.org/10.1080/13623699.2015.1050933>
6. Barkay, T., & Shamir, R. (2020). Israel vs. BDS: corporate social responsibility and the politics of human rights. *Globalizations*, 17(4), 698-713. <https://doi.org/10.1080/14747731.2019.1689689>
7. Berlin, S. (2010). It takes two to tango. *EMBO Reports*. <https://doi.org/10.1038/EMBOR.2010.3>
8. Blazer, S. (2015). Open communication and discussion facilitate reconciliation: The Maimonides approach to publication of Manduca's letter in *The Lancet*. *Rambam Maimonides Medical Journal*, 6(1), e0001. <https://doi.org/10.5041/RMMJ.10176>
9. Buheji, M., & Hasan, A. (2024). Challenging Injustice - Stretching the 'Academic Boycott' After War on Gaza 2023. *Gradiva*, 63(5).
10. Carter, M., Hallward, P. W., & Shaver, P. W. (2012). "WAR by other Means" or Nonviolent Resistance? Examining the Discourses Surrounding Berkeley's Divestment Bill. *Peace & Change*, doi: 10.1111/J.1468-0130.2012.00756.X
11. Cassen, F., & Pappé, I. (2024, June 1). Should academic institutions boycott Israel? Two scholars debate. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/article/2024/jun/01/academic-institutions-boycott-israel-debate>
12. Chaitin, J., Steinberg, S., & Steinberg, S. (2017). 'BDS – it's complicated': Israeli, Jewish, and others' views on the boycott of Israel. *The International Journal of Human Rights*, 21(7), 889–907. <https://doi.org/10.1080/13642987.2017.1298093>
13. Chen, L. (2023). Israel's Response to Boycotts and Soft-Power Warfare. https://doi.org/10.1007/978-981-16-2717-0_105-1
14. Cohen, R., & Avraham, E. (2018). North American Jewish NGOs and Strategies Used in Fighting BDS and the Boycott of Israeli Academia. *Israel Studies*, 23(2), 194-216. <https://doi.org/10.2979/ISRAELSTUDIES.23.2.09>
15. Darweish, M., & Rigby, A. (2018). The internationalisation of nonviolent resistance: the case of the BDS campaign.
16. De Shalit, A. (2016). The ethics of academic boycott. *The Journal of Politics*, 78(3), 642-652.
17. Divine, D. R. (2023). BDS: How a Crusade against Israel Became a Pre-Occupation of the Academy. In *Challenging the Boycott, Divestment and Sanctions (BDS) Movement* (pp. 123-136). Routledge.
18. Elman, M. F. (2023). The Anti-Israel Movement on the US Campus. In *Challenging the Boycott, Divestment and Sanctions (BDS) Movement* (pp. 106-122). Routledge.

19. Executive Committee of the International Human Rights Network of Academies and Scholarly Societies, Aluwihare, A., Cohen-Tannoudji, C., Daar, A. S., Jacob, F., Koiller, B., ... & Corillon, C. (2007). In support of academic freedom. *Science*, 316(5833), 1840-1840. <https://doi.org/10.1126/science.316.5833.1840b>
20. Fahlevi, M. (2023). Economic diplomacy and conflict resolution: Harnessing the economic peace leverage theory in the Palestine-Israel context. *Journal of Economics and Business Letters*, 3(5), 7-10.
21. Falah, G. W. (2016). Does a Boycott of Israeli Academic Institutions Help in Ending Israel's Military Occupation of Palestinian Territories?. *Geographical Review*. <https://doi.org/10.1111/J.1931-0846.2016.12166.X>
22. Farber, S. (2024). The hidden boycott: experiences of Israeli academics during the Israel-Hamas war. *Israel Affairs*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/13537121.2024.2394303>
23. Fishman, J. (2012). The BDS message of anti-Zionism, anti-Semitism, and incitement to discrimination. *Israel Affairs*. <https://doi.org/10.1080/13537121.2012.689521>
24. Frank, D. A. (1981). "Shalom Achshav"—Rituals of the Israeli peace movement. *Communication Monographs*. <https://doi.org/10.1080/03637758109376057>
25. Friedman, L. (2023). Targeting Free Speech & Redefining Antisemitism: How Pro-Israel Actors Are Using US Laws to Attack Palestinian Activism & Solidarity. *U. PAC. L. REV.*, 54, 612.
26. Fúnez-Flores, J. I. (2024). The Coloniality of Academic Freedom and the Palestine Exception. *Middle East Critique*. <https://doi.org/10.1080/19436149.2024.2375918>
27. Garasic, M. D., & Keinan, S. (2015). Boycotting Israeli academia: Is its implementation anti-Semitic?. *International Journal of Discrimination and the Law*, 15(3), 189-199.
28. Gerstenfeld, M. (2003). The Academic Boycott Against Israel. *Jewish Political Studies Review*, 15(3/4), 9-70. JSTOR. <http://www.jstor.org/stable/25834576>
29. Gilboa, E. (2006). Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy. *Israel Affairs*. <https://doi.org/10.1080/13533310600890067>
30. Gould, R. (2013). To Boycott or Not? A moral conundrum. *Peace Review*, 25(4), 584-589.
31. Hager, T., Saba, T., & Shay, N. (2011). Jewish Arab activism through dialogical encounters: Changing an Israeli campus. *Journal of Peace Education*, 8(2), 193-211.
32. Hale, C. R. (2008). *Engaging contradictions: Theory, politics, and methods of activist scholarship*. Univ of California Press. <https://escholarship.org/uc/item/7z63n6xr>
33. Handmaker, J. (2014). Taking Academic Freedom Seriously: Exploring the Legal and Moral Underpinnings of BDS. <https://doi.org/10.1163/22116141-01701007>
34. Handmaker, J. (2020). Lawfare against academics and the potential of legal mobilization as counterpower. *Enforcing Silence: Academic Freedom, Palestine and the Criticism of Israel*, 233.
35. Hirsh, D. (2012). Boycott, Divestment, and Sanctions (BDS) and Antisemitism.
36. Jecker, N. S., Verweij, M., Ravitsky, V., Wangmo, T., & Ghaly, M. (2023). Academic freedom under siege. *Journal of Medical Ethics*. <https://doi.org/10.1136/jme-2023-109498>
37. Jones, L. (2018). Sanctioning Apartheid: Comparing the South African and Palestinian campaigns for boycotts, disinvestment, and sanctions. In *Boycotts Past and Present: From the American Revolution to the Campaign to Boycott Israel* (pp. 197-217). Cham: Springer International Publishing.
38. Kaddar, M., & Monterescu, D. (2021). Dancing with tears in our eyes: political hipsters, alternative culture and binational urbanism in Israel/Palestine. *Ethnic and Racial Studies*. <https://doi.org/10.1080/01419870.2020.1862271>
39. Kagee, A. (2022). The Academic Boycott of Israel: Juxtaposing Academic Freedom and Human Rights in International Relations. *Politikon*. <https://doi.org/10.1080/02589346.2022.2065152>
40. Katz, Y. (2014). An Israeli Bob Dylan is yet to be born: the politics of Israeli protest music. *Israel Affairs*, 20(2), 271-279. <https://doi.org/10.1080/13537121.2014.889888>

41. Kolhatkar, S. (2024). Student Demands for Divestment Are Not New. *CounterPunch*.
42. Kramer, M. (2021). The unspoken purpose of the academic boycott. *Israel Affairs*.
<https://doi.org/10.1080/13537121.2021.1864846>
43. Lim, A. (2012). The Case for Sanctions Against Israel.
44. Lustick, I. S., & Shils, N. (2022). The Palestinians, Israel, and BDS. *Israel Studies Review*.
<https://doi.org/10.3167/isr.2022.370303>
45. Mason, K. (2013). Academics and Social Movements: Knowing Our Place, Making Our Space. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*.
46. Munayyer, Y. (2016). BDS: Where it came from and where it is headed. *Geographical Review*.
<https://doi.org/10.1111/J.1931-0846.2016.12165.X>
47. Murciano, G. D. (2020). Unpacking the global campaign to delegitimize Israel: Drawing a line between criticism of Israel and denying its legitimacy. SWP Research Paper, No. 7/2020, Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP), Berlin. <https://doi.org/10.18449/2020RP07>
48. Nelson, C. (2015A). The Problem with Judith Butler. *The Case Against Academic Boycotts of Israel*, 164-201.
49. Nelson, C. (2015B). The Fragility of Academic Freedom. *The Case Against Academic Boycotts of Israel*, 60-74.
50. Nelson, C. (2019). *Israel denial: Anti-Zionism, anti-semitism, & the faculty campaign against the Jewish state*. Indiana University Press.
51. Newman, D. (2016). The Failure of Academic Boycotts. *Geographical Review*.
<https://doi.org/10.1111/J.1931-0846.2016.12162.X>
52. Newman, D. (2023). The Mutual Weaponisation of BDS: A Perspective from Israel. In *Challenging the Boycott, Divestment and Sanctions (BDS) Movement* (pp. 151-169). Routledge.
53. Nussbaum, M. (2007). Against academic boycotts. *Dissent*, 54(3), 30-36.
54. Pasternak, A. (2011). The Distributive Effect of Collective Punishment.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511976780.009>
55. Pegues, J. H. (2016). Empire, Race, and Settler Colonialism: BDS and Contingent Solidarities. *Theory and Event*, 19(4).
56. PitchBook Data, Inc. (2020). *How University Endowments Invest in the Capital Markets*. PitchBook.
57. Reuters. (2019, May 17). Germany designates BDS Israel boycott movement as anti-Semitic. Reuters.
58. Riemer, N. (2022). *Boycott Theory and the Struggle for Palestine: Universities, Intellectualism and Liberation*. Rowman & Littlefield.
59. Rose, H., & Rose, S. P. R. (2008). Israel, Europe and the academic boycott. *Race & Class*.
<https://doi.org/10.1177/0306396808093298>
60. Rose, S. P. R. (2009). Academic freedom in Israel and Palestine. *EMBO Reports*.
<https://doi.org/10.1038/EMBOR.2009.229>
61. Saposnik, A. B. (2024). Humanities and the Human: The Crisis of Israel Studies and the Ethics of our Methodologies—Reflections after October 7th. *Israel Studies*. <https://doi.org/10.2979/is.00015>
62. Sarvestani, F. S., Ameli, S. R., & Izadi, F. (2019). Israeli public diplomacy toward the United States: a network and narrative approach. *Asian Journal of Communication*, 29(2), 181-200.
63. Seliktar, O. (2005). 'Tenured Radicals' in Israel: From New Zionism to Political Activism. *Israel Affairs*.
<https://doi.org/10.1080/13537120500233979>
64. Sengupta, S. (2023). The Central Role of the NGO Network in Promoting the BDS Movement.
<https://doi.org/10.4324/9781003271352-6>
65. Sheskin, I. M., & Felson, E. (2016). Is the Boycott, Divestment, and Sanctions Movement Tainted by Anti-Semitism?. *Geographical Review*, 106(2), 270-275.

66. Steinberg, G. M. (2023). Israel's Response to Boycotts and Soft-Power Warfare. https://doi.org/10.1007/978-981-16-2717-0_105-1
67. Svirsky, M. (2015). BDS as a mediator. *Concentric: Literary and Cultural Studies*, 41(2), 45-74.
68. Topor, L. (2021). The Covert War: From BDS to De-legitimization to Antisemitism. *Israel Affairs*. <https://doi.org/10.1080/13537121.2021.1864855>
69. Wagner, L. (2010). Watching the Pro-Israeli Academic Watchers. *Jewish Political Studies Review*.
70. Wattad, M. S. A. (2015). When Freedom of Expression Says "No": The Case against Academic Boycott. *Telos*, 2015(171), 76-92.
71. Weiss, E. (2019). Struggling with Complicity: Anti-militarist Activism in Israel. *Current Anthropology*. <https://doi.org/10.1086/699359>
72. Yi, J., & Phillips, J. (2015). The BDS Campaign against Israel: Lessons from South Africa. *PS Political Science & Politics*. <https://doi.org/10.1017/S1049096514002091>
73. Zanotti, J., Weiss, M. A., Ruane, K. A., & Elsea, J. K. (2017). Israel and the boycott, divestment, and sanctions (BDS) movement. *Current Politics and Economics of the Middle East*, 8(3), 285-328.
74. אזולאי, מ. (2021, 11 ביוני). יאיר לפיד ונפתלי בנט חתמו על הסכם להקמת ממשלת אחדות. *ynet*. <https://www.ynet.co.il/news/article/ByctYAlsu>
75. אוניברסיטת בר אילן. (2024, 28 יולי). כך נלחמים בחרמות אקדמיים ובגילויי אנטישמיות באקדמיה. <https://www.biu.ac.il/article/581674>
76. בן פורת, ע'. (2013, נובמבר 24). "שורת הדין" במתקפה על החרם האקדמי. ערוץ 7. <https://www.inn.co.il/news/260261>
77. בשער. (ל.ת). ישראל במלחמה | "בשער" מגיב- <https://www.bashaar.org.il/academia-community/israel-at-war23/>
78. גל, א. (2014, 22 ביולי). משרד הבריאות: מכתב הרופאים 'גובל בעלילת דם'. *ynet*. <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4550228,00.html>
79. גולני, ב. & כרמי, ר. (2024, 18 ביולי). מצאו את השיטה: המהלך של ה-BDS שיכול לפגוע בישראל אנושות. מעריב. https://www.maariv.co.il/journalists/opinions/article-1117948?utm_source=whatsapp
80. גלעד, א. (2024, 3 ביוני). החרם באוניברסיטאות העליות בארה"ב מגיע לקרנות ההשקעה בהיטק הישראלי. גלובס. <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001480279>
81. הוועדה לענייני ביקורת המדינה. (2023, 8 בנובמבר). ישיבת הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת ה-25. <https://oknesset.org/meetings/2/2/2211118.html>
82. הארץ. (2024, 26 ביוני). משרד התפוצות פועל בארה"ב לעיצוב השיח על המלחמה ולהשפיע על חקיקה. <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-06-26/ty-article/.premium/00000190-50ec-de5e-abd0-fbfe1eee0000>
83. האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. (ל.ת). גילויי דעת של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. <https://www.academy.ac.il/RichText/GeneralPage.aspx?nodeId=1706>
84. האקדמיה הישראלית הצעירה, אפיק באקדמיה. (2024). סקר סגל אקדמי באוניברסיטאות: התמודדות בזירה האקדמית העולמית בעת המלחמה ואחריה. <https://young.academy.ac.il/SystemFiles/Academic%20staff%20survey%202022%20Jan%202024.pdf>
85. הדר, מ. (2017). ההתמודדות עם ה-BDS מגבלות כוחה של ההסבר בתוך תופעת הדה-לגיטימציה: אתגרים ומענים (עמ' 25-30). המכון למחקרי ביטחון לאומי. תופעת הדה-לגיטימציה: אתגרים ומענים - המכון למחקרי ביטחון לאומי (inss.org.il)
86. ועד ראשי האוניברסיטאות (ל.ת). עמוד הבית. <https://vera.org.il>
87. ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות (7 במאי, 2024). דיון חירום בנושא אנטישמיות בקמפוסים בתפוצות- מעקב על פעולות הממשלה למאבק באנטישמיות בקמפוסים וברשתות החברתיות. <https://fs.knesset.gov.il/25/Committees/25ptv4558691.doc>

88. ממשלת ישראל. (5 בפברואר, 2023). החלטת ממשלה 100: שינוי שם משרד התפוצות ל"משרד התפוצות והמאבק באנטישמיות"; העברת שטח פעולה ממשרד החוץ למשרד התפוצות והמאבק באנטישמיות ותיקון החלטות ממשלה. <https://www.gov.il/he/pages/dec100-2023>
89. משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה. (27 מאי, 2024). לבקשת השרה גמליאל: ועדת השרים לחדשנות אישרה 90 מיליון שקלים למאבק בחרם האקדמי על ישראל <https://www.gov.il/he/pages/most-budget-academic-boycott>
90. משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה. (25 יוני, 2024). המאבק בחרם: קול קורא בסך 10 מיליון ש"ח לאוניברסיטאות ומכוני המחקר - פעימה ראשונה מתקציב בסך 90 מיליון ש"ח שאושר ביוזמת השרה גמליאל. <https://www.gov.il/he/pages/most-academic-boycott-budget>
91. משרד מבקר המדינה. (2016). המאבק הדיפלומטי-תקשורתי בתנועת החרמות ובגילויי האנטישמיות בחו"ל (דו"ח 66ג). <https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/169-22.aspx>
92. רוזן, ר. (2023). הכשרות גיוון, שותפות והכללה לחברי וחברות הסגל האקדמי והסגל המנהלי במוסדות אקדמיים בשנים תש"ף-תשפ"ב. גישה באקדמיה.

9. נספחים

9.1 צוות הפרויקט

טבלה 8: צוות הפרויקט

שם החוקר	תפקיד	מייל
פרופ' בועז גולני	מוביל המחקר	golany@technion.ac.il
פרופ' רבקה כרמי	מובילת המחקר	rcarmi@bgu.ac.il
ד"ר ציפי בוכניק	חוקרת	zipibu@sni.technion.ac.il
גב' אושרת כץ שחם	חוקרת	oshrat@sni.technion.ac.il
גב' אלה ברזני	חוקרת	ella@sni.technion.ac.il
מר גולן תמיר	מנהל מערכות מידע	golan@sni.technion.ac.il
פרופ' יאיר גולדברג	ייעוץ סטטיסטי	yairgo@technion.ac.il

9.2 רשימת מרואיינים

להלן שמות סגני הנשיא איתם נפגשנו:

טבלה 9: סגני נשיא לבינלאומיות שרואיינו

מועד המפגש	שם	תפקיד	אוניברסיטה
11.8.2024	פרופ' קונסטנטין בורודיאנסקי	ראש היחידה לבינלאומיות	אוניברסיטת אריאל
11.8.2024	פרופ' מיכל בר-אשר סיגל	סגנית נשיא לקשרים בין-לאומיים	אוניברסיטת בן-גוריון
11.8.2024	פרופסור טלי כץ-גרו	ראש המערך לבינלאומיות	אוניברסיטת חיפה
20.8.2024	פרופ' מילאת שמיר	סגנית הנשיא לבינלאומיות	אוניברסיטת תל אביב

מועד המפגש	שם	תפקיד	אוניברסיטה
20.8.2024	פרופ' משה וינשטיין	משנה לנשיא	אוניברסיטת בר אילן
22.8.2024	עודד רבינוביץ	משנה לנשיא	הטכניון
9.10.2024	אורון שגריר	סגן הנשיא לבינלאומיות	האוניברסיטה העברית

טבלה 10: סגני נשיא למחקר שרואיינו

מועד המפגש	שם	תפקיד	אוניברסיטה
15.8.2024	פרופ' נועם אדירי	משנה לנשיא למחקר	הטכניון
15.8.2024	פרופ' רז ילינק	סגן הנשיא ודיקן למחקר ופיתוח	בן-גוריון
15.8.2024	פרופסור עופר ריעני	דיקן מחקר	האוניברסיטה הפתוחה
30.7.2024 (תשובה בכתב)	פרופ' מיכל נאמן	סגנית נשיא	מכון ויצמן

בנוסף לסגני הנשיא ניהלו חברי הצוות שיחות נוספות עם גורמים מובילים באקדמיה הישראלית ובהם פרופ' יוסי מקורי, יו"ר הוועדה לתכנון ולתקצוב, פרופ' דניאל זייפמן, נשיא מכון ויצמן לשעבר.

9.3 טופס דיווח על מקרה חרם אקדמי

שפה: עברית - עברית

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

שפה: עברית - עברית

דיווח אירוע חרם אקדמי

שלום רב,
מאז מתקפת החמאס באוקטובר חלה עלייה בדיווחים על פעילויות נגד ישראל בקמפוסים רבים בעולם. מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית הקים תשתית לאיסוף נתונים וריכוז מידע מקיף על אירועי חרם והשפעותיהם על האקדמיה הישראלית, לאורך זמן וממגוון מקורות. השאלון להלן נועד לסייע לצוות המשימה לאסוף מידע על התופעה והיקפה כדי שניתן יהיה לנתח אותו ולהפיק ממנו תובנות והמלצות לדרכי פעולה. במידה ונפגעת או נתקלת בחרם אקדמי נודה לך על מילוי השאלון.

תרומתך למחקר זה חיונית!

יודגש כי כל המידע שיתקבל מהשאלון ישמש את צוות מוסד נאמן לצרכי עיבוד וניתוח בלבד. לא תהיה כל העברת מידע אישי לגורמים חיצוניים ללא קבלת הסכמתך המפורשת לך. מוסד נאמן מתחייב על שמירה וחסיון מלא.

בברכה,
בועז גולני, עמית מחקר בכיר במוסד שמואל נאמן ופרופסור בטכניון – מכון טכנולוגי לישראל
רבקה כרמי, עמיתת מחקר בכירה במוסד שמואל נאמן ופרופסור אמריטה באוני' בן גוריון בנגב

קישור למידע נוסף ורשימת מקורות שימושיים בדף הפרויקט באתר מוסד נאמן: <https://www.neaman.org.il/SCHOLAR-SHIELD>

הבא

פרטי העונה

*** שייכות אקדמית נוכחית:**

אנא בחר/י ...

*** תחום:**

אנא בחר/י ...

תחום טכנולוגי/מדעי: (סייבר, בינה מלאכותית, מדעי המח, ...)

*** דרגה אקדמית:**

יש לבחור אחת מהתשובות הבאות

חבר/ת סגל

פוסט דוקטורנט/ית

רופא/ה / מתמחה

דוקטורנט/ית

סטודנט/ית לתואר שני

סטודנט/ית לתואר ראשון

אחר:

הבא

הקודם

יש לענות על כל השאלות הבאות עבור אירוע אחד ספציפי. לאחר מילוי כל השאלות לאירוע הזה, תינתן האפשרות להוסיף אירוע נוסף.

האם הדיווח קשור ל-

יש לבחור אחת מהתשובות הבאות

- מחקר
 הוראה או פעילות סטודנטיואלית
 אחר:

* יש לבחור את דירת האירוע ולציין את שמה (במידת האפשר):

יש לבחור אחת מהתשובות הבאות

☐ מענק / קרן מחקר	☐ תשתיות מחקר בחו"ל	☐ הסכמי שיתוף פעולה אקדמי בין אוניברסיטאות
☐ חרם גורף ברמת מדינה	☐ הצהרות	☐ חוות דעת והערכות
☐ מייל / פוסט פוגעני	☐ מאמרים ופרסומים אקדמיים	☐ הרצאות ואירועים אקדמיים
☐ אחר	☐ כינוסים (כנסים, סימפוזיונים, סמינרים וכו')	☐ קשרים ושיתופי פעולה במחקר
	☐ אירוע באוניברסיטה / קמפוס	☐ תמיכה לוגיסטית
	☐ מחקר קליני	☐ נידות

יש לציין את שם הארגון/מוסד בהתאם לבחירתך בשאלה הקודמת:

*קטגוריה:

 יש לבחור את ההתשובות הנאות

- ביטול הסכמי שיתוף פעולה אקדמי בין אוניברסיטאות
- השהייה או עיכוב הסכמי שיתוף פעולה אקדמי בין אוניברסיטאות
- אי מתן מכתבי המלצה/ הערכה/ חוות דעת לקידום
- הדחה מתפקיד
- הפרעות פיזיות או מילוליות בהרצאות
- הפגנות בכנסים ובאירועים אקדמיים אחרים
- ביטול אירועים מחשש למהומות
- אספקת או תחזוקת ציוד מדעי
- סירוב לארח צוותים ישראליים
- הגבלת גישה לתשתיות מחקר
- פרסום תמיכה בפלסטינים
- פרסום חוסר תמיכה בישראל
- אי קבלת הצעות לכנסים
- סירוב להשתתף בכנס עם חוקרים ישראלים
- אלימות מילולית
- איומים והטרדות אישיות
- התנהלות עוינת מצד עמיתים
- חשש לביסחונם האישי של חוקרים
- אלימות פיזית
- אי קבלה/דחיית פרסום
- אי מתן ביקורת על מאמרים
- הפסקת תקשורת בנושא מאמרים
- ביטול/מניעת השתתפות
- הפסקת קשרים מחקריים
- ניתוק תקשורת עם קולגות בינלאומיים
- סירוב לעבודת מחקר משותפת
- הגבלות על פוסט-דוקטורט
- אי מתן קרדיט
- אי קבלה להשתלמות
- חרם כלכלי (קריאה ל-Divestment)
- אחר

מדינה בה התרחש האירוע:

שם המדינה	
<input type="text"/>	ארה"ב
<input type="text"/>	איחופה
<input type="text"/>	אחר

* תאריך בו התרחש/זוהה האירוע

פורמט: dd/mm/yyyy

האם מדובר בחרם גלוי או בחרם סמוי?
(ככל שיש התייחסות בכתב ניתן להוסיף רפרנס בהמשך)

יש לבחור אחת מהאפשרויות הבאות

- חרם גלוי (נאמר או נכתב במפורש שמקרה הדיווח בוצע עקב היות החוקר/ת בעלי זיקה ישראלית)
- חרם סמוי (לא נאמר או נכתב במפורש שמקרה הדיווח בוצע עקב היות החוקר/ת בעלי זיקה ישראלית)
- אחר (נא לפרט בתיאור המקרה בהמשך)

* יש לדרג את הערכתך לרמת הפגיעה האישית בקידום האקדמי או במחקר בעקבות מקרה הדיווח

1. אין פגיעה כלל
2. פגיעה קלה
3. פגיעה בינונית
4. פגיעה משמעותית
5. פגיעה משמעותית מאוד

האם יש אדם ספציפי שהוביל את האירוע (עורך/ת, דיקן/ית, מוביל/ת קבוצת מחקר, מנהל/ת מחלקה וכו')? במידה וכן אנא פרט/י.

פירוט / detail:

- כן
- לא

תיאור האירוע:

האם ניסית לטפל באירוע באופן עצמאי? (נא לפרט כיצד ומה הייתה התוצאה)

יש לבחור אחת מהתשובות הבאות

פירוט / detail:

כן

לא

אחר

האם יש לך הצעות כיצד להתמודד עם אירועים של חרמות אקדמיים?

האם היית מצפה לעזרה מהמוסד שלך או רשות כלשהי? איזו עזרה?

יש לבחור אחת מהתשובות הבאות

פירוט / detail:

כן

לא

הוספת קבצים רלוונטיים

או העלאת קטגוריות 5 קבצים

[העלה קבצים](#)

האם הינך מאשר/ת את העברת הדיווח לגורם שלישי לצורך ידוע ו/או בחינת אפשרות לסיוע?

יש לבחור אחת מהתשובות הבאות

מאשר/ת

לא מאשר/ת

נודה על מילוי שם וכתובת הדוא"ל.

פרטים אלו ישמרו חסויים ולא יועברו לשום גורם, אך יאפשרו לנו ליצור קשר במידת הצורך לקבלת מידע נוסף או הבהרות לגבי האירוע המדווח.

שם:

מייל:

האם ברצונך להוסיף דיווח על אירוע נוסף?

יש לבחור אחת מהתשובות הבאות

כן

לא

9.4 נספח טכני

הפרויקט משלב מערכות מתקדמות לאיסוף, עיבוד והצגת נתונים, תוך שמירה על אבטחת מידע גבוהה. הדשבורד מבוסס Power BI מאפשר ניתוח והצגה ויזואלית של המידע, מה שמסייע בקבלת החלטות מבוססות נתונים.

מערכות וכלים בשימוש

- מערכת סקרים מבוססת קוד פתוח: מערכת זו משמשת לאיסוף נתונים מהמשתתפים בסקר, המערכת מאובטחת ומאפשרת התאמה אישית של השאלות והפורמט. הסקר דו לשוני.
- לאחר איסוף הנתונים, הם מועתקים לאתר מבוסס SharePoint ולאחר בחינה והתאמות הנתונים נמחקים ממערכת הסקרים לצורכי אבטחת מידע. ב SharePoint מבוצעות התאמות והמרות של הנתונים.
- הנתונים המעובדים מוצגים באמצעות דשבורד ב Power BI-המאפשר ניתוח והצגה ויזואלית של המידע.

תהליך העבודה

1. איסוף נתונים: המשתתפים ממלאים את הסקר במערכת הסקרים.
2. העתקת נתונים: הנתונים מועתקים משרת הסקרים ל SharePoint-ונמחקים לאחר אימות העברת הנתונים לצורכי אבטחת מידע.
3. עיבוד נתונים: ב-SharePoint מבוצעות התאמות והמרות של הנתונים כדי להתאים אותם לפורמט הנדרש.
4. הצגת נתונים: הנתונים המעובדים מועברים ל Power BI-שם נבנה דשבורד להצגת המידע בצורה ויזואלית וברורה.

אבטחת מידע

מערכת הסקרים: מאובטחת ומבוססת על קוד פתוח, עם הגדרות אבטחה מתקדמות מערכת הסקרים מתעדכנת אחת לשבוע, קיים גיבוי מלא למערכת.

SharePoint: משמש כמאגר נתונים פנימי של הסקר וצוות המחקר עם גישה מוגבלת למורשים בלבד.

Power BI: הדשבורד מוגן באמצעות הרשאות גישה מבוקרות.

אימות כפול: כל המערכות כוללות אימות מרובה שלבים (MFA) כדי להבטיח אבטחה מרבית של הנתונים.

דשבורד מבוסס Power BI

דשבורד פנימי: קיים דשבורד פנימי לצוות המחקר, המאפשר גישה לנתונים מעמיקים וניתוחים מתקדמים.

דשבורד ציבורי: בעתיד, הדשבורד יהיה פתוח באתר הפרויקט, ויאפשר לציבור הרחב גישה למידע ולתובנות מהמחקר.

Power BI מאפשר חיבור למאות מקורות נתונים, כולל מקורות מקומיים ומבוססי ענן, בעתיד נשקול חיבור לבסיסי נתונים מהעולם. יצירת ויזואליזציות אינטראקטיביות ומושכות מסייעות בהבנת נתונים מורכבים במבט אחד, ומאפשרות יכולת לנתח נתונים בזמן אמת ולספק תובנות מיידיות. בשלב הבא נשתמש ביכולות AI מתקדמות למציאת דפוסים בנתונים, יצירת דוחות מידיים, ומתן תשובות לשאלות בשפה טבעית.

תיעוד פגישות

הפגישות של צוות המחקר מתועדות ומסוכמות על ידי מערכת בינה מלאכותית, המבטיחה תיעוד מדויק ומפורט של כל הדיונים וההחלטות כולל חלוקת משימות.

neaman.org.il

מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית | קרית הטכניון,
חיפה 3200003 | טל. 04-8292329 | info@neaman.org.il

החרם האקדמי